

**İFK HADİSESİ VE SAHABE
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ**

Hamza RESULOĞLU
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Eyüp KURT
Eylül, 2023
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İFK HADİSESİ VE SAHABE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

Hazırlayan
Hamza RESULOĞLU

Danışman
Doç. Dr. Eyüp KURT

AFYONKARAHİSAR 2023

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İFK Hadisesi ve Sahabe Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

26/09/2023

İmza

Hamza RESULOĞLU

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Hamza RESULOĞLU
	Numarası	200697105
	Anabilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları
	Programı	İslam Tarihi ve Sanatları
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		İFK Hadisesi ve Sahabe Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi
Tez Savunma Sınav Tarihi		26.09.2023
Tez Savunma Sınav Saati		11:00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

İFK HADİSESİ VE SAHABE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

Hamza RESULOĞLU

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

Eylül, 2023

Danışman: Doç. Dr. Eyüp KURT

Hicretin 5/627 yılında Beni Mustalik Gazvesi sonrasında gerçekleşen İfk olayı İslam Tarihi'nin kırılma noktalarından birisi olmuştur. Zira Hz. Aişe'ye atılan iftira bu gazve sonucunda gerçekleşmiş ardından vuku bulan konumuzla alakalı hadiseler bununla bağlantılı olarak cereyan etmiştir. Gazve öncesi Medine'de etkin olan Yahudilerin münafiklarla iş birliği yaparak Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara çeşitli girişimlerle nasıl tuzaklar kurduklarına değinilmiştir. Tüm bu saldırı ve psikolojik harp taktiklerine rağmen başarılı olamayan Yahudi ve Münafık ittifakının Medine'de gerçekleştiremediği infiali bir seferde gerçekleştirme teşebbüsünden ve bunda kısmen başarılı olunduğundan bahsedilmiştir. Bu iftira olayı Hz. Peygamber ve Hz. Âişe ailesi üzerinde olduğu gibi sahabe üzerinde de birçok etki bırakması hasebiyle önem arz etmektedir. Bu hadiseyle beraber Müslümanların iftiralar karşısında edep ve temkin muvazenesini sağlaması ve Müslümanlara bakış açısı kazandırması konuyu işleme amacını teşkil etmektedir. Tezimizde öncelikle kavramsal çerçeve ele alınmış sonrasında İfk olayının gerçekleştiği gazveden bahsedilmiş ve gazveden sonra gerçekleşen İfk olayının sahabe üzerindeki etkisi farklı açılardan ele alınmıştır. Hadise üzerinden Müslümanlara verilen ilahi mesajlara değinilerek tezimiz nihayete erdirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beni Mustalik, sahabe, ifk, Hz. Âişe, Safvan b. Muattal.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE IFK INCIDENT AND ITS EFFECTS ON THE COMPANIONS

Hamza RESULOĞLU

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF ISLAMIC HISTORY AND ARTS**

September, 2023

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Eyüp KURT

The Ifk incident, which took place after the Battle of Beni Mustalik in 5/627 of the Hegira, was one of the breaking points in Islamic History. Because Hz. The slander against Aisha took place as a result of this expedition and the subsequent events related to our subject took place in connection with this. The Jews, who were active in Medina before the Gazve, cooperated with the hypocrites and killed Hz. It was mentioned how they set traps for the Prophet and Muslims with various attempts. It was mentioned that the alliance of Jews and Hypocrites, which failed despite all these attack and psychological warfare tactics, attempted to achieve the outrage that they could not achieve in Medina, and that they were partially successful in this. This slander incident Prophet and Hz. It is important because it left a great impact on the companions as well as on the family of Aisha. With this incident, the purpose of covering the subject is to ensure that Muslims maintain a balance of decency and caution against slanders and to provide Muslims with a perspective. In our thesis, firstly, the conceptual framework was discussed, then the expedition in which the Ifk Incident took place was mentioned, and the effect of the Ifk Incident, which took place after the expedition, on the companions was discussed from different angles. Our thesis was concluded by touching on the divine messages given to Muslims through the incident.

Keywords: Banu al Mustaliq, companions, ifk, Hz. Aisha, Safvan b. Muattal.

ÖN SÖZ

Beni Mustalik Gazvesinin ardından gelişen İfk olayı ve sahabe üzerindeki etkilerinin incelenmesi tezimizin ana konusunu teşkil etmektedir. Bu konu sahabeye ve sonraki Müslümanlara nasıl bir davranış tarzı ortaya koyacaklarına dair ufuk çizmesi bakımından önem arz etmektedir.

Tezimizin giriş bölümünde İfk olayının kavramsal çerçevesine değinilmiştir. İlk bölümde İfk olayına giden süreçte Yahudi ve münafıkların Müslümanlarla olan ilişkileri konu edinilmiştir. Beni Mustalik Gazvesin'den sonra meydana gelen İfk olayının Hz. Peygamber ile sahabe üzerindeki etkilerine değinilmiş olup bu hadise üzerinden verilen mesajlara dikkat çekilmiştir.

Tezli yüksek lisans ders döneminde, tevazusu ve sıcak ilgisi ile öğrencilerini her daim motive eden Afyon Kocatepe Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mustafa GÜLER hocama teşekkür ederim. Tezin her aşamasında yanımda hissettiğim, her daim engin görüşlerine başvurduğum, en yoğun zamanlarında bile bana vakit ayıran, tez danışmanım saygıdeğer Doç. Dr. Eyüp KURT hocama ve tezin son okumasını yapıp değerli katkılarını esirgemeyen meslektaşlarım Ebu Bekir ARSLAN ve Nuh ÇELİK hocama emeklerinden ötürü teşekkür ediyorum. Beni yetiştiren, büyüten, manevi dünyamda büyük tesirleri olan, cennet biletim Annem Nezihat RESULOĞLU'na, Babam Mehmet Şah RESULOĞLU'na minnet ve hürmetlerimle arz ederim. Eğitim hayatımın tamamında ve tez sürecinde kendilerini ihmal ettiğim halde sevgi ve muhabbetleri ile benden desteğini esirgemeyen vefakâr eşim Hacer RESULOĞLU'na ve yine kalbimin meyvesi çocuklarıma teşekkür ediyorum.

Hamza RESULOĞLU
2023, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İFK OLAYINA GİDEN SÜREÇTE YAHUDİ VE MÜNAFIKLARIN MÜSLÜMANLARLA İLİŞKİLERİ

1. HİCRET SONRASI MEDİNE'DEKİ FİTNE GRUPLARI	6
2. MÜSLÜMAN-YAHUDİ İLİŞKİLERİNİN SERENCAMI	7
3. YAHUDİ VE MÜNAFIKLARIN SİYASİ DÜŞMANLIKLARI.....	9
4. KIBLE DEĞİŞİMİNE YAHUDİ VE MÜNAFIKLARIN TEPKİSİ	9
5. YAHUDİLERİN BEDİR ZAFERİNİ KÜÇÜMSEMELERİ	13
6. MÜNAFIKLARIN BEDİR ZAFERİNDEKİ HAZIMSIZLIĞI	14
7. MÜNAFIKLARIN HZ PEYGAMBER İLE ZEYNEP BT. CAHŞ'IN EVLİLİĞİNİ DİLLERİNE DOLAMALARI	14
8. HZ PEYGAMBER'İN BAZI İÇECEKLERİ KENDİSİNE HARAM KILMASI; "TAHRİM" VE EŞLERİNİ İKİ SEÇENEK ARASINDA SERBEST BIRAKMASI "TAHYİR"	16
9. YAHUDİLERİN SÜRGÜN EDİLMESİ VE ONLARA ARKA ÇIKAN MÜNAFIKLAR	17
10. AHZAB SAVAŞINDA KUREYZAOĞULLARI'NIN İHANETİ.....	20
11. HENDEK SAVAŞINDA MÜNAFIKLARIN ÜMİT KIRICI TAVIRLARI.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

BENÎ MUSTALİK GAZVESİ VE İFK OLAYI

1. BENÎ MUSTALİK GAZVESİ.....	24
2. MÜNAFIKLARIN BU GAZVEYE KATILMA NEDENLERİ	24
3. MÜNAFIKLARIN GAZVEDE ÇIKARDIKLARI OLAYLAR	26
4. MÜNÂFİKUN SURESİ'NDE BENÎ MUSTALİK GAZVESİ	29
5. İFK OLAYININ GELİŞMESİ	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İFK OLAYININ SAHABE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE BU HADİSE ÜZERİNDEN VERİLEN MESAJLAR

1. HZ PEYGAMBER'İN İFTİRA KARŞISINDAKİ TAVRI	36
--	----

1.1. HZ PEYGAMBER'İN OLAYI DUYMASI	36
1.2. HZ PEYGAMBER'İN İLK TEPKİSİ	36
1.3. HZ PEYGAMBER'İN ASHABIYLA İSTİŞARE ETMESİ	37
1.4. HZ PEYGAMBER'İN MESCİTTE HUTBE VERMESİ	38
1.5. HZ PEYGAMBER'İN HZ. ÂİŞE'YE FİKRİNİ SORMASI	39
1.6. VAHYİN NÜZÜLÜ	40
2. OLAYIN İFTİRA OLDUĞUNA İNANAN SAHABELER	41
2.1. HZ. EBÛBEKİR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	41
2.2. HZ. EBÛBEKİR'İN EŞİ ÜMMÜ RÛMAN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	43
2.3. HZ. ÂİŞE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	44
2.4. HZ. SAFVAN B. MUATTAL ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	47
2.5. HZ. PEYGAMBER'İN EŞİ HZ. ZEYNEP BT. CAHŞ VE DADISI ÜMMÜ EYMEN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	49
2.6. HZ. ÖMER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	50
2.7. HZ. OSMAN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	50
2.8. HZ. ALİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ VE BAZI MÛLAHAZALAR	51
2.9. HZ. ÜSEYD B. HUDAYR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	53
2.10. HZ. ÜSAME B. ZEYD ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	53
2.11. HZ. EBU EYYÛB VE HANIMI ÜMMÜ EYYÛB ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	54
2.12. SESSİZ KALAN ÇOĞUNLUĞUN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	55
3. İFTİRA OLAYINA GAFLETLE DALAN SAHABELER	55
3.1. HZ. HASSAN B. SÂBİT	55
3.2. HZ. MİSTAH B. ÜSÂSE	56
3.3. HZ. HAMNE BT. CAHŞ	57
4. İFTİRA OLAYI ÜZERİNDEN VERİLEN MESAJLAR VE İFTİRA CEZASI	58
4.1. İFTİRAYI ATANLAR	58
4.2. İFTİRA ŞER GİBİ GÖRÜNSEDE SONUCU HAYIRLI OLMUŞTUR	58
4.3. GÜNAHIN BÜYÜĞÜNÜ YÜKLENENE BÜYÜK AZAP VAR	59
4.4. DÖRT ŞAHİDİ OLMAYANIN İDDİASI GEÇERSİZDİR	61
4.5. OLGUN MÜMİNİN TAVRI BELİRTİLMİŞTİR	62
4.6. ALLAH'IN ÜZERİNİZDE RAHMETİ OLMASAYDI SİZE AZAP DOKUNURDU!	63
4.7. İFTİRANIN GERÇEK AMACI: MÜMİNLER ARASINDA AHLAKSIZLIĞIN YAYILMAK İSTENMESİ VE KONUŞULUR HALE GELMESİ	64
5. İFFETLİ KADINLARA İFTİRA EDİP DÖRT ŞAHİT GETİREMEYENLERİN CEZASI	65
6. İFK OLAYINDA HAD CEZASINA ÇARPTIRILANLAR	66
SONUÇ	68
KAYNAKÇA	71

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

As: Selam onun üzerine olsun
Bkz: bakınız
Bt: kızı
DGBİT: Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi
DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı
İbn: oğlu
İSAM: İslam Araştırmaları Merkezi
Tah: Tahkik
TDK: Türk Dil Kurumu
TDV: Türkiye Diyanet Vakfı
Vd: ve diğerleri

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Hicri 5/627 yılında gerçekleşen İfk olayı, iftiranın öncesi ve sonrası akabinde tezimizin ana gövdesini oluşturacak olan bu iftiranın sahabede bıraktığı etkiler araştırmamızın temel konusunu teşkil etmektedir. Tezimizde hicri 1'inci yıldan itibaren Müslümanların Yahudi ve Münafık tehlikesiyle karşılaşması ve bunların çıkarmak istediği fitne ve desiselere işaret edilecek, ardından Beni Mustalik Gazvesi sonrasında meydana gelen İfk olayı ve bunun ardından gelişen sahabe tavırları ile ilgili kaynaklar taranarak incelenmektedir. Ayrıca tezde İfk olayı öncesinde Medine'deki Yahudi ve münafıkların çeşitli entrikalarına değinilecektir. Münafıkların Beni Mustalik Gazvesine katılma nedenleri incelenecek ve hadiseden sonra iftiranın sahabenin üzerindeki tesirinden bahsedilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Toplumsal olaylar ve onları oluşturan sebepler çok yönlü olduğu gibi İfk olayının da birçok yönü bulunmaktadır. Bu hadise akademik çalışmalarda çeşitli yönleriyle ele alınmıştır.¹ Bu tezde daha çok İfk olayına sebebiyet veren sosyal ortamı, Hz. Peygamberin üzerinde bıraktığı tesiri, ayrıca olaydan ilk kuşak Müslümanların nasıl etkilendikleri ortaya konulmaktadır. Konuyla ilgili tezlerden farklı olarak toplumsal bir silah gibi kullanılan iftiranın Yahudiler ve münafıklar tarafından nasıl kullanıldığına, buna karşılık birbirinden farklı tavırlar gösteren müminlerin davranışlarına ışık tutmaktadır. Bu anlamda önder şahsiyetlerin yıpratılması karşısındaki zihinsel teyakkuz hali mercek altına alınmış, bu ve benzeri durumlar karşısında farklı tavır sergilemenin sebepleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Önemi

Tarih boyunca bir silah gibi kullanılmış olan iftira adeta bir psikolojik savaş enstrümanı işlevi görmüştür. Tarihsel akış içerisinde hasımlar birbirlerine üstünlük kuramadıkları zamanlarda ahlaki zafiyeti olan taraf veya taraflar iftira silahına başvurmuş algılar üzerinde yönlendirme de bulunmak istemişlerdir. İftirayı aşkın varlık

¹ Recep Erkocaaslan, Beni Mustalik Gazvesi ve İfk Olayı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2008; Rabiah Mılad, İfk Ayetleri Tefsiri ve İslam Düşüncesine Yansımaları). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu, 2017; Aliye Gümüş, İfk Hadisinin Tahlili (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

olan Allah'a bile yapmaya yeltenmiş Allah'a ortaklar koşulmuş, bazen eş ve çocuklar isnat edilerek Allah'a karşı yalan ve iftirada bulunulmuştur. Yine tevhit kahramanları olan Peygamberlere birçok itham ve iftiralarda bulunulmuştur. Mesela Hz. Yakub'un Tanrı ile gürüştiği, Hz. Musa'ya zina yakıştırmaları, Hz. İsa'ya Allah'ın oğlu, Hz. Süleyman'a sihirbaz, iftiraları bunlara örnek verilebilir. Hz. Meryem ve Hz. Âişe annemiz de bu iftiralardan nasibini almıştır. İfk olayından çıkarılacak dersler ve Kur'an'da o dönemin müminlerine yapılan nasihat, geçerliliğini ve hayatiyetini halen korumaktadır. Tüm zamanların Müminlerine düşen görev bu gibi tarihi gelişmelerden ders alıp tarihi tekrür ettirmemektir.

Kuşkusuz tezimizin konusu olan İfk olayı, İslam Tarihinde önemli kırılma noktalarından birisidir. Hz. Peygamberin eşi ve müminlerin annelerine yapılan bu iftira o dönemde çok büyük tesir yarattığı gibi günümüzde de halen tarihçilerin ilgisini çekmektedir. İfk olayının tarihsel arka planı ve özellikle sahabe ve ilk İslam toplumu üzerindeki etkileri bugünün Müslümanları için de bir tecrübe ve ibret vesikası olarak durmaktadır.

Araştırmanın Kapsamı Ve Yöntemi

Giriş kısmında İfk olayının kavramsal çerçevesine değinilmiş, terim anlamı, Kur'an'daki bağlamı ve tarihsel kullanımından bahsedilmiştir. Ardından birinci bölümde Medine'de münafıkların arkasındaki Yahudi fitnesinin varlığı, faaliyetleri, fitne girişimlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde Beni Mustalik Gazvesi ve Münafıkların gazveye katılma amaçları ele alınmış, iftiranın zaman ve mekânından bahsedilmiş gazveye çıkılma nedeni ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Ayrıca gazvede münafıkların dolaylı ve direk sebep oldukları olaylar zikredilmiştir. Üçüncü ve son bölümde iftiranın Medine'de duyulmasının ve yayılmasının ardından başta Hz. Peygamber olmak üzere sahabe üzerindeki etkisine ve gösterilen farklı tavırlara değinilmiştir. Kur'an'ın olgun müminden beklediği tavrı ve İslam düşmanlarının İftira ile neyi amaçladıklarına temas edilmiştir. Tezimizin son bölümünde ise İfk ve İftiranın ilk İslam toplumu üzerindeki etkisi tahlil edilmiş ve olaylara nasıl yaklaşmamız gerektiği kritik edilmeye çalışılmıştır.

Bu anlamda hipotezimiz şu temeller üzerinde bina edilmiştir.

1-Dinin en büyük temsilcisi Hz. Peygamber ailesine yapılan bu iftira karşısında Hz. Peygamberin tutumunun müminlere nasıl bir ufuk açtığı ortaya konulmuş,

2- İftiranın en büyük mağduru olan Hz. Âişe ve ailesinin ayrıca iftiranın bir diğer mağduru Safvan Bin Muattal'ın² bu yıkıcı hadiseye karşı tavırlarının ne olduğunu mercek altına alınmış,

3- İlk nesil sahabenin bu konuda ki tutum ve tavırlarını inceleyerek insanın iftira karşısındaki farklı tavırları ve nedenleri ortaya konulmuş, son olarak Kur'an'ın olgun müminlerden bu gibi hadiselerle karşı nasıl tavır alacaklarına dair çağlar üstü mesajları aktarılmıştır.

Araştırmamızda öncelikle kelime ve kavram sözlüklerinden istifade edilmiş, klasik dönem İslam Tarihi eserleri olan siyer, meğâzi ve tabakât kitaplarından faydalanılmıştır. Tezimizde Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarından olan Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin'in meali kullanılmıştır. Yine tefsir ve hadis eserlerine başvurulmuş tezimizle alakalı olan akademik çalışmalarda bu tezimize kaynaklık etmiştir. Özel kütüphanelerden, dijital kaynaklardan ve çağdaş eserlerden yararlanılmıştır.

Araştırmanın Kaynakları

Özellikle ilk klasik kaynaklarımızdan konumuzla alakalı gazvelerde Vâkidi'nin *Kitabü'l-Meğâzi*'sine çokça başvurduk. Yine tezimizde söz konusu edilen şahsiyetlerin biyografilerine ulaşmamızda İbn Sad'ın *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*'inden istifade edilmiştir. İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-nebeviyye'si*, Taberî'nin *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*'u, Zührî'nin *el-Meğâzîsi*, İbn İshak'ın *Sîretü İbn İshâk*'ı, Râgıb El-İsfahânî'nin *Müfredat Kur'an Kavramları Sözlüğü*'ne ayrıca birçok tefsir ve hadis kaynaklarına başvurduk. Diğer başvurduğumuz kaynakları da tezin sonundaki kaynakça bölümüne ekledik.

İfk Kavramı

Kavramsal Çerçeve

E-f-k kelimesinden türetilmiş olan bu kelime “kara çalmak, iftira atmak, yalan söylemek,³ en kötü çirkin yalan,⁴ asıl ve esasından çevrilmiş, gerçeği değiştirilmiş söz,⁵

² Bkz. M. Yaşar Kandemir, “Safvân b. el-Muattal” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2008, 35/485-486).

³ Serdar Mutçalı, *Arapça Türkçe Sözlük*, (İstanbul: Dağarcık Yayınları, 2020), 19.

⁴ Mustafa Fayda, “İfk Hadisesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/507-509.

⁵ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Azim Dağıtım, 2015), 3485.

olması gereken şekilden çıkıp, yüz değiştiren,⁶ çevrilip ters yüz edilip başkasına yüklenen söz,”⁷ anlamlarına gelmektedir. İfk kökünden gelen ‘effak’, ‘efik’ veya ‘efuk’ kelimeleri; insanları doğru ve hak yoldan kendi batıl düşüncülerine çeviren kimseye denir. Efike kelimesi ise “döndürmek,” bir kimseyi bir şeyden döndürmek anlamında kullanılan bir mastardır. İfk kelimesinden türetilen bir başka isim ise mütetikât’tır. Allah Teâlâ’nın Hz. Lut’un (as) kavmi üzerine yıktığı, altını üstüne getirdiği şeyler manasında kullanılmıştır.⁸ Aslında İfk yalanın bir türü olmasına karşılık içerisinde hakikatten bir parça olması; yalanın doğru libasına giydirilmiş olmasından ötürü onu ayırt etmek için ayrı bir çaba ve gayret gerekmektedir.

Terim Anlamı

İfk kelimesinin terim anlamı ise Münafıklardan bir grubun Hz. Peygamberin eşi ile Hz. Ebu Bekir’in kızı Hz. Âişe’ye ve sahabeden Hz. Safvan b. Muattal’a yapmış oldukları iftiraya denir.⁹ Bu olay Kur’an’da Nur suresinde iki kez İFK iftira manasında geçmektedir.¹⁰ Ayrıca Nur suresinin 11-20 veya 11-26 ayetlerinde bu konuyla alakalı geniş izahatlarda bulunulmuştur. H.5.’inci Yılda gerçekleşen Beni Mustali Gazvesinden sonra Medine’de yayılan bu iftira ve yalana Kur’an İfk yani en büyük bühtan ve iftira demiştir.¹¹

Kur’an’daki Bağlam

E-f-k kökünden türetilen kelimeler Kur’an-ı Kerimde 30 yerde geçmektedir. Mümin, Zariyat gibi surelerde “yü’fekü” olarak gelmiş, Maide, Tevbe, Rum, Ankebut, Zuhurf, Münafikun surelerinde “yü’feküne” kalıbında, En’am, Yunus, Fatır, Mümin surelerinde “tu’fekune” edilgen fiili savrulmak anlamında kullanılmıştır. Ahkaf suresinde geçen “te’fike” fiili çevirmek manasında tercüme edilmektedir.¹² Alt üst edilmiş manasında el-mu-tefike “Altı üstüne getirilmiş şehirler”¹³ ayetinde olduğu gibi

⁶ Râgıb El-İsfehâni, *Müfredat Kur’an Kavramları Sözlüğü*, (İstanbul: Cıra Yayınları, 2012), 85.

⁷ Ahmet Doğan, *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, (Ankara: Akçağ Yayınevi, 2000), 220.

⁸ Mücahit Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2016), 236.

⁹ Ebû’l-Fidâ’ İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav’ b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî, *Tefsiru’l Kur’ani’l Azim*, Çev: Bekir Karlığa, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2018), 11/5791-5804.

¹⁰ *Kur’ân-ı Kerîm Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012), en-Nur, 24/11-12.

¹¹ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zürâî ed-Dımaşkî el-Hanbelî, İbnu Kayyim el-Cevziyye, *Zadu’l Mead fi Hedy’l İbad*, Çev: Şükrü Özen, (İstanbul, Nuh Yayıncılık, 2018), 49-59.

¹² Ahmet Deniz, *Hasenat, 8.0, Kur’an Araştırma Uygulaması*, (2022 Sürümü).

¹³ Hayreddin Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara DİB Yayınları, 2017), 5/176.

yine Kur'an'da Tevbe ve Hakka surelerinde sivrulmuş şehirler manasına rastlamaktayız. Bir başka ayette “ye-fikune” sihir yapmak manasıyla kullanılmıştır. Ahkaf suresinde masal mitoloji yalan anlamında İfk kelimesi geçmiştir. Effak kelimesi çok yalan söyleyen iftira atan anlamında Casiye suresinde geçmektedir. Saffat suresinde geçen İfk kelimesi ise put manasında veya tevhidi bozan iftira anlamında kullanılmıştır.¹⁴

Nur suresinin on birinci ve on üçüncü ayetlerinde İfk kelimesinin “İfk,” “İfkün-mübin” şeklinde kullanımına rastlamaktayız. On birinci ayette kullanılan İfk sözü ile Hz. Peygamberin hanımı Hz. Âişe'ye iftira edenler kastedilmektedir. On üçüncü ayette geçen “İfkün-mübin” dilimize apaçık iftira olarak çevrilmektedir. Ayrıca on altıncı ayette geçen “bühtanün-azim” sözcüğü büyük bir iftira manasında Türkçemize tercüme edildiğinden diğer ayetlerdeki İfk kelimesi ile yakın anlama gelmektedir.¹⁵

Tarihsel Kullanımı

Yukarıda değinildiği gibi İfk kelimesi İfk olayından önce Kur'an'da çok farklı yerlerde geçmekte ve farklı manalar kastedilmektedir. Bu durum İfk olayının yaşanması ve sebebi nüzulünün birçok rivayetlerde yer almasıyla Beni Mustalik Gazvesi sonrası yaşanan iftira olayı ile özdeş hale gelmiş ve diğer manaları gölgede bırakmıştır. Öyle ki artık İfk kavramından bahsedildiğinde Hz. Âişe'ye atılan iftira hadisesi akıllara gelir. Kuşkusuz önceki ayetlerde değinilen; şirk, küfür, putlar, döndürölme, uydurma manalarının her birisi önemli olduğu halde, sebebi nüzulünün olduğu ve toplumsal bir yaraya işaret ettiğinden dolayı bu kavram mezkûr hadise ile özdeş hale gelmiştir.

¹⁴ Mehmet Okuyan, *Kur'an'ı Kerim Sözlüğü*, (İstanbul: Düşün Yayınları, 2015), 81-83.

¹⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 647-648.

BİRİNCİ BÖLÜM

İFK OLAYINA GİDEN SÜREÇTE YAHUDİ VE MÜNAFIKLARIN MÜSLÜMANLARLA İLİŞKİLERİ

1. HİCRET SONRASI MEDİNE'DEKİ FİTNE GRUPLARI

Hiz. Peygamber 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicret edince kendisini farklı bir sosyal ortamda buldu. Bir yandan Araplardan olan iki akraba kabile Evs ve Hazrec; öte taraftan bu iki kabilenin müttetik oldukları Yahudi kabileleri olan Kureyzaogulları, Kaynukaoğulları ve Nadiroğulları burada yaşıyorlardı. Medine, hicret öncesinde yaklaşık altı bin müşrik Arap ve dört bin Yahudiden, elli civarında Hristiyan Arap'tan oluşan bir yerleşim birimiydi.¹⁶

Hicretten sonra az sayıdaki Müslüman Kureyşlilerin de katılımından sonra Hiz. Peygamber Yesrib'deki demografik yapıyı öğrenmek amacıyla yaptırdığı sayımda Medine nüfusunun on binden fazla olduğu sonucuna varmıştır.¹⁷ Yesrib şehrinde iki etnisite olan Yahudiler ve Araplar, kabileler halinde farklı mahallelerde yaşıyorlardı. Yahudiler Yesrib'e geldiklerinde en verimli topraklara yerleşmiş şehrin hâkimi durumuna gelmişlerdi. Daha sonra gelen Evs ve Hazrec kabileleri ile Medine tam bir kabileler bölgesi haline gelmişti.¹⁸

Yahudiler, tüccarlık ve tarımla ilgili Evs ve Hazrec'in tecrübelerinden istifade etmek için Yesrib'e yerleşmelerine müsaade etmişlerdi. Nitekim bunun sonucunda bu iki kabile Yesrib'te ticaret ve ziraatı geliştirmişlerdi. Bu durum Yahudilerin hâkimiyetlerini kaybetme endişesinden dolayı onları rahatsız etmiş akabinde Evs ve Hazrec kabilelerine baskıları artmıştı.¹⁹ Hazrec lideri Malik b. Aclan'ın şehir halkına zulmü ile meşhur Yahudi yönetici Fidyevn'i öldürmesi ve Gassaniler başta olmak üzere Arap kabilelerinin de Evs ve Hazrec'e destek vermesi ile Yesrib yönetimi Araplar'ın eline geçmişti.²⁰ Ancak yönetimi Araplara kaptıran Yahudiler boş durmamış yüzyıllar

¹⁶ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2020), 162.

¹⁷ İbn Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fadl Şihâbuddin Ahmed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Bârî bi-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, tah. 'Abdulazîz b. Abdullah b. Bâz-Muhammed Fuâd 'Abdulbâkî, (Kahire: Daru'l-Hadis, 1999), 219; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 181; Kâmil Miras, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecdîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1972), 7/453.

¹⁸ İbnü'l-Esîr, İzzeddin, el-Kâmil fi't-Târîh, (Beyrut: Dâru Sâdır, 1979), 672.

¹⁹ Mahmut Kelpetin, "İslam Öncesi Medine", *MÜİF Dergisi*, (52/52) (Haziran 2017), 95-113.

²⁰ Hüseyin Algül, "Evs (Benî Evs)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/541-542.

boyunca süren iç kavgalarla Evs ve Hazrec'i güç ve takatten düşürmüşlerdir.²¹ Yahudi kabileleri, güç dengesi değişince Evs ve Hazrec arasındaki taraflarını sürekli değiştirerek kardeş kabileleri bitmeyen bir kargaşa ve kaosa sürüklemişlerdir.

Hz. Peygamber Medine'ye geldiği esnada hem Arap olan Evs ve Hazrec kabilesi ile hem de Yahudi kabileleri olan Nadiroğulları, Kaynukaoğulları ve Kureyzaogulları ile verimli ilişkiler kurmuştur.²²

2. MÜSLÜMAN-YAHUDİ İLİŞKİLERİNİN SERENCAMI

Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde tüm farklı çevrelerle ilişki geliştirdiği gibi Yahudilerle de iyi münasebetler kurmuştu. Hz. Peygamber'in hazırlamış olduğu ve hukuki bir metin hüviyeti taşıyan Medine Sözleşmesi'nin yirmi yedinci maddesi Yahudilerle ilgiliydi.²³ Burada Müslümanların ve Yahudilerin karşılıklı dayanışma içinde bulunacaklarına, her iki tarafın dini inanç ve yaşantılarında serbest olacaklarına, ortak vatan Medine herhangi bir saldırıya maruz kaldığında şehri beraber müdafaa edeceklerine dair maddeler içeren antlaşma imza altına alınmıştı. Yine sözleşmede savaşa, barışa ve diyet ödemeye ortak olacaklarına yönelik bir işaret de vardı. Kendilerinin onayladığı ve imza altına aldığı bu antlaşmaya uydukları müddetçe Hz. Peygamber iyi ilişkilerini devam ettirdi. Hz. Peygamber'in bu yapıcı tavrı Yahudiler üzerinde olumlu etki etmiş Kaynukaoğulları kabilesi önder ve din âlimlerinden Abdullah b. Selam ailesi ile birlikte Müslüman olmuştu.²⁴

Medine Sözleşmesi ile Hz. Peygamber Yahudiler ve Müslümanlar arasındaki ilişkinin çerçevesini şu sayacağımız maddeler ile düzenlemiştir:

1.Hak ve görevler ile ilgili hususlarda Müslümanlar ve Yahudiler eşittir.

2.Ekonomik bağımsızlıkları kabul edilmiştir. Yahudilerin kazandıkları kendilerine aittir. Harcamaları da kendilerine aittir.

3.Medine'ye dışarıdan bir saldırı olması durumunda Yahudilerde Müslümanlarla beraber Medine'yi koruyacaktır. Savaş harcamaları ortaklaşa karşılanacaktır.

²¹ Şemsaddin Günaltay, *İslâm Öncesi Araplar Tarihi*, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2006), 256-258.

²² İbn-i Hişâm, Ebû Muhammed Abdulmelik, *es-Sîretü Nebeviyye*, tah. Mustafa es-Sakâ-İbrahim el-Ebyârî-Abdulahfîz Şiblî, (Beyrut: Dâru Sâdır), 1/163-164.

²³ Âdem Apak, *Ana hatlarıyla İslam Tarihi*, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2020), 1/405.

²⁴ İbn-i Hişâm, *es-Sîretü Nebeviyye*, 1/503.

4.Müslümanlar ve Yahudiler barış içinde yaşayacaklardır. Yardımlaşma, nasihat ve iyi geçinmek esastır. Bütün Yahudi kabileleri ve boyları bu sözleşme çerçevesinde Müslümanlarla dosttur.

5.Medine’de yetkili kişi Hz. Peygamber’dir. Herhangi bir ihtilafta Hz. Peygamber yetki merciidir. Şehirde güvenlikten sorumlu tek sorumlu da yine Hz. Peygamber’dir.²⁵ Medine Sözleşmesi’nin Yahudilerle ilgili maddelerine bakıldığında onlara karşı adaletin ön planda olduğunu görüyoruz. Bu sözleşme Medine de yaşayan Yahudilere yaşam ve mülkiyet edinme hakkı, barış ve esenlik içinde yaşama emniyetini sunduğunu görmekteyiz.²⁶ Medine sözleşmesinin maddelerine bakıldığı zaman Hz. Peygamber’in Yahudilerden cizye vergisi dahi almadığını görüyoruz. Bununla ilgili İmam Şafi: “Hz. Peygamber Medine’ye geldiği zaman Yahudilere cizye koyduğuna dair âlimlerimizden tek kayıt bilmiyorum” demiştir.²⁷ Ancak Hz. Peygamber ve Müslümanların onca iyi niyetine rağmen Yahudilerin Müslümanlara karşı bir antipati ve düşmanlığına dair birçok sebep zikredilebilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1.Yahudilerin din anlayışında hahamlarını rab edinmeleri ve Allah’a ve Peygamberlerine karşı itaate alışı bir toplum olmamaları.²⁸

2.Son peygamberin vasıflarını bilmelerine rağmen, peygamberin kendilerinden olması gerektiği iddiaları.²⁹

3.Evs ve Hazrec kabilelerinin İslam öncesi ayrılıklarının sona ermesi ve kardeş olmaları Yahudilerin onlar üzerindeki tahakkümünün bitmesi.³⁰

4.Faizin yasaklanmasından dolayı ekonomi sistemlerinin ana gövdesini faiz üzerine bina etmeleri bu sebepler arasında sayılabilir.

Sonuç olarak Yahudiler kendilerine uzanan iyi niyet ve barış elini bir süre sonra havada bırakmış, kendileri İslam’a ve Hz. Peygamber’e düşmanlık yapmakla yetinmemiş eski müttefiklerinden münafıkları da bu düşmanlıkta kullanmışlardır.

²⁵ İbrahim, eş- "Şerif, *Mekketü, vel-Medinetü, fıl-cahiliyyeti ve ahd-ir-Rasül*, (Daru’l Fikri’l Arabî) 321.

²⁶ Ahmed, Husein, Mohammed, Al- Isawi, *Arapça Kaynaklara Göre Hz. Muhammed Döneminde Medine Yahudileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2016, ss. 49-52.

²⁷ eş-"Şafi, Ebu Abdillâh Muhammed b. İdris b. Abbas b. Osman b. "Şafiî b. Abdul-Muttalib b. Abdi Menaf el-Muttalib el-Kureyşî, el-Mekki, *el-Ümm*, (Beyrut: Darul-Marife, 1990), 222.

²⁸ et-Tevbe, 9/31.

²⁹ el-Bakara, 2/89-90.

³⁰ el- Isawi, a.g.e., ss. 55.

3. YAHUDİ VE MÜNAFIKLARIN SİYASİ DÜŞMANLIKLARI

Hız. Peygamber Yahudilerin tesiri altında kalan iki kabileye İslam'ı sevdirmiş, kardeşliklerini pekiştirmişti. Ancak Yahudilerin tesirleri bazı sosyolojik ve toplumsal olaylarda hala kendini gösteriyordu. Hazrec liderlerinden olan ve Hız. Peygamber'in gelişinden önce Medine'ye başkan olmayı planlayan Abdullah b. Übey b. Selül Yahudilerle ilişkileri sıkı olan biriydi.³¹ İslam aleyhtarı duruşlarından ve Bedir zaferini hazmedememelerinden dolayı fitne çıkarmaya çalışan Kaynuka Yahudileri on beş gün boyunca muhasara altına alındığında Abdullah b. Übey imdatlarına yetişmiş, Hız. Peygamber'e Hazreç kabilesinin Yahudilerle antlaşması olduğunu ve onlara ilişmemesini söylemiştir. Bu olaydan sonra Müslümanların Yahudi ve Hristiyanları dost edinmemesi gerektiği bildirilmiştir.³²

Hız. Peygamber'in emriyle kurulan Medine çarşısı Yahudiler tarafından kendi pazarlarına alternatif teşkil ettiği için yıkıldı.³³ Nadiroğulları Hız. Peygambere suikast girişiminde bulundu ve bu girişim başarısızlıkla neticelendi.³⁴ Beni Kaynuka'ya mensup bir Yahudi'nin, Müslüman bir hanımın tesettürüne ve iffetine saldırması sonucunda Beni Kaynuka sürgünü gerçekleşti.³⁵ Kible değişimi Yahudi ve münafıkları derinden rahatsız etti, kible olayını dillerine doladılar.³⁶ Kureyzaoğulları ve Münafıklar Hendek savaşında Müslümanlara ihanet ettiler.³⁷ Uhud harbinden önce İbn-i Übey üç yüz kişilik bir grubu İslam saflarından geri çekip Müslümanları yalnız bıraktı.³⁸ Bunun gibi birçok olay Yahudi ve münafıkların Hız. Peygamber'in şahsında Müminlere ne denli düşman olduklarının göstergesiydi.

4. KIBLE DEĞİŞİMİNE YAHUDİ VE MÜNAFIKLARIN TEPKİSİ

Hicret sonrasının en önemli gelişmelerinden biri de kiblenin Mescidi Aksâ'dan Mescid-i Harâm'a tahvil edilmesidir. Hız. Peygamber gerek Mekke dönemini kapsayan

³¹ Talat Koçyiğit, "Abdullah b. Übey b. Selül", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/139-140.

³² el- Maide 5/51.

³³ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1074.

³⁴ İbn Sa'd, Muhammed, *Kitabü't-Tabakati'l- Kebir*, tah. Muhammed 'Abdulkâdir 'Atâ, (Beyrut: Dâru Sâdır: Dâru Beyrut, 1997), 57; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyyetu'n-Nebeviyye* 199.

³⁵ İbn-i Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye* 3/51.

³⁶ Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân an Tefşîri Âyi'l-Kur'ân*, çev. Hassan Karakaya-Kerim Aytekin (İstanbul: Hisar Yayınevi, 2021), 2/624-625.

³⁷ İbn İshâk, Muhammed, *Sîretu İbn İshâk*, tah. Muhammed Hamîdullah, çev. Sezai Özel, (İstanbul: Akabe Yayınları, 1991), 397-398.

³⁸ Casim Avcı, "Uhud Gazvesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/54-57.

on üç yıl boyunca, gerekse Medine’de geçen on altı veya on yedi ay boyunca namazlarını Kudüs’e yönelerek kılıyordu. Mekke’de kıldığı namazlarda Kâbe’yi sırtına almamak için ve iki kibleye birden yönelmek adına Kâbe’yi kendisi ile Kudüs arasına alarak namaz kılıyordu. Ashabı ile birlikte bir gün öğle vakti Selime oğulları yurdunda öğle namazının iki rekâtını bitirdikten sonra inen ayetlerden sonra kalan iki rekâtı Mescid-i Harâm'a yönelerek tamamladı.

Kible değişimi ile ilgi ayetler şunlardı: “Biz senin, yüzünü göğe doğru çevirdiğini elbette görüyoruz. İşte şimdi kesin olarak seni memnun olacağın kibleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Harâm tarafına çevir; nerede olursanız olun yüzünüzü o yöne çevirin. Kuşku yok ki kendilerine kitap verilenler bunun Rablerinden gelmiş bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir.”³⁹

Hiz. Peygamber’in yüzünü göğe doğru çevirip Kâbe’ye dönmeyi arzu etmesi bir istek ve arzusundan ileri gelmektedir. Bu isteğin en başında da Yahudilerin tüm gelenek ve dini ayinlerinden bağımsız özgün ve mükemmel bir yöneliş arzusundan kaynaklanmaktadır. Çünkü İslam dininin ezanı, namazı, orucu, haccı ve bütün menasikleri Yahudilerin bozulmuş, içi boşaltılmış dini ritüellerinden bağımsız ve orijinal olmalıydı. Üstelik Müslümanların Kudüs’e doğru namaz kılmaları muhtemelen Yahudileri de şımartıyordu.⁴⁰ İslam, kitaba sahip eski dinlerdeki evrensel doğruları devam ettirmekle birlikte, hiçbir eski geleneğin kopyası ve taklidi olmayan, yepyeni ve insanlık haysiyetine en uygun değerler getiren ulvi bir sistemdi. Değiştirilip dönüştürülen bir dinin mensupları olan Yahudileri taklit eder gibi algılanmak Hiz. Peygamberi rahatsız ediyordu. Kâbe’nin kible yapılması bu anlamda hem dini hem siyasi güç ve otorite bakımından önem arz ediyordu.⁴¹

Ehl-i kitab, kible değişikliğinin Hiz. Peygamber’in tasarrufu değil, O’nun Rabbi tarafından gerçekleştirildiğini biliyorlardı.⁴² Zira Hiz. Peygamber yirmi üç yıllık Risalet süresinin on dört buçuk yılını Mescidi Aksâ’ya yönelerek geçirmişti. Eğer bu, Allah’tan değil de kendisinden olsaydı bu kadar uzun süre beklemez, gönlünün yöneldiği Kible’ye hicret itibarıyla dönerdi. Bunu bilmelerine rağmen Ehl-i Kitap kible değişimini

³⁹ el-Bakara, 2/144; İbn Sa’d, *et-Tabakâtu’l-Kebîr*, 1/241-242.

⁴⁰ Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin, er-Razi, *Tefsiru’l-Kebir: Mefatihu’l-Gayb*, çev. Suat Yıldırım vd., (Ankara: Akçağ Yayınları, 1989), 4/109.

⁴¹ İbn-i Hişam, *es-Siretü Nebeviyye*, 2/155.

⁴² el-Bakara, 2/144.

kabullenmedi ve tüm mucizeler kendilerine gösterilse dahi kabul etmeyecekleri şu ayet-i kerime ile bildirildi. “Ehl-i kitaba her türlü mûcizeyi getirsen onlar yine de senin kıblene asla dönmezler. Sen de onların kıblesine uymayacaksın. Onlar birbirinin kıblesine de uymazlar. Eğer sana gelen kesin bilgidен sonra onların arzusuna uyarsan, işte o vakit sen kesinlikle hakkı çiğneyenlerden olursun.”⁴³

Ehl-i Kitab’ın iki tarafı olan Yahudi ve Hristiyanların ibadet ve ayinlerindeki uygulamaları birbirinden farklıydı; Yahudiler Kudüs tarafına, Hristiyanlar ise doğuya yönelerek âyin yapıyorlardı.⁴⁴ Hz. Peygamber daha önce Kudüs’e yönelmiş ancak değişiklik hükmünün gelmesinden sonra Allah’ın rızasını terk edip sırf Yahudileri razı etmek için kıblesini tahvil edecek değildi.⁴⁵

Müminler namazlarında Mescid-i Harâm’a yönelince Yahudilerden Huyey b. Ahtab gibileri; “Eğer şimdiye kadar doğru yöne döndüyseniz niçin Mescidi Aksâ’yı terk edip yanlış yola saptınız, yok eğer önceki döndüğünüz kible hak değilse kıldığınız namazlarınız boşa gidecek” diyecek Müslüman yüreklere kuşku düşürüp onları üzmüşlerdi.⁴⁶ Yine Hz. Peygamber Kâbe’ye dönerek namaz kılmaya başlayınca Ashab; “Ya Rasulallah Kudüs’e Mescidi Aksâ’ya doğru namaz kılıp vefat eden kardeşlerimizin durumu ne olacak? Diye sordular.⁴⁷ Bunun üzerinde Rabbimiz; “Senin yöneldiğin yeri (Kâbe’yi) biz ancak Peygamber’e uyanı, ökçeleri üzerinde geri dönenenden ayırt etmek için kible yaptık. Bu, Allah’ın hidayet verdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelir. Allah sizin imanınızı asla zayıf edecek değildir.”⁴⁸ Ayetini indirerek müminleri teselli etti.

Yahudiler belki de Müslümanlar Medine’ye ilk gelişinde Hz. Peygamberi ve bu dinin müntesiplerini etkileme arzusu ve hevesindeydiler. Belki de zamanla onları da kendi karakter ve tıynetlerine benzeteceklerini, ubûdî, sosyal ve iktisadi anlamda Müslümanların evrim geçirmelerini tahayyül ediyorlardı. Lakin kible değişimi başta olmak üzere Müslümanların özgün ve sağlam duruşu, ayetlerin gölgesindeki müstakim

⁴³ el-Bakara, 2/145.

⁴⁴ Mahmut Aydın, *Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi: Tarih, İnanç ve İbadet*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 388.

⁴⁵ er-Razi, *Tefsiru’l-Kebir*, çev. Suat Yıldırım vd., 4/128-130; Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meal Tefsir*, 1/232.

⁴⁶ Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş‘as es-Sicistânî, *Sünen-i Ebu Dâvûd*, çev. Necati Yeniel - Hüseyin Kayapınar, (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1988), 309-311.

⁴⁷ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, (Beyrut: Dar’ül Hadis, 1405/1985), 4/ 495.

⁴⁸ el-Bakara, 2/143.

çizgide sebat göstermeleri onları öfkeliyor ve başka türlü yollara tevessül etmelerine sebebiyet veriyordu.

Yahudiler, Hz. Peygamber'in Mescid-i Aksâ'ya doğru namaz kıldığını, kendilerine gönderilen Peygamberlere ve bozulmamış kitaplarına inanıp onları Kur'ân'ın üslubuyla dillendirdiğini ve Hz. Peygamber'in bu hususları dinin bir parçası olarak kabul ettiğini görünce bir beklentiye kapılmışlardır. Özellikle Hz. Peygamber'in Kur'ân'da geçen şu ayetleri okuduğunu görünce beklentileri iyice artmıştır: “İşte, o peygamberler, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. (Ey Muhammed!) Sen de onların tuttuğu yola uy.⁴⁹ “Andolsun biz Mûsâ'ya kitabı vermiştik; ona kavuşma hakkında şüphelen olmasın ve biz onu İsrailoğulları için kılavuz yapmıştık. Sabredip ayetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yolu gösteren rehberler çıkardık.⁵⁰ “Andolsun biz, İsrailoğullarına kitap, hükümler ve peygamberlik verdik. Onları güzel ve temiz yiyeceklerle rızıklandırdık ve onları (dönemlerinde) âlemlere üstün kıldık.⁵¹ Yahudiler bu beklentinin zamanla boş olduğunu fark etmişlerdir.⁵²

Kible değişimine burun kıvrıyan, itiraz eden hatta alay eden sadece Yahudiler değildi. Münafıklar ve müşrikler de bu durumu Müslümanların aleyhine kullanmak istemişlerdi. Nitekim Kur'an'da bu durumdan şöyle bahsedilmektedir. “İnsanlardan bir kısım sefihler, “Onları şimdiye kadar yöneldikleri kiblede vazgeçiren sebep nedir?” diyeceklerdir. De ki: “Doğu da batı da Allah'ındır. O, dilediğini dosdoğru yola iletir.”⁵³

Onları şimdiye kadar yöneldikleri kiblede çeviren sebep nedir diyenlerin kimler olduğuna dair farklı görüşler vardır. Buradaki sefihlerden kasıt neshe inanmadıkları için Yahudiler olabileceği gibi, sataşma ve dalga geçmeye meyyal olan münafık ve müşrikler de bu kapsama girebilmektedir. Nitekim münafıklar “Atalarının kiblesi olan Kâbe'den yüz çevirdi; sonra yine oraya yöneldi. Vallahi sonra kesinlikle müşriklerin dinine girecek” dedikleri aktarılmıştır.⁵⁴ Yine münafıklar: “Eğer hak olan Kible Mescid-i Aksâ ise o zaman yeni kibleiniz Mescid-i Harâm batıldır, yok eğer Kâbe gerçek kible

⁴⁹ el-Enam, 6/90.

⁵⁰ es-Secde, 32/23-24.

⁵¹ el-Casiye, 45/37.

⁵² Muhammed İzzet, Derveze, *et-Tefsîru'l-hadîs*, çev. Ramazan Yıldırım-Mehmet Baydaş, (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2014), 185.

⁵³ el-Bakara, 2/142.

⁵⁴ Ebû Muhammed (Ebû's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî, *Umdetü'l-Kari fî Şerhi Sahihi'l-Buhari*, (Beyrut: Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2001), 18/94.

ise bu defa Mescid-i Aksâ batıldır” diyerek,⁵⁵ çıkarımlarda bulunmuş ve Müslüman zihinleri karıştırmaya gayret etmişlerdir.

5. YAHUDİLERİN BEDİR ZAFERİNİ KÜÇÜMSEMELERİ

Bedir savaşı Arap coğrafyasında uzun yıllardan sonra yapılan ilk akide savaşıydı. Kur’ân bu zafere yer vermiş bu savaşı hakla batılı birbirinden ayıran anlamında “Furkan” olarak isimlendirmiştir.⁵⁶ Müslümanların üç katı olmalarına karşılık Müminlerin meleklerle desteklendiği ve galip geldiği savaşta⁵⁷ müşrikler ağır bir yenilgi almışlar, içerisinde öncülerinin de olduğu yetmiş kişilik kayıpla Mekke’ye dönmüşlerdir.⁵⁸

Bedir zaferinin ardından Abdullah b. Revaha ve Zeyd b. Harise, savaşta öldürülen Kureyş müşriklerinin isimlerini Medine’de zikredince, Yahudilerden Kab b. Eşref bu durumu kabullenmek istememiş: “Yuh olsun size! Bu haber doğru olmamalı! Muhammed bu ismi sayılan kavminin şerefliyelerinden olan insanları öldürdüğüne inanabilir misiniz? Eğer bu Muhammed bu kadar kişiyi ve öncüleri öldürmüştü artık bizim için yerin altı üstünden daha hayırlıdır” demişti. Gelen haberin doğru olduğu anlaşılınca da müşrik kardeşlerini teselli etmek için Mekke’ye gitmiş ölenlerin üzerinde mersiyeler okumuş ve Mekkelileri Hz. Peygamber’e karşı kışkırtmaya çalışmıştı.⁵⁹

Yine Yahudiler Zeyd b. Harise’nin Hz. Peygamber’in devesi üzerinde Medine’ye gelmesinden ümitlenmiş ve şöyle demişlerdi: “Muhammed sağ kalsaydı, Zeyd tek başına deve üzerinde gelmezdi.”⁶⁰ Müşriklerin elleri boynunda ve teslim olmuş, zelil bir halde Medine’ye gelmeleri, Medine’deki Müşrik münafıkları ve Yahudileri derinden yaralamış ve öfkelenlendirmişti. Yahudilerin bir kısmı: “Vasıflarını kitaplarımızda bulduğumuz Peygamber bu olsa gerekir. Artık bundan böyle ona karşı konulamaz. Galibiyet ve başarı hep onun olacak deyip durmaları haset damarlarını kabartmış: “Muhammed, savaşmayı ve vuruşmayı bilmeyenlerle karşılaştı. Eğer bizimle

⁵⁵ İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî bi-Şerhi Sahîhi’l-Buhârî*, 8/171.

⁵⁶ el-Enfâl 8/41.

⁵⁷ el-Enfâl 8/9.

⁵⁸ İbn-i Hişâm, *es-Sîretu’n-Nebeviyye*, 1/606-715; 2/3-43; Fayda, “Bedir Gazvesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/325-327.

⁵⁹ Mustafa Âsım Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1987), 2/177-178.

⁶⁰ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, 2/178.

mücadele etseydi savaştaki maharetimizin kimseye benzemediğini görecekti.” demişlerdir.⁶¹

6. MÜNAFIKLARIN BEDİR ZAFERİNDEKİ HAZIMSIZLIĞI

Sahabeden Abdullah b. Revaha ve Zeyd b. Harise'nin Bedir zaferini Medine mahalle ve sokaklarında müjdelemeleri bazılarını inandırıcı gelmiyor ve bazı münafıkları rahatsız ediyordu. Münafıklar o zaman henüz daha çocuk olan Üsame b. Zeyd'e "Lideriniz (Hz. Peygamber) ve beraberindeki harbe katılanlar katledildiler!" dediler. Üsame b. Zeyd Müslümanların zaferinin gerçekliğini babasından sordu. Zeyd b. Harise de: "Evet yavrucuğum vallahi Müslümanların galip geldiği doğrudur." dedi.⁶² Babasından zafer teyidini aldıktan sonra Münafıkların yanına varıp: "Siz Müminler hakkında Medinelileri ruhen çökertmek ve fitneye düşürmek istiyorsunuz. Hz. Peygamber geldiğinde sizin boynunuzu gövdenizden ayırtacağım" dedi. Bunun üzerine münafıklar lafı kıvrıp biz de bu sözleri halktan duyduk dediler.⁶³ Münâfıklardan birisi Medine'ye vekâleten valilik yapan Ebû Lübâbe'ye: "Dindaşlarınız öyle bir bozguna uğradılar ki, artık onlar, bundan böyle bir daha bir araya gelemezler! Ali ve arkadaşları katledildiler. Muhammed ve arkadaşları öldürüldüler! Muhammed'in öldürüldüğünü bu binitinden biliyoruz. Zeyd korkmuş bundan dolayı ne dediğini bilmiyor! Kendisi döndü Muhammed de kurtulsaydı, gelirdi!" dedi. Ebû Lübâbe ona: "Allah, senin bu sözlerini yalanlayacaktır!" dedi.⁶⁴

Kuşkusuz Bedir zaferi Müslümanların kalbine inşirah verirken müşrikleri ve Yahudi münafıkları üzmüştü.⁶⁵ Münafıklar Bedir'de müminlerin yenileceklerine inanmışlardı, ancak müminler galip gelince, kendilerine yönelecek muhtemel tehlikeyi bertaraf etmek için Medine'deki duruşlarını değiştirip Müslüman gibi görünmeye daha çok özen gösterdiler.⁶⁶

7. MÜNAFIKLARIN HZ PEYGAMBER İLE ZEYNEP BT. CAHŞ'IN EVLİLİĞİNİ DİLLERİNE DOLAMALARI

Zeynep b. Cahş Hz. Peygamber'in eşlerindendir. Zeynep b. Cahş'ın annesi Umeyme b. Abdulmuttalib b. Haşim b. Kusay aynı zamanda Hz. Peygamber'in

⁶¹ Vâkıdî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 1/121.

⁶² İbn-i Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/297.

⁶³ Vâkıdî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 1/115.

⁶⁴ Köksal, *İslâm Tarihi, Medine Devri*, 2/177-178.

⁶⁵ Âl-i İmran, 3/126.

⁶⁶ Köksal, *İslâm Tarihi-Medine Devri*, 2/208.

halalarındandır.⁶⁷ Annesi Ümeyme ilk Muhacirlerdendir.⁶⁸ Zeynep b. Cahş ve Zeyd b. Harise evliliğinde Hz. Peygamber aracı olmuş Zeynep b. Cahş'ı evliliğe ikna etmiştir. Çünkü hem Zeynep hem ailesi soylu ve hür bir kadının azat edilmiş birisiyle evlenmesine karşı çıkmışlardır. Zira Arap geleneğinde eşraftan olan soylu birinin köle veya azatlı biriyle evlenmesi mümkün değildi. Ancak bu sınıfçı geleneği Kur'an bu evlilikle ortadan kaldırmak istiyordu. "Allah ve Resûlü bir işi emrettiğinde, hiçbir inanmış erkek ve kadının o işte tercih hakkı yoktur. Kim, Allah'ın ve Resulünün emrine aykırı hareket ederse, kesinlikle apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."⁶⁹ Bu ayetin de tesiriyle ikna olan Zeynep b. Cahş evliliğe razı olmuş ve bu teklifi kabul etmişti.⁷⁰

Bu evlilikle birçok hikmet ve hayır murad edilmiş olabilir. Şöyle ki: Sosyal statü ve sınıf farkı gözetken bir evlilik engeli kaldırılmış, bir azatlı köle ile hür ve eşraftan bir hanımın evliliğini kolaylaştırmış,⁷¹ Evlatlığın aslında öz evlat gibi olmadığını, evlatlığın hanımının da gelini olamayacağını bu örnek evlilik üzerinden göstermiştir.⁷² Bütün bu örfi tabuların yıkılması ve sosyal inkılabın kahramanları yine Hz. Peygamber'in yakınlarından seçilmesi ilahi hikmetin gereğidir. Hükümlerin uygulanabilirliği açısından elbette bu durum çok önem arz etmiştir.⁷³

Hz. Peygamber Zeyneb bt. Cahş ile evlendikten hemen sonra münafıklar "Muhammed büyük bir haram işledi ve oğlunun karısıyla evlendi" diye dedikodu çıkarmışlardır. Bu dedikodunun cevabını Yüce Allah:" Evlatlığın gerçek evlatlıkla bir olamayacağını ve Hz. Peygamber'inde hiç kimsenin Babası olmadığını beyan etmiştir."⁷⁴ Bu evliliği bugünde yeni bir malumat bulmuş gibi alıp kullanan Hz. Peygamber ve İslam düşmanlığından başka bir meziyeti olmayanlar zaman zaman dillendirmekteler. Aslında Kur'an'ın mesajı çağlar üstüdür ve onlara da hitap etmektedir. Kur'an; cahiliyeden kalma fitrata uygun bazı hükümleri bırakmış, (ibka) bazılarını düzeltmiş, (ıslah) bazılarını da tümünden kaldırarak (ilga) kendine has tevhit

⁶⁷ Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd el-Belâzürî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, tah. Muhammed Hamîdullah, (Kahire: Dâru'l-maârif, 1987), 8/433.

⁶⁸ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî, *Târîhu'l-İslâm ve Tabakâtu'l-Meşâhîr ve'l-Alâm* 2, (Kahire: Mektebetü'l-Kudsi, 1948), 2/211.

⁶⁹ el-Ahzâb 33/36.

⁷⁰ er-Râzî, *Tefsîr-i Kebîr: Mefâtihu'l-Ğayb*, 13/263

⁷¹ el-Ahzâb, 33/36.

⁷² el-Ahzâb, 33/40.

⁷³ el-Ahzâb, 33/7.

⁷⁴ el-Ahzâb, 33/40.

yönünü ortaya koymuştur. Bu bağlamda üvey oğlun hukuken öz oğul olmadığını ortaya koyacak düzenlemeyi Peygamberin özeli üzerinden gerçekleştirmiştir.⁷⁵

8. HZ PEYGAMBER'İN BAZI İÇECEKLERİ KENDİSİNE HARAM KILMASI; 'TAHRİM' VE EŞLERİNİ İKİ SEÇENEK ARASINDA SERBEST BIRAKMASI 'TAHYİR'

Tahrim suresinin ilk beş ayetinde Hz. Peygamber'e hitaben eşlerinin rızasını kazanmak adına helal olan bir şeyi kendisine yasaklamaması ve kendini bundan mahrum etmemesi gerektiği ile alakalı Allah Teâlâ'nın uyarısı vardır." Ey Peygamber! Allah'ın sana helâl kıldığını, eşlerini hoşnut etmek arzusuyla niçin kendine haram kılıyorsun? Bununla beraber Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir."⁷⁶ Bu ayetin nüzülü bal şerbeti veya Hz. Mariye ile birlikteliği alakalı durumun olduğu kaynaklarımızda zikredilir.⁷⁷ Bu azarlama üslubunda açık ve güzel bir merhamet vardır. Zira Rabbimiz Hz. Peygamber'i eşlerini razı etmek adına kendisini sıkıntıya sokmamasını tavsiye etti. Kendisini bu konuda rahatlattı. Allah'ın helal kıldığından kendisini mahrum etmemesini istedi.⁷⁸ Aslında bu helalden kaçınma ve kendini bazı şeylerden sakındırma Kur'an'da bahsedilen Yakub (a.s)'ın kendisine bazı şeyleri yasaklamasına benzemektedir. "'Tevrat indirilmeden önce, İsrail'in (Hz.Yâkub) kendi nefesine haram kıldığı hariç, diğer bütün yiyecekler İsrailoğullarına helâldi."⁷⁹

Yahudiler, Hz. Peygamberi sınamak için Tevrat indirilmeden önce Hz. Yakub'un kendine neyi yasakladığını sormuşlardı. Hz. Peygamber şöyle cevaplamıştı: "Musa'ya Tevrat'ı gönderen Allah hakkı için söyleyin, Yakup (a.s.) ağır bir hastalığa müptela olup ve bu hastalığı uzayıp gidince, Allah'ın kendisine şifa vermesi halinde, kendisinin en çok sevdiği içeceği ve en beğendiği yemeği haram kılacağına ilişkin Allah'a adak adamamış mıydı? Hz. Yakub'un en sevdiği yemek deve eti ve en sevdiği içecek deve sütü değil miydi? " Bunun üzerine Yahudiler, "Evet Allah için meselenin özü ve hakikati budur." dediler.⁸⁰

⁷⁵ Karaman vd., *Kuran Yolu Meal ve Tefsiri*, 4/386-388.

⁷⁶ et-Tahrim 66/1.

⁷⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Tefsiri Âyi'l-Kur'ân*, 8/101.

⁷⁸ Muhammed Ali es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, çev. Sadreddin Gümüş, vd. (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019), 446.

⁷⁹ Âl-i İmran, 3/93.

⁸⁰ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, (Beyrut: Dar'ül Hadis, 1405/1985), 1 / 273, 278.

Tahrim, Ahzab ve Nûr surelerinin Hz. Peygamber'in hanesini ilgilendiren ayetler incelendiğinde şu hakikatle karşılaşacağız: Hz. Peygamber'in evinin içine bizzat âlemlerin Rabbinin müdahalesi söz konusudur. Allah Teâlâ adeta bu tertemiz kılmak istediği Ehl-i beytin⁸¹ özeline üçüncü şahısları yani Yahudi ve münafıkların fitnesini bulaştırmamakla beraber rabbani terbiyeyi bizzat kendisi vermektedir.

Tahyir hususu ise şöyledir: Ayette, Medine'nin galibiyet günlerinin ve müreffeh zamanlarının yaşandığı zamanda hem Risalet evinin annesi olmayı hem de bu nimetlerin sahibi olmayı dileyen eşlere aslında bir uyarı vardır.” Ey peygamber! Eşlerine şöyle de: “Dünya hayatını ve güzelliklerini istiyorsanız gelin size bir şeyler vereyim sonra da güzellikle sizi serbest bırakayım. Şayet Allah'ı, rasulünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız şunu bilin ki Allah, içinizden güzel davrananlara büyük bir ödül hazırlamıştır.”⁸² Bu ayetler aslında Hz. Peygamber eşlerinin diğer kadınlar gibi olmadıklarını örneklik ve öncülük bakımından rol model olabilecek üstün meziyetlerle donanmaları gerektiği konusunda şöyle demektedir: “Ey Peygamber'in hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınıyorsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söylemeyin ki kalbinde hastalık (kötü niyet) olan kimse ümide kapılmasın. Güzel (ve doğru) söz söyleyin.”⁸³

9. YAHUDİLERİN SÜRGÜN EDİLMESİ VE ONLARA ARKA ÇIKAN MÜNAFIKLAR

Yahudiler Medine'de Benî Kaynuka, Benî Nadîr ve Benî Kurayzâ'dan oluşan üç ana oymağa ayrılmışlardı. Bu boylardan birisi olan Beni Kaynuka Hazrecliler'le, Kureyzaoğulları ise Evsliler'le müttefikti.⁸⁴ Bu kabileler haricinde, Medine'de varlığını sürdüren yirmiden fazla Yahudi kabilesinin bulunduğu da kaynaklarımızda geçmektedir.⁸⁵

Medine'nin dış mahallelerinden olan Garas bölgesinde oturan Nadiroğulları, Evs kabilesi ile ittifak halindeydiler. Bedir savaşına kadar Peygamber'e düşmanlıktan uzak duran⁸⁶ bu kabile Bedir zaferinin ardından Mekkeli müşriklerle irtibata geçip

⁸¹ el-Ahzab, 33/33.

⁸² el-Ahzab, 33/28-29.

⁸³ el-Ahzab, 33/32.

⁸⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/155-156.

⁸⁵ Ebû-Hasen Nûrûddin Ali b. Abdillâh, el-Hassanî es-Semhûdî eş-Şâfiî, *Vefâu'l-vefâ*, (İstanbul Siyer Yayınları, 2022), 1/301-307.

⁸⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/320.

Müslümanlara karşı birleştiler.⁸⁷ Nadiroğulları öteki Yahudi kabileleri de etkisi altına almış üstünlüğünü bariz bir şekilde göstermişti. Nadiroğullarından biri başka Yahudi kabilelerden birini öldürdüğünde yarım diyet öderken, kendilerinden ölenler için ise tam diyet istiyordu. Hicret sonrası Hz. Peygamber bu eşit olmayan durumu ortadan kaldırdı ve Medine Sözleşmesinde Nadiroğulları Evs'in müttefiği olarak belirledi.⁸⁸

Hicretin ilk zamanlarında Müslümanlara karşı açık bir tavırlarına pek rastlanmayan Nadiroğulları Yahudileri, Bedir zaferi sonrasında Beni Kaynuka'nın Medine'den sürgün edilmesine öfkelenmişlerdi. Kendi kabilelerinin müntesibi olan ve Hz. Peygamber'in ve Müslümanların aleyhine tahrik edici şiirler yazan ve huzur bozucu faaliyetlerde bulunan şair Kab b. Eşref'in öldürülmesine öfkelenmişlerdi.⁸⁹ Ancak karşı karşıya gelmeyi göze alamadıkları için korkuya kapılıp Hz. Peygamberle bir anlaşma daha yaptılar.⁹⁰ Ancak bu antlaşmalarında sadık kalmayarak Uhud savaşı hazırlıkları öncesinde bir gece iki yüz adamıyla Medine'ye gelen Ebu Süfyan'a Müslümanlar aleyhinde Müşriklerle istihbari verileri paylaştılar. Bu gazvede Müslümanlar kesin bir galibiyet elde edemediklerinden, almış oldukları cesaretle müşriklerin Hz. Peygamber'i öldürme fikrini kabul edip antlaşmayı bozmaya yeltendiler.⁹¹

Haşr Suresinin ilgili ayetlerinde ilk sürgünde Medine'den çıkarıldıkları belirtilmiş, sağlam kalelerinin kendilerini koruyacağını zannettikleri belirtilmiştir. Güçlü ve kuvvetli bir topluluk olduklarından, iman edenler bile onların çıkacağına ihtimal vermemiştir. Kalplerine düşürülen korkudan dolayı Müslümanlara kalmasını diye kin ve hıslımla evlerini kendi elleriyle yıktıklarından bahsedilmiştir.⁹² Bu sürgünün olmaması halinde dünyada başka bir cezanın kendilerini bekleyeceğini ifade eden ayetler cehennem azabının da ahirette kendilerini beklediğini ifade eder.⁹³ Allah'a ve Resulüne karşı gelmenin ve onun dinine cephe almanın cezasının olduğu vurgulanmış; ağaçlarının kesilmesinin de onların zelil olması ve burunlarının sürtünmesi hikmeti dolayısıyla olduğu vurgulanmıştır.⁹⁴ Zira basit bir çitçinin bile kabul etmeyeceği ve

⁸⁷ Vâkidî, Muhammed b. Ömer, *Kitâbu'l-Megâzî*, tah. Marsden Jones, (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1984), 289; Semhûdî, *Vefâu'l-vefâ*, 1/300-303.

⁸⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/319-322.

⁸⁹ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 150; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/11-13.

⁹⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kebîr*, 2/30; Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 150.

⁹¹ Nadir Özkuyumcu, "Benî Nadîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/275-276.

⁹² el-Haşr Suresi, 59/2; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/285.

⁹³ el-Haşr Suresi, 59/3.

⁹⁴ el-Haşr Suresi, 59/5.

karşı koyacağı ağacın kesilmesine dahi müdahale edemeyecek kadar zelil ve mecalsiz durumuna düştükleri vurgulanmıştır.⁹⁵

Hız. Peygamber Nadiroğulları'nın Medine'den çıkmaları için on gün mühlet vermişti. Nadiroğulları kabilesine Hız. Peygamber böyle sert bir ulti­matom verince Abdullah b. Übey münafıklardan bir grupla onlara gelerek şöyle bir vaatte bulundular. “Bizler size iki bin savaşçı ile yardım edeceğiz. Kureyzağulları, Beni Gatafan da size yardım edecek. Müslümanlardan korkmanıza gerek yok. Kesinlikle onlara teslim olmayın. Şayet Müslümanlar sizinle savaşacak olursa biz size yardım ederiz. Bu yurdu terk etmek durumunda kalırsanız bizde sizinle çıkarız diye Nadiroğulları kalmaları ve direnmeleri için ümit verdiler.”⁹⁶

İşte Kur'an bu durumu şöyle anlatıyor. “Şu münafıklık edenleri görüyor musun? Ehl-i Kitap'tan inkâr eden kardeşlerine, “Şayet siz çıkarılacak olursanız, bilin ki biz de sizinle beraber çıkarız, sizin aleyhinizde kimseye asla itaat etmeyiz. Eğer size karşı savaşılırsa muhakkak yardımınıza koşarız” diyorlar. Allah şahittir ki onlar kesinlikle yalancılardır.⁹⁷ Kur'an Münafıklarla Yahudileri Hız. Peygamberi inkârda ve düşmanlıkta kardeş olarak zikretmesi de onların tarih boyunca kol kola girip yaptıkları fitnelerin bu olaydan azade olmadığını gösteriyor. Ardından Kur'an, Münafıkların pragmatist ve korkak yapısından, Allahtan korkmayıp müminlerden korktuklarına sözü getirir. “Oysa çıkarılırsalar asla onlarla beraber çıkmazlar, onlara savaş açılsa asla yardımlarına koşmazlar; yardım etmeye kalksalar da muhakkak arkalarını dönüp kaçarlar. Ve sonunda onlar yardımsız kalırlar. Şu bir gerçek ki, yüreklerinde size karşı duydukları korku Allah'a karşı duyduklarından daha şiddetlidir. Çünkü onlar anlayışı kıt bir topluluktur!”⁹⁸

Kur'an münafık karakterinden ve savaş­taki ruh halinden bahsettiği gibi Yahudilerin de benzer karakterinden bahseder.” Onların topu birden sizinle, ancak müstahkem yerlerde ve siperler ardında olduklarında savaş­ırlar. Kendi aralarındaki gerginlik ve çatışma şiddetlidir: Sen onları birlik içinde sanırsın, oysa kalpleri dağınıktır. Çünkü onlar aklını iyi kullanamayan kimselerdir.⁹⁹ Bu ayetler, siperler

⁹⁵ el-Haşr, 59/4-5; Ebu'l-A'lâ Mevdudî, *Tefhimül Kur'an*, çev. Muhammed Han Kayani, vd., (İstanbul: İnsan Yayınları, 2022), 6/203.

⁹⁶ Mevdudî, *Tefhimül Kur'an*, 6/221.

⁹⁷ el-Haşr, 59/ 11.

⁹⁸ el-Haşr, 59/12-13.

⁹⁹ el-Haşr, 59/14.

ardında veya günümüzde demir kubbe sistemi ve teknolojik silahlarla donatılmış Yahudilerin karakteristik yapısını ortaya koyuyor. Haliyle cephe harbinde Müslümanlarla karşılaşmak istemeyen zihin, masada veya algıda iman edenlere galip gelmek için her türlü yolu meşru sayacak ve deneyecektir. İşte bizim tez konumuzun da işaret ettiği nokta da burası olacaktır. Yahudi, Münafık ve bilumum İslam düşmanlarının cephede başaramadıkları galibiyeti iftira ve karalamalarla elde etme çabası İfk olayı ile ayyuka çıkacaktır.

10. AHZAB SAVAŞINDA KUREYZAOĞULLARI’NIN İHANETİ

Kuşkusuz Yahudilerin İfk olayından önce Hz. Peygamber’in şahsında Müslümanlara ve birlikte savunacaklarına söz verdikleri Medine’ye en büyük ihanetlerinden biri de Hendek (Ahzab) savaşındaki tavırlarıdır.

Kaynukaoğulları’nın Bedir sonrası sürgünlerinin ardından, Nadiroğulları kabilesinin suikast girişimi ve antlaşmayı bozması nedeniyle sürgün edilerek aynı akıbete uğramasından ötürü, Medine de Yahudi kabilelerinden sadece Kureyzaogulları kalmıştı. Sürgünün ardından Hayber’i mesken tutan Nadiroğulları Yahudileri Müslümanlardan öç alma adına bir fırsat kolluyordu. Ahzap Savaşı evvelinde Kureyş müşrikleri ve destekçileri ile antlaşma yapan Nadiroğulları reisi Huyey b. Ahtab, Kureyzaogullarını da yanına çekmek istedi. Başlarda bu ihanete yanaşmayan Kureyzaogulları lideri Kab. b. Esed nihayet ikna edildi. Bu gelişmeyle Hz. Peygamber ve Medine İslam Devleti bir kez daha Yahudilerin korkunç ihanetine maruz kalacaktı.¹⁰⁰

Medine Sözleşmesine göre şehri beraber savunmaları gerekirken onlar Mekke müşrikleri ile birleşmiş ve Müslümanları arkadan vurmuşlardı. Nadiroğulları Reisi Huyey b. Ahtab’la anlaşılan Kureyzaogulları reisi Kab b. Esed Hz. Peygamberle antlaşmayı bozmuştu. Buna göre Müşrikler Medine’ye dışarıdan saldırarak, Kureyzaogulları da içeriden saldırıya geçip arkadan vuracaktı.¹⁰¹ Hatta Kureyza Yahudileri Nebbaş b. Kays öncülüğündeki on kişi ile Müslümanların mahallesi Baki el-Garkad’a ulaşıp Müslümanları taciz etmiş, sıcak bir çatışma sonrası istediklerini

¹⁰⁰ Avcı, “Kurayza (Benî Kurayza)”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları 2002), 26/431-432.

¹⁰¹ Vâkıdî, *Kitâbu'l-Megâzî* 2/454-456; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/231-233.

alamayınca geri kalelerine sığınmışlar ve Müslümanlar tarafından muhasara altına alınmışlardı.¹⁰²

Nuaym b. Mesud'un başarılı girişimleri ve stratejik taktikleri sonucu Müşrik-Yahudi ittifakının planları suya düştü. Kuşatmanın son günü çıkan çöl fırtınasının Müşrikleri savaşılamayacak hale sokması sonucu Kureyzaogullarının Müslümanlara yönelik bu korkunç imha girişimi akamete uğramıştır.¹⁰³

Ahzap kuşatması bitince Hz. Peygamber Kureyzaogulları yurduna hareket emri verdi. Yahudiler kalelerine sığınıp savunmaya geçtiler. İki hafta süren kuşatmanın sonucunda teslim olmak zorunda bırakıldılar. Evs kabilesi eski müttefikleri olan Kureyzaogulları için girişimlerde bulundu. Çünkü daha önce Hazrecten İbn Übey de Kaynukaoğulları için devreye girmiş ve bazı isteklerini Hz. Peygamber'den almıştı. Hz. Peygamber de Kureyzaogullarının hakkında hüküm vermesi için Evs kabilesinden Sad b. Muaz'ı teklif etti ve onlar da kabul ettiler.

Sad. b. Muaz Hendek'te bir yara almıştı, yaralı haliyle bir binite bindirilmiş olarak Kureyzaogulları yurduna getirildi. Sad. b. Muaz'ın hükmünü vermeden önce hem kendi kabilesine hem Hz. Peygamber'e hakem sıfatıyla vereceği hükmü kabul edip etmeyeceklerine dair söz aldı. Onlardan söz aldıktan sonra kararını verdi. Savaşacak gücü bulunan erkeklerin tamamı öldürülecek, kadınları ve çocukları esir edilecek, mallarının tamamı ganimet olarak Müslümanlara kalacaktı.¹⁰⁴

Kur'an'da bu durum şöyle anlatılır: “Allah, Ehl-i kitap'tan onlara destek verenleri kalelerinden indirdi, kalplerine korku saldı; artık onların bir kısmını öldürüyorsunuz, bir kısmını da esir alıyorsunuz. Onların topraklarını, evlerini, mallarını, o zamana kadar ayak basmadığınız bir toprağı size Allah miras bıraktı. Allah her şeye kâdirdir.”¹⁰⁵

Aslında Sad b. Muaz'ın verdiği bu karar hem ihanetin cezası hem de kendi kitapları olan Tevrat'ın hükmü idi. Nitekim Tevrat'ta bu durum şöyle özetleniyordu. “Bir şehre karşı savaş için yaklaştığın zaman, onu barışa çağıracaksın eğer sana sulh cevabı verir ve kapılarını sana açarsa, içinde bulunan insanlar sana boyun eğip kulluk edecekler. Eğer seninle anlaşmayıp savaşırlarsa bu durumda orayı kuşatacaksın. Rab

¹⁰² Vâkıdî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/462.

¹⁰³ Âdem Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*, 1/ 420.

¹⁰⁴ Vâkıdî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/ 510-515.

¹⁰⁵ el-Ahzab, 33/26-27.

orayı sana sunduğu zaman oranın her erkeğini kılıçtan geçireceksin. Ancak kadın ve çocukları, hayvanları, şehirde olan her şeyi kendin için el koyacaksın. Rabbinin sana verdiği düşmanlarının mallarından yiyeceksin.¹⁰⁶

Müslümanlar Medine’de kalan son Yahudi oymağı olan Kureyzaoğulları ihanetini de bu şekilde çok büyük sıkıntı ve meşakkatlerle atlatabilmişti. Kur’an Müminlerin o günkü ruhi durumlarını şu çarpıcı beyanla tasvir eder: “Yukarıınızdan ve sizden aşağıda bulunan bölgeden üzerinize gelmişlerdi; korkudan gözler kaymış, yürekler ağızlara gelmişti; bu esnada Allah hakkında olmadık zanlara kapılmakta idiniz.”¹⁰⁷

11. HENDEK SAVAŞINDA MÜNAFIKLARIN ÜMİT KIRICI TAVIRLARI

Münafıkların Hendek Gazvesindeki tavırları diğer zorlu gazvelerden farksızdı. Kur’an’da onların Uhud savaşıyla ilgili tutumları şöyle anlatılır; “Onlara, "Gelin, Allah yolunda savaşın veya hiç olmazsa savunmada bulunun" denildi. Onlar, "Savaş olacağını bilsek elbette size katılırız" dediler. O gün onlar imandan çok küfre yakındılar. Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlardı. Gizlediklerini Allah onlardan daha iyi bilir.”¹⁰⁸

Bedir, Uhud, Tebuk Gazvelerinde savaşa katılmamak için göstermiş oldukları mazeretleri ve uydurmuş oldukları senaryoları bu savaşta da ortaya koydular. “Onlardan bir grup, “Ey Medineliler! Sizin işiniz burada durmak değildir, hemen dönün” diyorlardı. Onlardan bir bölük de, aslında açıkta olmadığı halde, “Evlerimiz açıkta ve korumasız” diyerek peygamberden izin istiyorlardı; bunların istediği kaçırmaktan başka bir şey değildi.”¹⁰⁹

Ayetlerde de geçtiği üzere hem savaşa iştirak etmiyor evlerimiz açıkta yalanını uyduruyorlar, hem de Müslümanları yalnız bırakıyorlardı. Bununla yetinmeyip Medinelilerin tamamına umutsuzluk ve yeis aşıyorlar onları savaştan alıkoyuyorlardı. Ahzab savaşının zaman ve mekânı ise Müslümanlar açısından çok zorlu bir döneme denk geliyordu. Bir kıtlık yılında, on bin kişilik bir müttefik ordusu Medine şehrinin etrafını kuşatmıştı. Soğuk hava bir yandan, açlık ve kuraklık bir yandan,

¹⁰⁶ *Ahd-i Atik*, (Erişim 15 Ocak 2023), Tesniye. 13:4.

¹⁰⁷ el-Ahzab, 33/73.

¹⁰⁸ Âl-i İmran, 3/167.

¹⁰⁹ el-Ahzab, 33/13.

Kureyzaogulları ihaneti bir yandan müminler bir kısılcın içinde kalıyorlardı.¹¹⁰ Münafıklar da içeriden psikolojik harp yürütüyor müminlerin motivasyonunu düşürecek söylemlerde bulunuyorlardı.

Münafıklardan bir taife: “Muhammed bize Fars ve Rum’un fethini müjdeliyor, ancak biz Medine’de kuşatılmış durumdayız, herhangi birimiz zaruri ihtiyacını bile gideremiyor. Allah ve Elçisinin bize vaat etmiş olduğu şeyler aldatmadan başka bir şey değildir.”¹¹¹ Bu sözler üzerinde Selman’ın bahsettiği şu ayet iniyordu; “Yine o zaman münafıklar ve kalplerinde bozukluk bulunanlar, “Allah ve Resulünün vaatleri bizleri aldatmaktan ibaretmiş!” demişlerdi.¹¹² Yine Muattı b. Kuşeyr adında biri şöyle diyordu; “Siz de hayret etmiyor musunuz, Muhammed bize Kabe’yi tavaf edeceğimizi Fars ve Şam’ın hazinelerini alacağımıza söz veriyordu, biz ise tuvalet ihtiyacımızı dahi gideremiyoruz. Allah ve Rasûlü’nün bize vaat olarak söyledikleri aldatmadan ibarettir.”¹¹³

Ahzab suresinde münafıkların karakteri anlatılırken şu vasıflarına da vurgu yapılır. Savaşa katılmadıkları halde bozgunculuk söz konusu olursa koşarak gidebileceklerini,¹¹⁴ daha önce savaşımlardan ayrılıp dönmeyeceklerine yemin ettikleri halde sözlerinde durmadıklarından bahsedilir.¹¹⁵ Ölüm ve öldürülmekten kaçsalar bile bunun bir faydasının olmayacağını, kaçıp kurtulsalar bile dünyadan az bir zaman faydalanacakları hatırlatılır.¹¹⁶ Allah’ın onlara bir kötülük dilemesi durumunda bundan onları kimin koruyabileceğini, bir hayır murat ettiğinde kimin buna engel olabileceği ile ilgili tefekkür etmeleri istenir.¹¹⁷ Bunlardan pek azının savaşa iştirak ettiğini, tehlike ile karşılaştıklarında da ölüm baygınlığı geçirdiklerini, tehlike geçtiğinde keskin dilleri ile edebiyat yaptıklarını,¹¹⁸ düşmanlar çekip gittiği halde korkudan hala gitmediklerini zannettiklerini, düşmanların tekrar gelmesi halinde de çölde hiçbir şeyden habersiz bir bedevi olmayı yeğledikleri hususları vurgulanır¹¹⁹

¹¹⁰ Köksal, *İslam Tarihi*, 12/304.

¹¹¹ İbn Hişâm, *es-Sîretu’n-Nebeviyye*, 3/257; Büşra Nur Güler, *Sîret Nüzul Bağlamında, Ahzab Suresinde Hendek Savaşı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017), 69.

¹¹² el-Ahzab, 33/12.

¹¹³ İbn Hişâm, *es-Sîretu’n-Nebeviyye*, 3/ 233; Vâkıdî, *Kitâbu’l-Megâzî*, 2/ 460.

¹¹⁴ el-Ahzab, 33/14.

¹¹⁵ el-Ahzab, 33/15.

¹¹⁶ el-Ahzab, 33/16.

¹¹⁷ el-Ahzab, 33/17.

¹¹⁸ el-Ahzab, 33/18-19.

¹¹⁹ el-Ahzab, 33/20.

İKİNCİ BÖLÜM

BENÎ MUSTALİK GAZVESİ VE İFK OLAYI

1. BENÎ MUSTALİK GAZVESİ

Bu Gazveye Huzaaoğullarına ait bir su kuyusu adı olan Müreysi Gazvesi de denmiştir.¹²⁰ Huzaalılar'ın bir kolu olan Beni Mustalik kabilesi Kahtani Araplarındandır.¹²¹ Gazve'nin çıkma sebebi Beni Mustalik Reisi Haris b. Ebi Dırar'ın kendi kavmi ile birlikte ikna ettiği Arap kabilelerini de yanına alarak Hz. Peygamberle savaşmak için hazırlanıp yola çıkmasıydı.¹²²

Bu haberi tetkik ettikten sonra Hz. Peygamber durumu Müslümanlara bildirdi.¹²³ Hz. Peygamber yedi yüz kişilik bir kuvvetle Medine'den çıktı.¹²⁴ Müslümanlar hicretin beşinci yılında Mustalik oğulları yurduna vardı. Müreysi suyu civarına vardıklarında kabile mensupları İslam'a davet edilmişse de daveti kabul etmediler. Sonrasında yapılan savaş Müslümanlar kazanmış ve çok büyük bir miktarda ganimet elde etmişlerdi.¹²⁵

Bu Gazve'de Beni Mustalik Reisi Haris b. Ebi Dırar'ın kızı Cüveyriye ile Hz. Peygamber evlenmiş ve bu akraba bağı kabilenin Müslüman olmasına vesile olmuştur.¹²⁶ Bu evlilik başka bir güzelliğe daha sebep olmuştu. Müslümanlar; “Onlar artık Allah Resulü'nün hısımlarıdır” diyerek Mustalik oğullarından yüz esir köleyi azad edip serbest bıraktılar.¹²⁷ Mustalik oğulları, İslâm dinini kabul etmelerinin sonrasında yörelerinde birçok mescid bina ettiler ve zekât farızasını düzenli bir şekilde yerine getirdiler.¹²⁸

2. MÜNAFIKLARIN BU GAZVEYE KATILMA NEDENLERİ

Kur'an'da vasıfları anlatıldığı üzere münafıkların; savaşlarda riski göze alamayan, bedel ödemeye yanaşmayan, korkup sinen, öldürülmekten kaçınan, sözlerinde ve ahitlerinde durmayan, hesabi davranan ve birçok kez Hz. Peygamber'i

¹²⁰ İbn Kayyim, *Zâdü'l-Me'âd*, 2/ 49.

¹²¹ Ahmet Önkol, “Benî Mustalik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2020), 31/360-361.

¹²² Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 1/404; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/ 317; İbn Sa'd, *Kitabü't-Tabakati'l- Kebir* , 2/ 48.

¹²³ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî* 1/405; İbn Sa'd, *Kitabü't-Tabakati'l- Kebir* , 2/48.

¹²⁴ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve Tabakâtu'l-Meşâhîr ve'l-Alâm*, 1/ 214.

¹²⁵ Eyüp Kurt, *Siyer İlmine Kur'an-ı Kerim'in Vazgeçilemez Kaynak Oluşu*, (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2022), 119.

¹²⁶ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 1/408; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye* 2/294.

¹²⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 2/294-295; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/277.

¹²⁸ Önkol, “Mustalik”.

yarı yolda bırakan karaktere sahip olduklarından bahsedilmişti.¹²⁹ Bu nitelikler göz önünde bulundurulduğunda gazve ve seferlere katılım gösterip göstermemeye karar vermeleri için münafıkların bazı kriterlerinden bahsedilebilir. Sefer yeri yakın bir yer ise, meşakkat ve sıkıntı çekmeyeceklerse, iyi ganimet ve mal ile döneceklerse sefere katılıyorlar; sefer güç ve meşakkatli olacaksa ve ganimet elde etmeyeceklerse bu durum tam tersine sonuçlanıyor ve savaştan uzak duruyorlardı.

“Eğer yakın bir dünya menfaati ve kolay bir yolculuk olsaydı, (sefere katılmayan münafıklar da) mutlaka sana uyarlardı. Fakat meşakkatli yol, onlara uzak geldi. Gerçi onlar, “Eğer gücümüz yetseydi, elbette sizinle beraber çıkardık” diye Allah’a yemin edeceklerdir. “Onlar kendilerini helâke sürüklüyorlar. Allah, biliyor ki onlar kesinlikle yalancıdır.”¹³⁰ Burada sözü edilen sefer Tebuk seferi idi. Mesafesi uzak yerd, ancak Hendek Savaşında yakındaki Medine savunmasına bile iştirak etmemişlerdi. Dolayısıyla Allah’ın sözüyle onlar aslında apaçık yalancıları.

Münafıkların önceki seferlere katılmama gerekçeleri uzaklık, belirsizlik, meşakkat ve ganimetin olmama durumuydu. Peki, Beni Mustalik Gazvesine yoğun bir şekilde katılmanın¹³¹ ve daha önce hiçbir sefere katılmamış münafıkların bile bu sefere tam kadro katılmasının¹³² nedenleri ne olabilirdi?

Elbette ki zikrettiğimiz ayetteki durumun tam aksi yaşıyordu.¹³³ Bu katılımın yoğunluğunun sebebi yakın bir sefer olması, kolaylıkla galip gelinecek potansiyel barındırması ve ganimetlerin alınma durumu bunların başında gelmekteydi.¹³⁴ Ayrıca yukarıda “Yahudi ve münafıkların Medine’deki Faaliyetleri” alt başlığında saydığımız fitnelerin tamamının akamete uğraması da onları kızdırmış ve öfkelenmişti. Kible değişiminin ve ibadetlerin İslam’ın ruhuna uygun ve özgün olması, Bedir zaferi, Uhud’ta münafıkların ordudan ayrılmasına rağmen dağılmayıp diri kalan ve yıkılmayan Müslümanlar, Kaynukaoğulları, Nadiroğulları, Kureyzaoğulları ihanetlerinin bertaraf edilmesi ile atlatılması münafıkları yeni arayışlara itmşti. Medine’de Hz. Peygamber’in otoritesinden ve kurmuş olduğı güçlü teşkilatlı yapısından dolayı

¹²⁹ el-Ahzab, 33/12-20.

¹³⁰ et-Tevbe, 9/42.

¹³¹ Vâkîdî, *Kitâbu’l-Megâzî*, 1/405; İbn Sad, *Kitabü’l-Tabakati’l-Kebir*, 2/ 48-49.

¹³² İbn Kayyim, *Zâdü’l-Me’âd*, 50.

¹³³ et-Tevbe, 9/42.

¹³⁴ Vâkîdî, *el-Megâzî*, 1/405.

yapamadıkları fitneyi, veremedikleri zararı başka bir seferde deneme fırsatı yakalamışlardı.

Sonraki bölümde de değineceğimiz Ensar-Muhacir arasındaki küçük hadisenin büyümeden Hz. Peygamber tarafından yatıştırılıp münafıkların tüm gizli yönlerini ortaya çıkaran surenin inmesi de onları çileden çıkarmış¹³⁵ ve açıktan düşmanlık yapmalarına neden olmuştu.

Hülasa Beni Mustalik Gazvesinde münafıkların amacı hem ganimetle dönüp dünyalık menfaat elde etmek, hem Müslümanların safında bir gedik açmaya çalışmak bir de fitneyi Medine'nin dışında çıkarmayı denemektir.

3. MÜNAFIKLARIN GAZVEDE ÇIKARDIKLARI OLAYLAR

Münafıkların bu gazveye yoğun bir şekilde katıldıklarından bahsetmiştik.¹³⁶ Münafıklar Medine'de hicretten sonra yaptıkları birçok fitneye bu gazvede yenilerini ve daha etkili olanlarını eklemişlerdi. Elleri geçen her fırsatı değerlendiriyor ve Müslümanların aleyhine kullanmaktan geri durmuyorlardı. Gazve bitiminden sonra Müslümanlar, kendileri ve binitlerinin su ihtiyacını gidermek için suyu az olan Müreysi kuyusunun başına gelmişlerdi. Gazvedeki ilk gerginlik de burada yaşanmıştı.

Beni Salim oymağının müttefiği olan Sinan b. Veber el Cuheni, Beni Salim kabilesine mensup bir delikanlı ile kuyudan su çekmek üzere kuyu başına geldi. Aynı zamanda Hz. Ömer'in hizmetini de gören Cehcah b. Said el-Gifari de su çekmek için kuyuya inmişti. Sinan ve Cehcah su almak için kovaları kuyuya sarkıttıkları zaman kovalar birbirine geçti ve kuyudan yalnız Sinan'ın kovanı çıkabildi. İkisi de kovanın kendilerine ait olduğu iddiasıyla münakaşa etmeye başladılar. Tartışma büyüyünce Cehcah, Sinan'a eliyle bir darbe indirince kan aktı. Bunun ardından Sinan, Ensar'ı desteğe çağırdı. Cehcah da Muhacir'e imdat çağırısında bulununca ortam gerildi ve kılıçlar çekildi. Bu esnada Muhacirlerin ileri gelenleri olaya müdahil olarak Sinan'dan hakkından vazgeçmesini ve onu affetmesini istediler. Sinan hakkından feragat edince ortalık sükûnete kavuştu.¹³⁷

¹³⁵ el-Münafikun, 63/1-8.

¹³⁶ Vâkidî, *el-Meğâzi*, 1/405; İbn Sa'd, *et-Tabakatü'l Kebir*, 2/48-49.

¹³⁷ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzi*, 2/415; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/ 318; İbn Sa'd, *Kitabü't-Tabakati'l- Kebir* , 2/ 49-50; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, tah. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim, (Beyrut: Dâru't-Turâs, 1984), 3/ 605.

Olayın gelişimi farklı bir rivayette Muhacirlerden birinin Ensar’a el veya ayakla yaptığı şaka sonucunda geliştiği ve gerginlik sebebinin bu olduğu anlatılır. Olayın büyümesi ve birbirlerini yardıma çağırmaları üzerine Hz. Peygamber, onlara hitaben; “Kokuşmuş câhiliye âdetiyle birbirinizi yardıma çağırmak da ne demek oluyor.” diyerek onlara nasihat etti. Bu olayın Muhacirlerden bir kimsenin şaka yapması sonucunda alevlendiğini duyan Hz. Peygamber “Böyle şakaları terk edin. Çünkü bu çirkin bir iştir.” Şeklinde mukabelede bulunarak olayları teskin etmiştir.¹³⁸

Görüldüğü üzere Hz. Peygamber ve sahabenin ileri gelenleri bu fitneyi ilk çıktığı andan itibaren yatıştırmaya çalışmış, söz konusu olayın büyük bir kargaşaya dönüşmesine fırsat vermeden müdahale etmiştir. Ancak bu olayı daha sonra duyan Abdullah b. Übey bu fırsatı kaçırmamış olayın daha farklı noktalara gelmesine sebebiyet vermiştir. Şöyle ki:

Sinan ve Cehcah’ın olayı Abdullah b. Übey’e intikal edince öfkelenerek şu sözleri söylemiştir: “Vallahi ben böyle rezalet görmedim. Bu durumun buralara kadar gelmemesini istiyordum. Ancak kavmim beni dinleyip itaat etmedi. Biz öz yurdumuzda hiç kimseye ihtiyaç duymayacak oranda büyük ve izzetli bir gruptuk. Fakat Kureyş kabilesinin Celabibleri bize memleketimizde üstün geldiler. Muhacirlerle bizim misalimiz, atalarımızın; “Semirt köpeğini, yesin seni” sözünü doğrular gibidir. “Vallahi! Eğer Medine’ye dönersek aziz olan zelil olanı mutlaka oradan çıkaracaktır.”¹³⁹

Bu sözlerden sonra kavmine seslenerek: “Bunu kendi kendinize yaptınız. Onları yurdunuza ve hanelerinize yerleştirdiniz, mallarınıza ortak kıldınız ve sonunda varlık sahibi oldular. Eğer böyle davranmasaydınız başka bir yere gitmek durumunda kalacaklardı. Sizler onlar adına savaştınız evlatlarınızı yetim bıraktınız ve azaldınız, onlar ise çoğaldı. Muhammed ve arkadaşlarına hiçbir şey vermeyin ki çevresinden dağılıp gitsinler” diyerek mukabelede bulunmuştur.¹⁴⁰

Olayın taze olması bu sözleri daha fazla tahrik ve galeyana gelme sebebi kılıyordu. Bu sözlerin duyulması kuşkusuz Hz. Peygamber’i ve ashabı çok rahatsız edecekti. Nitekim bu söz çok geçmeden Hz. Peygamber’e ulaştı. Abdullah b. Übey’in bu hakaret ve aleni fitne ateşini alevlendirecek sözlerini duyan Zeyd b. Erkam Hz. Peygamber’e gelerek söylenenleri aynen aktardı. Zeyd b. Erkam bu sözleri haber

¹³⁸ Zehebî, *Târîhu’l-İslâm ve Tabakâtu’l-Meşâhîr ve’l-Alâm*, 1/219.

¹³⁹ Vâkidî, *Kitâbu’l-Megâzî*, 2/416; İbn Hişâm, *es-Sîretu’n-Nebeviyye*, 3/318-319.

¹⁴⁰ Zehebî, *Târîhu’l-İslâm ve Tabakâtu’l-Meşâhîr ve’l-Alâm*, 1/219.

verdiğinde, Hz. Peygamber'in etrafında Muhacir ve Ensardan Ebu Bekir, Osman, Sa'd, Muhammed b. Mesleme, Evs b. Havli ve Abbad b. Bişr'de vardı. Hz. Peygamber bu haberin verilmesinden hoşlanmadı, yüzünün rengi değişti. Hz. Peygamber bu hakaretlerin küçük bir grup arasında kalıp kimsenin duymamasını arzu ediyordu. Zira fitnenin büyümesini istemiyor İslam ordusunun suhuletle Medine'ye varmasını arzu ediyordu. Fakat Zeyd'in haber vermesiyle kısa bir süre içerisinde tüm ordu içinde bu haber yayılarak konuşulmaya başlanınca işler değişti.¹⁴¹

Kendi söylediği sözlerinin duyulduğunu haber alan Abdullah b. Übey ve beraberinde bir grup Hz. Peygamber'in huzuruna çıkarak İbn-i Übey'in böyle bir sözü sarf etmediğine dair yemin ettiler. Hz. Peygamber de şahidi olmadığı için Zeyd'i haksız buldu.¹⁴²

Hz. Ömer bu sözleri duyduğu zaman Hz. Peygamber'e hitaben; "Ya Rasûlallah! "Abbâd b. Bişr'e emret onun başını koparıp sana getirsin." demiştir. Bu sözler üzerine Hz. Peygamber: "Ey Ömer! İnsanlar: 'Muhammed arkadaşlarını öldürüyor.' diyecekler. Ancak sen insanlara yolculuk için hazırlanmalarını duyur" demiştir.¹⁴³

Hz. Peygamber ordunun tamamının bu gündemle meşgul olup orada bu fitneye çakılıp kalmasını istemiyordu. Seferlerde sürekli serin havalarda ordusunu sevk eden Hz. Peygamber'in gündüzün şiddetli sıcaklığında hareket etmesine ashab şaşırıyordu.¹⁴⁴ Bu duruma şaşırان Useyd b. Hudayr, Hz. Peygamber'e selam vererek huzuruna girdi, neden bu saatte yola çıkıldığını sordu. Hz. Peygamber: "Arkadaşının haberi sana ulaşmadı mı?" şeklinde cevap verip, İbn 'Ubey'in tehdit ve tahrik dolu sözlerini Useyd b. Hudayr'a anlattı. Bu cevaba karşılık Useyd b. Hudayr: "Şayet istersen onu Medine'den çıkarabilirsin. Sen izzet sahibisin, o ise zelildir. Ya Rasûlallah! Onu affet. Muhakkak Allah ona hidayet edecek. Sen gelmeden önce bu şehir ona krallık tacı hazırlıyordu. Onu başlarına kral yapacaklardı. Fakat Yüce Allah seni bize gönderince durum değişti. Senin onun elinden Krallığı aldığını düşünüyor." dedi.¹⁴⁵ Hz. Peygamber bütün gün ve gece hiç mola vermeden yolculuğa devam etti. Kırbacıyla hayvanını dürtüyor, hayvanını acele gitmesi için zorluyordu. Namaz ve ihtiyaç molası haricinde

¹⁴¹ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/319.

¹⁴² Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/607-608.

¹⁴³ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/319; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/605-606.

¹⁴⁴ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/419.

¹⁴⁵ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/419; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/320.

hiç kimse durmuyor yola devam ediyordu. Sabah olup güneş yükselene kadar yolculuk devam etti.

Hız. Peygamber insanları böylesine bitap düşürüp yoracak tempolu yolculuğa İbn Übey'in sözlerinin tesirini kırmak ve konunun daha fazla konuşulmasını engellemek için yaptı. Nitekim malum sıkıntı bu süreçte yaşanmadığı gibi Medine'ye intikalden sonra da yorgunluk nedeniyle en azından ilk etapta bir sıkıntı yaşanmamıştır.¹⁴⁶

4. MÜNÂFİKUN SURESİ'NDE BENÎ MUSTALİK GAZVESİ

Bu surenin inmesine yukarıda da geçtiği üzere Abdullah b. Übey'in konuşmaları sebep olmuştur. Zeyd b. Erkam'ın Peygamber Efendimize bu sözleri ulaştırması ve İbn-i Übey'in bu sözleri söylediğini yemin ederek inkâr etmesi Zeyd. b. Erkam'ı zora sokmuştur. Allah Teâlâ Zeyd'i doğrulamış Münafikun suresini indirmiştir. Bunun üzerine Hız. Peygamber Zeyd'in kulağını eliyle tutup, "Allah seni doğruladı ve bu kulağın hakkını verdi" diyerek ona iltifat etmiştir.¹⁴⁷

Kur'an'da münafıklardan bahseden tek sure bu sure değildir. Tevbe, Ahzab, Fetih ve daha başka surelerde de münafıklardan bahsedilmektedir. Ancak Münafikun ismi ile adlandırılan ve son iki ayet haricinde tamamı münafıklardan bahseden tek sure bu suredir. Bu sureyi farklı kılan başka bir husus da İfk olayından hemen önce ve Beni Mustalik Gazvesi dönüşü Medine yolunda indirilmesidir.¹⁴⁸

Münafikun suresinin ilk sekiz ayetine bakıldığında münafıkların genel hususiyetlerinden bahsedilirken, İbn Übey'in sözlerine de cevap vardır. Surede ayrıca münafıkların karakterini, vasıflarını, en büyük vasıflarından olan yalancılığı, iç dünyalarının dış dünyalarıyla uyumlu olmadığından bahsedilir. Daha sonra Hız. Peygamber'e ve Müslümanlara yaptıkları komplolar ve çıkardıkları fitneler anlatılır. Yalan yere çokça yemin etmelerinden, görünüşleri ve konuşmaları ile muhatapı etkilediklerinden ancak hissiz ve duygusuz kalas gibi olduklarından söz edilir. Peygamber'in kendilerine istiğfarda bulunmasını kendine yedirmeyecek kadar kibirli ve müstağni yapılarından bahsedilir. Ellerindeki imkânları Müslümanlardan esirgeyecek kadar bencilce davranışlarından, izzeti ve onuru kabile taassubunda aradıklarından söz

¹⁴⁶ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/422; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/320; *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/606-607.

¹⁴⁷ Eyüp Kurt, *Siyer İlmine Kur'an-ı Kerimin Vazgeçilemez Kaynak Oluşu*, 120.

¹⁴⁸ Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/74-76; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/302-305.

edilir. Hâlbuki izzet ve onur yalnızca Allah'ın, Resulünün ve müminlerin vasıf ve özelliğidir denilerek bu konuya nokta konulur.

Surenin konumuzla alakalı mesajları şunlardır: “İnanmadığı halde, kalbin yalanladığını dil ile ikrar etmek sadakat ve iman sayılmaz. Evet, Ey Peygamber! sen Allah'ın Resulüsün ancak o münafıklar yalancıdır. Çünkü söylediklerine kendileri inanmıyorlar.”¹⁴⁹ “Yeminleri siper edinip gerçek yüzlerini gizlediler. İnsanları Allah'ın şeriatından bu aldatıcı yeminleri ile alıkoydular.”¹⁵⁰ “Özleriyle sözlerinin bir olmadığını davranışlarıyla ortaya koyup, iradelerini o yönde kullanan bu kimseler, artık gönüllerini imanın ışığına kendi elleriyle kapatmışlardır. Böylece Allah tarafından kalplerinin mühürlenmesi sonucunu hak etmişlerdir”¹⁵¹

“Ey Muhammed, sen o münafıkları gördüğün zaman, dış görünüş ve düzgün giyimlerinin şıklığı hoşuna gider. Konuştukları zaman da çok edebi ve tumturaklı konuştukları için sözlerini dinletirler. Fakat onlar aslında göründükleri gibi olmayan ve bir yere yaslandırılmış kütükler gibidirler. Öyle hissiz ve duygusuz bir iman etmiş görüntüsü içerisindeyler. Ne kavrayışları vardır ne de bilgileri.”¹⁵² “Çıkan her gürültüyü aleyhlerinde hisseden paranoyak tiplerdir. Çünkü onlar kendilerini rezil ve rüsva edecek ayetlerin inmesinden korkarlar.”

Onlara “Gelin, Allah'ın resulü sizin için bağışlama dilesin” dendiğinde başlarını çevirirler ve büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün.”¹⁵³ İbn-i Übey'in gazvede söylediği o sözleri Kur'an tarafından doğrulanınca Ona Resulullah'a gidip af dilemesi istendi o ise, başını alaylı bir şekilde sallayarak; “Benden iman etmemi istediğiniz zaman iman ettim, malımın zekâtını istediniz verdim. Muhammed'e sadece secde etmediğim kaldı” diyerek af dilemeyi ret etti.¹⁵⁴

“Bağışlanmaları için Allah'a dua etmişsin veya etmemişsin onlar için birdir. Allah onları asla bağışlamayacaktır. Şüphesiz Allah günaha saplananları doğruya eristirmez.”¹⁵⁵ Yine İbn-i Übey'in ölümünden sonra oğlunun ricası üzerine Hz. Peygamber tarafından İbn Übey için yapılan istiğfar talebinin faydasız olacağını belirten

¹⁴⁹ el-Münafikun, 63/1; Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Tefsîri Âyi'l-Kur'ân*, 8/301.

¹⁵⁰ el-Münafikun, 63/2.

¹⁵¹ el-Münafikun, 63/3; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 5/360.

¹⁵² el-Münafikun, 63/4; Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Tefsîri Âyi'l-Kur'ân*, 8/302-303.

¹⁵³ el-Münafikun, 63/5.

¹⁵⁴ Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Tefsîri Âyi'l-Kur'ân*, 8/303.

¹⁵⁵ Münafikun, 63/6

benzer bir ayette, ¹⁵⁶ “Onlar için ister bağışlanma dile ister dileme (fark etmez.) Onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen de Allah onları asla affetmeyecektir. Bu, onların Allah ve Resulünü inkâr etmiş olmaları sebebiyledir. Allah, fasık topluluğu doğru yola iletmez.”¹⁵⁷ Bağışlanmama sebeplerinin başında münafıkların yoldan çıkmaları, Allah ve Resulüne yaptıkları düşmanlığın sebep olduğu belirtilir.

Münafıklar rızkın ve geçimin yegâne kaynağının kendileri olduğu zannına kapılmışlardır. Hz. Peygamber’e ve Muhacirlere yaptıklarını başlarına kakmışlar, Müslümanlardan desteği çekip yardım etmedikleri takdirde dağılıp gidecekleri zehabına kapılmışlardı. Oysa Allah yerin ve göğün hazinelerinin sahibi olduğunu onlara hatırlatıyordu.¹⁵⁸

“Şöyle diyorlar: “Hele Medine’ye dönelim, o zaman güçlü olan zayıf olanı oradan çıkaracak!” Hâlbuki asıl güç ve izzet Allah’ındır, resulünüdür, müminlerindir; fakat münafıklar bunu bilmezler!”¹⁵⁹ Zeyd b. Erkam’ın söylediklerinin teyit edildiği, İbn-i Übey’in çirkin sözünün ifşa edildiği Münafikun suresinin bu ayetleri ile artık Abdullah b. Übey b. Selül’ün Müslümanlara olan tüm kin ve nefreti de bu şekilde deşifre edilmiştir.

Bu sure inip Abdullah b. Übey’in bu çirkin sözleri ortaya dökülünce, Habbab diye bilinen ancak Resulullah’ın ismini Abdullah diye değiştirdiği imanı özümsemiş olan İbn-i Übey’in oğlu Hz. Peygamber’e gelip, ““Ey Allah’ın Resulü, İşittiğimize göre Abdullah b. Übey’in size ulaşan sözünden dolayı siz onu öldürmek istiyormuşsunuz. Eğer bunu yaparsanız bana emredin onun başını ben size getireyim. Allaha yemin olsun ki bütün Hazreçliler bilirler ki içlerinde babasına benden daha iyi davranan ve hürmet eden biri yoktur. Korkarım ki başka birine emredersen babamı o öldürür, bu nefsim ağırla gelir, babamı öldürenin insanlar içerisinde gezip dolaşmasına dayanmam. Böylece bir mümini, bir kâfire karşılık öldürmüş olurum ve cehennem ateşine girerim.” dedi.

Resulullah: "Hayır, biz ona yumuşak davranacağız. Bizimle olduğu sürece ona iyilikle muamele edeceğiz." buyurdu. İşte o günden sona Abdullah b. Übey ne yaparsa kavmi ona sitem ederdi, onu azarladı ve onu tehdit ederdi. Resulullah bunları işittikçe

¹⁵⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Tefsîri Âyi'l-Kur'ân*, 10/198-200; Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadir*, tah. Muhammed b. Riyad Ahmed el-Eseri, (Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 2002), 443.

¹⁵⁷ et-Tevbe, 9/80.

¹⁵⁸ el-Münafikun, 63/7.

¹⁵⁹ el-Münafikun, 63/8.

H. Ömer'e "Ey Ömer, görüyor musun nasıl oldu? Senin dediğin zaman ben onu öldürtecek olsaydım onun için nice insanlar üzülrler itiraz ederlerdi. Fakat bugün onun öldürölmesini emretsem derhal onu öldürürler." Bunun üzerine H. Ömer şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ben çok iyi anladım ki Resulullah'ın ön görüsü benim sözümünden çok hayırlı ve çok faydalıdır.¹⁶⁰

Beni Mustalik gazvesinde münafıkların fitne girişimleri akamete uğramış, H. Peygamber'in süreci aklıselim ve soğukkanlılıkla yönetmesi ile birçok istenmeyen olayın önüne geçilmişti. Yine münafıkların başı olan Abdullah b. Übey'in siyasi ve sosyal karizması bu gazvede onarılmaz bir yara almıştır. Müslümanlara yönelik söylediği çirkin sözlere bizzat Allah tarafından cevaplar verilmiş gerek kendi kabilesi içinde gerekse de Medine'de bir ağırlığı kalmamıştı. Bu anlamda şahsiyeti büyük bir yara alan Abdullah b. Übey'in eline son bir fırsat daha geçmişti. H. Âişe'nin ordunun arkasında kalması ve Safvan ile dönmesi yani İfk olayı bütün bunları unutturabilir ve gölgede bırakabilirdi.

5. İFK OLAYININ GELİŞMESİ

İfk kavramını ve etimolojisini yukarıda uzun uzadıya izah etmiştik. Kısaca tarif etmek gerekirse; İfk olayı Beni Mustalik gazvesi dönüşü H. Âişe'ye yapılan iftiraya ve sonrasında gelişen olaylara verilen isimdir.

Kaynaklarımızın ittifakına göre H. Âişe'ye atılan bu çirkin iftira olayı Beni Mustalik seferi dönüşünde gerçekleşmiştir. H. Peygamber seferlere çıktığı zaman yanında kendisine eşlik edecek hanımlarını kura ile seçerdi. Kurada hangi Annemiz çıkısa onunla yola çıkardı. H. Peygamber Beni Mustalik gazvesi için de kura çekmişti. Bu defa kura H. Âişe'ye isabet etmişti. Efendimize bu gazvede H. Âişe eşlik etmişti.¹⁶¹ Kimi kaynaklarda Ümmü Seleme annemizin de H. Peygamber ile sefere çıktığı söylenir.¹⁶² Bu gazve tesettür ayetinin¹⁶³ nüzulünün ardından gerçekleştiği için H. Âişe binitinin üzerindeki hevdeçte taşınıyordu.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Tefsîri Âyi'l-Kur'an*, 8/304-308.

¹⁶¹ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/325; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/611; Beyhakî, Ebü Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'sŞerî'a*. thk. Abdülmu'tî Emîn Kal'acî, (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l- İlmiyye, 1985), 4/63; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 2/195.

¹⁶² Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzi*, 1/407; Ebü Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'sŞerî'a*, 4/73.

¹⁶³ el-Ahzâb, 33/53.

¹⁶⁴ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzi*, 2/427; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/326.

Bu sefer sırasında Hz. Peygamber, zevcelerinin yolculukla alakalı işlerinde ilgilenmesi ve yardımcı olması için iki kişiye görev vermişti. Bunlardan birisi de Hz. Peygamber'in hizmetlisi Ebu Mevhibe'ydi.¹⁶⁵ Hz. Âişe hevdece¹⁶⁶ oturduğu zaman hevdeci kaldırıp devenin üzerine koyuyorlar iplerle hevdeci sıkı sıkıya bağlayıp, devenin yularını tutarak götürüyorlardı.¹⁶⁷

Hz. Peygamber'in eşleri ordu karargâhının kenarında konaklıyor ve oraya kimse yaklaştırmıyordu. Hz. Peygamber sırasıyla bazen Hz. Âişe'nin bazen de Hz. Ümmü Seleme'nin yanına giriyordu.¹⁶⁸ Ordu Medine'ye yaklaştığında Hz. Peygamber ordunun bir yerde konaklamasını emretti. Gece olunca da orduya hareket emri verdi. Hz. Âişe bir ihtiyacı için hevdecinden dışarı çıkmış ve ordudan uzaklaşmıştı.¹⁶⁹ Hz. Âişe'nin boynunda Hz. Peygamber efendimizle evliliği sırasında annesinin kendisine hediye ettiği bir gerdanlık vardı.¹⁷⁰ Bu kolyenin Hz. Âişe tarafından kız kardeşinden ödünç alındığı da kaynaklarımızda geçmektedir.¹⁷¹

Hz. Âişe ihtiyacını giderip ordugâha dönünce boynundaki kolyeyi düşürdüğünü fark etti. Geldiği güzergâhı takip ederek kolyesini aramaya koyuldu. Bu esnada İslam ordusu arayı açmış, civarda birkaç deveden başka kimse kalmamıştı. Aslında Hz. Âişe orada uzun bir müddet kalsa bile hizmetlilerinin kendisini almadan gitmeyeceklerini düşünmüştü. Hz. Âişe uzun arayışlardan sonra gerdanlığını bulmuştu. Ancak onu almaya görevlendirilmiş hizmetliler onu hevdecin içinde zannederek hevdeci deveye yükleyip yola revan olmuşlardı.¹⁷² Hz. Âişe karargâha döndüğünde herkesin gitmiş

¹⁶⁵ Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkâdir b. Muhammed el-Makrîzî, *İmtâ'u'l-Esmâ*, tah. Muhammed 'Abdulhamîd en-Numeysi, (Beyrut, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1999), 1/213; Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/427.

¹⁶⁶ Buna Mahfe'de denilir. Deve, fil gibi hayvanların sırtına konulan, içine oturmaya yarayan, içinde iki kişinin karşılıklı oturabileceği biçimde yapılmış sepet. (Bkz. *Luggat, Osmanlıca Türkçe Sözlük*, "Mahfe" <https://www.luggat.com/mahfe/2/2>)

¹⁶⁷ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/427; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/325; Taberî, *Târihu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/611-612.

¹⁶⁸ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/427-428.

¹⁶⁹ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/428; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/325-326; Taberî, *Târihu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/612.

¹⁷⁰ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/428.

¹⁷¹ İbn Kayyım, *Zâdü'l-Me'âd*, 3/298.

¹⁷² Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/427; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/325; (Hz. Âişe o dönemde kadınların genel olarak zayıf olduklarını dolayısıyla kendisinin de zayıf olduğunu bildirmektedir.)

olduğunu gördü. Yolda kendisinin olmadığını fark ettiklerinde dönecekleri ümidi ile elbisesine sarınıp oraya bir yere uzanıp beklemeye başladı.¹⁷³

Ordunun arkasından gelerek unutulmuş eşyaları ve geride kalanları arama göreviyle artçılık yapan¹⁷⁴Safvan b. Muattal es-Sülemi¹⁷⁵ sabaha doğru Hz. Âişe'nin bir yerde beklediğini sezdi. Tesettür ayeti inmeden önce Hz. Âişe'yi görmüş olduğundan dolayı onu tanıdı. Safvan b. Muattal orada bulunduğunu Hz. Âişe'ye fark ettirmek ve duyurmak için isticra¹⁷⁶ getirdi.

Hz. Âişe onu fark edince hemen yüzünü elbisesi ile kapattı. Hz. Âişe Safvan b. Muattal'dan isticra sözünün dışında bir şey duymamıştı.¹⁷⁷ Safvan devesini çöktürüp Hz. Âişe'ye sırtını dönerek deveye rahatça binmesini sağladı. Hızlı bir şekilde orduya yetişmek için yola çıktılar. Karargâha¹⁷⁸ vardıklarında öğleye yakın bir zamandı. Münafıklar bu anı bekliyorlarmış gibi tetikteydiler. Tam bu sırada bir uğultu ve yaygara kopardılar. Gazvede tüm maskesi düşen ve siyasi şahsiyeti yerle bir olan Abdullah b. Übey'in çektiği bir grup Hz. Âişe aleyhinde iftira ve fitnelerini yaymaya başladılar. Hz. Âişe ise bütün bu söylenenlerden ve dedikodulardan habersizdi.¹⁷⁹

Abdullah b. Übey iftiranın ilk tohumlarını burada atmıştı. İbn Übey, Hz. Âişe'nin Safvan b. Muattal'ın devesinin üstünde yolculuk edip kendilerine doğru geldiğini görünce etrafındakilere gelenlerin kim olduğunu sordu. Gelenlerin Hz. Âişe ve Safvan olduğunu haber alınca da mesnetsiz bir şekilde şu çirkin sözü söyledi; “Vallahi! Ne o ondan ne de o diğerinden kurtulur. Demek Peygamberinizin ailesi, bir adamla gecelemiş, sonra da devesinin yularından tutup size gelmiş.” dedi.¹⁸⁰ İbn-i Übey'in

¹⁷³ Muhammed Fuad Abdulkaki, *Müttefekun Aleyh Hadisler*, çev. Abdullah Feyzi Kocaer, (Konya: Hüner Yayınları, 2005), 736/1834; Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzi*, 2/428; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/326; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/612.

¹⁷⁴ Seyfullah Kara, “İfk Olayının Etkileri ve Olayla İlgili Ortaya Konan Tavırlar”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (Haziran 2001), 373.

¹⁷⁵ *Safvân b. Mu'attal b. Rebî'a b. Huzâa b. Muhârib b. Mürre b. Fâlic b. Zekvân b. Sa'lebe b. Süleym, Hendek gazvesinden önce Müslüman olmuştur. Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber'in katıldığı tüm savaşlara katılmıştır.* (Bkz. İbn 'Abdilber, *el-İstî'âb*, 2/725).

¹⁷⁶ *İnnâ Lillâhi ve İnnâ İleyhi Râciûn (Biz Allah'ın kullarıyız ve biz Allah'a döneceğiz)* (Bakara 2/156).

¹⁷⁷ Bazı kaynaklarda Safvân b. Mu'attal'ın, Hz. Âişe'yi gördüğü zaman: “İnnâ Lillâhi ve İnnâ İleyhi Râciûn. Rasûlullah'ın hanımı! Allah sana rahmet etsin. Niçin burada kaldın?” dediği, fakat Hz. Âişe'nin kendisine karşılık vermediği rivayeti vardır. (Bkz. İbn Hişâm, 3/326; Taberî, *Târîh*, 3/612; İbnü'l-Esrî, 2/195-196; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/274).

¹⁷⁸ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzi*, 2/429; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/326.

¹⁷⁹ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzi*, 2/428-429; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/326; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/612-613.

¹⁸⁰ Hüseyin b. Muhammed b. Hasen, *Diyârbekrî, Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefis*, (Beyrut: Daru's-Sadîr), 1/475; Köksal, *İslam Tarihi* 12/64.

şöyle dediği de aktarılmıştır: “Safvân yakışıklı ve daha genç olduğuna göre, Âişe elbette onu Peygamber’e yeğleyecektir”¹⁸¹

Bazı tarih yorumcularının kendi arzularını tarihi şahsiyetleri konuşturarak hatta düşündürerek elde etme gayretlerini bu iddiada da görüyoruz. Birçok kaynakta rastlanamayan Safvan’ın gençliği ve yakışıklılığı üzerinden olayı magazinsel bir oldubittiye getirmektedirler. Mesela Safvan’ın genç ve yakışıklı olduğu için Hz. Âişe’nin onu Peygamber’e tercih ettiği rivayeti de bunlardan biridir. Onlarca kaynağın vermediği bu tür bilgileri sunarak olayın siyasi, sosyal ve stratejik boyutunu gözden kaçırıp romantizmle tarihi konuşturmaya kalkışmak tarihçi kimliğine ve bilimsel etiğe de uygun düşmemektedir.¹⁸²

Beni Mustalık dönüşü münafıklar gazvede çıkarmayı başaramadıkları kargaşa ve fitneyi İfk olayı ile çıkarmayı başarmışlardır. Gelişen bu olay ile iftira ve fitnenin dozajını arttırmış, ayetlerin indiği zamana kadar yaklaşık bir ay boyunca Hz. Peygamber’in ve Müslümanların huzuruna kastetmişlerdir.

¹⁸¹ Max Seligsohn, “Âişe”, *Millî Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*, (Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2001), 1/229; Nabia Abbott, *Hiz. Muhammed’in Sevgili Eşi Ayşe*, çev. Tuba Asrak Hasdemir, (Ankara, Yurt Kitap Yayınları, 1999), 47.

¹⁸² Maxime Rodinson, *Hazreti Muhammed*, çev. Atilla Tokatlı, (İstanbul: Hür Yayınları, 1980), 143; W. Montgomery Watt, *Peygamber ve Devlet Adamı Hiz. Muhammed*, çev. Nazife Şişman, (İstanbul, İnsan Yayınları, 2001), 172.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İFK OLAYININ SAHABE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE BU HADİSE ÜZERİNDEN VERİLEN MESAJLAR

1. HZ PEYGAMBER'İN İFTİRA KARŞISINDAKİ TAVRI

1.1. HZ PEYGAMBER'İN OLAYI DUYMASI

İslam ordusunun konakladığı yerde yayılan iftira hadisesi Hz. Peygamber'in de kulağına gelmişti. Hz. Âişe'nin babası Hz. Ebu Bekir ve annesi de bu durumdan haberdardılar. Medine bu olayla çalkalanıyordu, ancak Hz. Aişe'nin henüz bu iftiradan haberi yoktu.¹⁸³

Hz. Peygamber bu olayı ilk duyduğunda, bir beşer nasıl üzülr ve çaresiz kalırsa O da aynı duyguları yaşamış ve sarsılmıştı. Vahyin hemen gelmemesi onu da arayışlara itmiş, arkadaşlarıyla istişare etmiş,¹⁸⁴ hutbe vermiş,¹⁸⁵ Hz. Âişe ile görüşmüş,¹⁸⁶ objektif bir şekilde bir araştırma ve tahkikat yapmaya gayret etmiştir. Ancak vahyin gecikmesi ve somut olarak bu iftiranın vuzuha kavuşamaması, Efendimizin ruhunu daraltmış, zamanının çoğunu evinde geçirmesine neden olmuştur.¹⁸⁷

İfk olayı vahyin indirilişinin Hz. Peygamber'in tasarrufunda olmadığına da bir kanıttır. Zira olay duyulur duyulmaz beşerî bütün çabayı göstermesine rağmen vahyin erken gelişine müdahil olamayan bir Peygamber söz konusudur. Eğer vahyi Hz. Peygamber uyduruyor olsaydı, iftiranın ızdırabını bir ay¹⁸⁸ boyunca çekmek zorunda kalmaz, başta kendisi olmak üzere Medine İslam toplumu bu çetin imtihana maruz kalmazdı.

1.2. HZ PEYGAMBER'İN İLK TEPKİSİ

Hz. Peygamber iftira olayından etkilenmiş ve bu etkinin ortaya çıkardığı bazı farklı davranışlar sergilemiştir. Hz. Âişe'nin bu tür bir günaha bulaşmadığına inanmış ancak kesin bir kanıt olmadığı için de onun bu çekimser ve kuşkulu hali vahyin inmesine kadar devam etmiştir. Mesela bu kuşkulu ve çekimser tavra şu örnekler

¹⁸³ Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/613.

¹⁸⁴ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/430; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/615.

¹⁸⁵ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/431; Makrîzî, *İmtâ'u'l-Esmâ*, 1/214.

¹⁸⁶ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/432-433; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329-330; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/615-616.

¹⁸⁷ Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs*, 1/477.

¹⁸⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/328-329; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/614-615.

verilebilir.

Hiz. ÂiŖe Ŗefer d n Ŗ  Ŗiddetli baŖ ağrısı çekmeye baŖlamıŖtı. Ancak Hiz. Peygamber daha önce hastalandığında Hiz. ÂiŖe'ye gösterdiği ilgi ve Ŗefkati bu olaydan sonra ondan esirgemiŖti. Hiz. ÂiŖe'nin yanına girip ‘‘hastanız nasıl’’ diye onu     nc  kiŖilere sorması bu soğuk tavrın yansıması olarak değerlendirilebilir.¹⁸⁹ Hiz. ÂiŖe ise bu tavrı özel bir hatasından olabileceği ve Resulullah'ın kendisine dargın olabileceğine bađlamıŖtı.¹⁹⁰

Yine Hiz. ÂiŖe'nin bu hastalık sürecinde Hiz. Peygamber'den izin alıp ailesinin evine gitmesine izin vermesi de¹⁹¹ Efendimizin bu olaydan ne derece etkilendiğini göstermesi bakımından önemlidir. Zira  nceki hastalıklarda Hiz. Peygamber bizzat Hiz. ÂiŖe'nin yanına oturur ilgi ve Ŗefkatiyle hastalığını unuttururdu.¹⁹² Ancak bu defa durumun nazikliğinden dolayı baba evine gitmesine izin verilmiŖ olmalıdır.

Hiz. Peygamber'in çekimser ve kararsız kalması Ŗ yle de izah edilebilir. Allah'ı en iyi tanıyan ve itaatte örnek olan Hiz. Peygamber aŖhabın bazı  nde gelenleri gibi ‘‘haza İfkun mübin’’ ‘‘bu büyük iftiradır’’¹⁹³ dememiŖ, kesin bir kanaat belirtmekten ka ınmıŖtır. Hiz. ÂiŖe ile ilgili iftiranın büyüklüğü ve etkisini kıracak olan haberin ancak Allah'tan bir vahiyle izale edilebileceğine inanmıŖtır. Sanıkların olduğu ancak tanıkların olmadığı bir olayı ancak Allah Te    tüm yönleriyle aydınlatabilirdi. Nitekim gelen vahiy sadece Hiz. ÂiŖe'yi temizleyip arındırmamıŖ, dünya var doldukça Kur'an'a iman eden müminlere benzer bir olayla karŖılaŖtıkları zaman ibret ve ders olarak gösterecekleri tavrı da belirlemiŖtir.¹⁹⁴

1.3. HZ PEYGAMBER'İN ASHABIYLA İSTİŖARE ETMESİ

Hiz. Peygamber aŖhabıyla istiŖareye çok önem verirdi. Siyer-i Nebi istiŖare örnekleri ile doludur. Efendimiz istiŖareyi sadece aŖhabı ile değil, hanımları ile de yapmıŖ ve g r Ŗlerini almıŖtır. Bedir savaŖında kervan elden kaçınca savaŖıp savaŖmama durumunu hem Ensarla hem Muhacirlerle istiŖare etmiŖtir.¹⁹⁵ Uhud harbinde savaŖın nerede yapılacağını istiŖare etmiŖ, gençlerin çoğunluğu Medine dıŖında

¹⁸⁹ Vâkîdî, *el-Meğazi*, 2/74.

¹⁹⁰ Taberî, *Târihu 'l-Umem ve 'l-Mulûk*, 3/ 613

¹⁹¹ Vâkîdî, *Kitâbu 'l-Meğ  * 2/75.

¹⁹² Vâkîdî, *Kitâbu 'l-Meğ  *, 2/74.

¹⁹³ en-N r, 24/12.

¹⁹⁴ İbn Kayyım, *Zâdü 'l-Me' d*, 53-54.

¹⁹⁵ Vâkîdî, *Kitâbu 'l-Meğ  *, 1/95-96.

yapılmasını talep etmiştir.¹⁹⁶ Hendek fikrini Selmân-ı Farisi'den almış,¹⁹⁷ kurbanlıklarını kesmeye yanaşmayan ashabı Ümmü Seleme'nin taktiği ile ikna etmiştir.¹⁹⁸

Dedikoduların yayılıp çoğalması, vahyin gecikip sürecin uzaması, Hz. Peygamber'in ashabı ile istişaresi için tekrar bir zemin oluşturmuştur. Hz. Peygamber bu istişarelerde yayılan dedikoduların gerçeklik payını ve Hz. Âişe'nin şahsiyetini sormuştur. Bu süreçte Hz. Peygamber birçok sahabe ile istişare yaparak görüşlerini almıştır. Hz. Peygamber'in kendileri ile istişare yapmış olduğu sahabeleri ve görüşlerinin detayını sonraki başlıklar altında inceleyeceğimiz için burada ayrıca yer vermeyeceğiz.

1.4. HZ PEYGAMBER'İN MESCİTTE HUTBE VERMESİ

Hiz. Peygamber ashabıyla yaptığı istişarelerden sonra biraz rahatlamıştı. İstişarelerden sonra mescitte minbere çıkarak: "Ailem konusunda bana eziyet eden adamla ilgili kim bana yardım edecek? Öyle bir adam hakkında dedikodu yapmışlar ki; vallahi o adam hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Üstelik bu iftira edilen kişi evlerime ben olmadan girmemiş ve sürekli benim gözetimimde girmiştir. O kişi hakkında yalan uyduruyorlar."¹⁹⁹

Hiz. Peygamber'in bu konuşmalarından sonra Sad b. Muaz,²⁰⁰ veya başka kaynaklarda belirtildiği üzere Useyd b. Hudayr²⁰¹ ayağa kalkarak: "Ya Rasûlallah! Eğer bu şahıs Evs kabilesinden ise biz onu hallederiz. Eğer kardeşlerimiz Hazrec kabilesine mensup ise bize emret gereğini yapalım. Vallahi! Bu suçluların boynunun vurulması artık hak olmuştur" dedi.

Bunun üzerine salih bir mümin olmasına rağmen kabile taassubu kabilen Sad b. Ubade ayağa kalkarak: "Vallahi! Yalan söylüyorsun, eğer o kişi Hazrec'li ise senin gücün ona yetmez onu öldüremezsın. Sen iftiracının Hazrec'li olduğunu bildiğin için o sözü söyledin. Vallahi! Eğer bu kişi Evs'ten olsaydı bu keskin sözü söylemezdin. Fakat sen hala bize cahiliye dönemindeki gözle bakıyorsun. Oysa Allah cahiliye döneminin bu

¹⁹⁶ Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî, el-Megâzi, çev. Mehmet Nur Akdoğan, (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 53.

¹⁹⁷ Vâkîdî, *Kitâbu'l-Megâzi*, çev. 90-91.

¹⁹⁸ Vâkîdî, *Kitâbu'l-Megâzi*, 2/613; İbn Sa'd *Kitabü't-Tabakati'l- Kebir*, 2/97-98.

¹⁹⁹ Vâkîdî, *Kitâbu'l-Megâzi*, çev. 2/76.

²⁰⁰ Vâkîdî, *Kitâbu'l-Megâzi*, çev. 2/76.

²⁰¹ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/328-329; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/614-615.

anlayışını yok etti” dedi. Useyd b. Hudayr bir kez daha ayağa kalkarak: “Vallahi! Sen yalan söylüyorsun. Eğer münafık olmasaydın onlar adına hareket etmezdin” dedi.

Bu konuşmalardan sonra iki kabile arasındaki tansiyon yükseldi. Sesler yükselip, saflar ayrışınca, Hz. Peygamber minberden inip onları teskin etti.²⁰²

Ortalık sükûnet bulmuşken Evs kabilesinden Haris b. Hazme kılıcını kuşanmış atının üzerinde geldi. “Bırakın o münafığın başını koparayım diyerek” sakinleşen ortamı tekrar germek istedi. Useyd b. Hudayr ona engel oldu, kılıcını bırakmasını öğütleyerek şöyle dedi: “Resulullah’ın izni olmadan böyle bir girişimde bulunamayacaklarını, şayet Resulullah böyle bir şey isterse kendilerinin bu emre amade olduklarını belirtti.”²⁰³ Hz. Peygamber’in istişare sonrası rahatlama bu hutbenin ardından yerini tekrar sıkıntılara ve hüzne bırakmıştı.

1.5. HZ PEYGAMBER’İN HZ. ÂİŞE’YE FİKRİNİ SORMASI

Hz. Peygamber hayatı boyunca kendisini en çok zorlayan süreçlerden geçiyordu. Zira şimdiye kadar tüm musibet ve imtihanlar maddi ve bedensel olmuş, onun ruhuna isabet eden bu denli bir musibete duçar kalmamıştı. Boykot yıllarında aç kalmış, Taif’te taşlanmış, Uhut’ta yara almıştı. Tüm bunlar bedeninde maddi yaralar açmış ama ruhuna ilişmemişti. Şimdi ise izzet ve onuru ile imtihan edilerek ruhuna kast edilmişti. Hz. Peygamber ashabı ile istişare etmiş, Evs ve Hazrec’e hitap etmiş, Hz. Âişe’yi ise henüz dinlememişti. Dedikoduların üzerinden bir ay geçmişti. Olayı aydınlatacak ayet veya haber henüz gelmemişti.²⁰⁴

Resulullah (s.a.v) Hz. Âişe’nin yanına geldi ve oturdu. Hz. Âişe’nin yanında anne ve babasının dışında onunla dertleşen ve ağlaşan Ensar’dan bir kadın da vardı. Hz. Peygamber: “Ey Âişe, bana seninle ilgili bazı haberler ulaştı. Eğer bu söylentilerden uzaksan, Allah seni temize çıkaracaktır. Ancak insanların hakkında söylediği günahlara bulaştıysan Allah’a tevbe et. Eğer kul günahını itiraf eder ve tevbe ederse, Allah da kulunun tevbesini kabul eder” dedi. Bu sözler Hz. Âişe’nin sadece hüznünü ve kederini arttırmıştı. Anne ve babasının cevap vermesini istemiş onların da ne diyeceklerini bilmez durumda olduklarını görünce şöyle demişti: “Gerçekten sizler söylenen sözlerin

²⁰² Vâkîdî, *Kitâbu’l-Megâzî*, 2/76; İbn Hişâm, *es-Sîretu’n-Nebeviyye*, 3/328-329; Taberî, *Târîhu’l Umem ve’l- Mulûk*, 3/614-615.

²⁰³ Vâkîdî, *Kitâbu’l-Megâzî*, 2/432.

²⁰⁴ Vâkîdî, *Kitâbu’l-Megâzî*, 2/432; Makrîzî, *İmtâ’u’l-Esmâ*, 1/215; İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu’l-Bârî bi-Şerhi Sahîhi’l-Buhârî*, 7/492.

tesiri altında kalmışsınız, eğer bu söylenen dedikoduların yalan ve iftira olduğunu söylesem inanmazsınız, fakat Allah biliyor ya eğer bu söylenenlerin doğru olduğunu ikrar etsem beni doğrularsınız. Vallahi! Size bu konuda vereceğim tek örnek Hz. Yusuf'un babasının söyledikleridir.²⁰⁵ “Hayır, nefisleriniz bu hususta sizi aldattı. Bana düşen artık güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir. Şüphesiz O, çok iyi bilendir, hikmet sahibidir.”²⁰⁶

Hiz. Peygamber'in yapmış olduğu tüm istişareler ve mescitte yaptığı konuşmalar olayın iftira olabileceğine dair kanaatler oluştıuruyordu. Ancak bu kanaatin kesin bilgiye ve kanıta ihtiyacı vardı. Vahiye bunun için hasretle bekleniyor, yağmurı bekleyen çorak topraklar gibi Hiz. Peygamber ve müminlerin gönlü de vahiyden bir ab-ı hayat bekliyordu.

1.6. VAHYİN NÜZÜLÜ

Bu konuşmaların ardından Hiz. Peygamber henüz Hiz. Âişe ve ailesinin yanında iken onu vahiy hali kapladı. Hiz. Peygamber yüzünü elbisesi ile kapattı. Hiz. Peygamber'in başının altına deri bir yastık kondu. Hiz. Âişe kendisini temize çıkarıp masumiyetini ilan edecek bir haberi Allah'tan ümit ediyordu. Fakat anne ve babasının ise korku ve endişeleri zirveye çıkmıştı. Onlar kızlarının haberini doğrulayacak bir ayetin inmesinden çekiniyorlardı. Hiz. Peygamber'den vahyin ağırlığı kalkınca alındaki ter damllarını sildi ve gülerek: “Müjde! Ey Âişe! Allah masumiyetini ortaya çıkardı.” dedi.²⁰⁷

Hiz. Peygamber'in Hiz. Âişe'yi müjdelediği ayetler Nur suresinin 11-20'nci ayetleriydi.²⁰⁸ Hiz. Peygamber bu ayetlerin sevincini ashabıyla paylaşmak için onların yanına gitti. Minbere çıkıp Allah'a gereği gibi hamd ve sena ettikten sonra Hiz. Âişe'nin masumiyetini ortaya koyan ayetleri onlara okuyarak müjdeledi.²⁰⁹

²⁰⁵ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/432-433; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329-330; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/615-616; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 4/70-71.

²⁰⁶ Yusuf, 12/83.

²⁰⁷ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/433-434; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/616; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/277.

²⁰⁸ Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Tefsîri Âyi'l-Kur'ân* 6/116.

²⁰⁹ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/434; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/330; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/616.

2. OLAYIN İFTİRA OLDUĞUNA İNANAN SAHABELER

2.1. HZ. EBÛBEKİR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İfk olayında en büyük sıkıntı ve darlığı çekenlerden birisi de kuşkusuz Hz. Âişe'nin babası Hz. Ebu Bekir idi. Kendisi cahiliye döneminde bile puta tapmaktan uzak durmuş, ahlaki faziletleri ile cahiliyenin kirine bulaşmamıştı.

Hiz. Ebu Bekir bu olayı duyunca derinden sarsılarak: “Vallahi! Araplar içerisinde Ebu Bekir'in evine giren bu büyük fitnenin hiç kimsenin evine girdiğini zannetmiyorum. Vallahi cahiliye döneminde Allah'a ibadet etmez ve dua etmez iken bile bize böyle bir yakıştırmada bulunulmadı. Ancak İslam'da olduğumuz halde bu yakıştırmayı yapıyorlar.” dedi.²¹⁰ Bu söz, kızı Hz. Âişe'ye kızgınlığın ifadesi olarak anlaşılabilir gibi, iftiraya inanan Müslümanlara bir sitem olarak veyahut çaresizliğin verdiği bir ızdırapla da söylenmiş olması muhtemeldir. Hz. Ebu Bekir kızının tevbe etmesi gerektiği konusunda Hz. Peygamberle aynı düşündüğü de söylenebilir. Zira Hz. Ebu Bekir de tevbe etmesi için kızgınlıkla kızına yönelince Hz. Âişe'nin şu cevabı ile karşılaşmıştı.” “Vallahi! Söylediğiniz bu olay üzerinden Allah'a tevbe etmeyeceğim.”²¹¹ Hz. Âişe suçsuzluğuna olan inancından dolayı bu teklifleri reddetmiş ve Allah tarafından masumiyetinin ortaya konmasını sabırla beklemiştir. Hz. Ebu Bekir bu mesnetsiz iddiaya karşı beşerî tepkiler vermiş ve iç yüzünü bilmediği bir olayda değerlendirme yapmaktan kaçınmıştı. Hz. Ebu Bekir olayın bizzat şahidi ve tanığı olmadığı için ihtiyatlı davranmış ve herhangi bir suçlama veya temize çıkarma iddiasında bulunmamıştır. Hz. Âişe şöyle diyor: “Resulullah bana masum isem Allah'ın beni temize çıkaracağını yok eğer bu işi yaptım ise Allah'tan af dilememi isteyince babama cevap ver dedim. Babam ise: “Vallahi! Ne cevap vereceğimi ve senin hakkında ne diyeceğimi bilmiyorum”²¹² dedi.

Yine Hz. Ebu Bekir, olayla ilgili vahyin kızını teberri edip etmeyeceğinden emin değildi ve oldukça tedirgindi. Vahyin bu olayı doğrulayacağından ödü kopuyordu. Önceki bölümlerde değindiğimiz gibi sanıkları belli olan ancak tanığın bulunmadığı bu olayda hadisenin iç yüzünü bilmek mümkün değildi. Hz. Âişe umutla aklanacağı haberi beklerken anne ve babasının iç dünyasını şöyle anlatır: “Nefsim elimde olan Allah'a yemin ederim ki anne ve babam insanların söyledikleri dedikoduların Yüce Allah

²¹⁰ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/433; Makrîzî, *İmtâ'u'l-Esmâ*, 1/215.

²¹¹ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, çev. Musa Kazım Yılmaz, (İstanbul: İlk Harf Yayınları, 2014), 2/78.

²¹² Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/78.

tarafından doğrulanacağı endişesi ile vahyin inmesine hiç sevinemediler. Hatta o derece korkmuşlardı ki onları korkudan canları çıkacak ve ölecek sandım.²¹³

Vahiy Hz. Âişe'yi temize çıkarıp masumiyetini ilan edince anne ve babası sevinmiş, Hz. Ebu Bekir kalkıp kızının başını öpmüştü.²¹⁴ Vahyin inmesinden sonra Allah'a hamd edeceğini bundan dolayı Hz. Peygamber'e teşekkür etmeyeceğini söyleyen Hz. Âişe'ye babası bu tavrından dolayı sitem etmişti.²¹⁵

Bu iftira haberini Medine de gafletle yayanlardan biri de Medine'ye hicret edenlerden olan ve Hz. Ebu Bekir'in kendisine sürekli yardım yaptığı akrabalarından teyze oğlu olan Mistah b. Usase'dir.²¹⁶ Bu zat bu haberin Medine de yayılmasına aracılık eden üç kişiden biriydi.

Hz. Ebu Bekir Bedir savaşına da katılmış olan mücahitlerden teyze oğlu Mistah b. Usase'ye yapmış olduğu infak ve yardımı keseceğine dair yemin etmişti. Hz. Ebu Bekir; "Vallahi, Âişe hakkında söylediği bühitan ve iftiradan sonra ona asla bir daha yardım etmeyeceğim" dedi. Bunun üzerine Mistah Hz. Ebu Bekir'den gelip özür dileyerek; "Ben sadece duydum bir şey konuşmadım" dedi. Hz. Ebu Bekir ise: "Sen Âişe hakkında yayılan iftiralara katıldın ve söylenenlere güldün" diyerek yeminin arkasında durdu. Bu olay üzerine şu ayet indi.²¹⁷

"İçinizden yardım sever ve zengin olanlar akrabaya, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere artık bir şey vermeyeceğiz diye yemin etmesinler. Bağışlasınlar, hoş görsünler; Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir."²¹⁸

Hz. Peygamber inen bu ayeti Hz. Ebu Bekir'e okuyunca Hz. Ebu Bekir: "Vallahi! Ben Allah'ın beni bağışlanmasını elbette isterim" diyerek Mistah'a yardım etmeye devam etti ve yaşadığı müddetçe de ona yardımı sürdürteceğini ifade etti.²¹⁹

²¹³ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/433-434; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/616; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4/277.

²¹⁴ Süheylî, *er-Ravdu'l-unufî şerhi es-sîreti'n-nebeviyye li-İbn Hişâm*, 7/41.

²¹⁵ Köksal, *İslam Tarihi*, 12/82.

²¹⁶ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/429; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye* 3/327; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/613; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rîfeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 467.

²¹⁷ Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâtî el-Endelüsî, *el-Muharraru'l veciz*, (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2002), 1353.

²¹⁸ en-Nur, 24/22.

²¹⁹ Ebû Saîd Nâsiruddîn Abdullâh b. Ömer, *Beydâvî, Envaru't Tenzil*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l'Arabî, 1997), 4/102.

Burada Rabbimiz Teâlâ Hz. Ebu Bekir'i "ulul fadl" yani yardımsever ve fazilet sahibi olarak övmekte, bağışlayıp hoş görmeye davet etmektedir. Allah'ın bağışladığı kimseleri onun da bağışlaması gerektiğini öğütlemektedir. Hz. Ebu Bekir bu ilahi çağrıya bigâne kalmayarak kızına iftiraya alet olmasına rağmen bir Müslüman akrabasını affetmekle kalmamış ona yaptığı iyiliği devam ettirmiştir.²²⁰

2.2. HZ. EBÛBEKİR'İN EŞİ ÜMMÜ RÛMAN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Ebu Bekir ailesinin tamamı bu iftira olayının mağdurları ve mahzunuydular. Beni Mustalik seferi dönüşü tüm Medine'de olay duyulduğu gibi Ebu Bekir ailesi de olayı duymuştu. Ancak Hz. Âişe'nin annesi Ümmü Ruman kızının bu olayı duyup hüzünlenmesini istemiyordu. Hz. Âişe bu olayı Ümmü Mistah'tan duyana kadar bu olayı Hz. Âişe'den sakladı.²²¹ Hz. Âişe Ümmü Mistah'tan bütün dedikodu ve iftiraları dinleyip haberdar olunca Hz. Peygamber'den izin alarak annesinin yanına geldi. Olayın ayrıntılarını ve annesinin ne düşündüğünü merak ediyordu. Annesinin evine varınca ona bütün bu olup bitenleri haber vermediği için sitem etti.²²²

Bunun üzerine annesi, Hz. Âişe'ye bazı tavsiye ve nasihatlerde bulunup teselli etti. Bu iftiraya karşı sabırlı olmasını, yanında kumaları olup, kocasının muhabbetini kazanan her genç kadının hakkında böyle söylentilerin çıkmasının olağan olduğunu söyledi.²²³ Burada Hz. Âişe'nin annesi Ümmü Ruman'ın her annenin veya kadının penceresinden baktığını olayın siyasi ve itikadi boyutundan ziyade kadınlar arası kıskançlıkla olayı yorumladığını görüyoruz.

Yine Hz. Peygamber Hz. Âişe'yi anne ve babasının yanında ziyaret etmişti. Hz. Peygamber Hz. Âişe'ye Allah'ın kendisini temize çıkaracağı bir haber beklemekle beraber böyle bir yanlışa düştüyse tevbe etmesini istemişti. Hz. Âişe annesine dönüp cevap vermesini istemiş, annesi Ümmü Ruman da babası Hz. Ebu Bekir'in verdiği cevabı vermişti." Resulullah'a ne cevap verebileceğimi bilmiyorum."²²⁴

²²⁰ Muhammed B. Muhtar Eş Şankıtı, *Edvau'l beyan*, (Riyad: Darul Fazile, 2010), 964; Nasiruddîn Ebû Said Abdullâh b. Ömer, Beydavi, *Envaru't tenzil*, (Beyrût: Dârü İhyâ Tûrasi'l-Arabî, 1997), 4/102.

²²¹ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/429; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/327; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/613.

²²² İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/327.

²²³ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/429-430; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/327-328; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/613-614.

²²⁴ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/432-433; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329-330; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/615-616; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 4/70-71.

2.3. HZ. ÂİŞE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Hiz. Peygamber'in, Hiz. Hatice annemizden sonra en çok sevdiği eşi genç hanımı Hiz. Âişe idi. Hanımları içerisinde yalnız Hiz. Âişe'nin sırası olduğunda vahyin geldiğini bildiren Hiz. Peygamber'e sahabeler hediye sunarken onun gününe denk getirmeye çalışırlardı.²²⁵ Hiz. Âişe üstün zekâsı ve anlayışıyla, kuvvetli hafızası ve akıcı konuşmasıyla, Kur'an'ı Kerimi ve Hiz. Peygamber'in yaşamını en iyi şekilde anlayıp kavramasıyla ve bunu Müslümanlara aktarmasıyla önemli bir şahsiyetti.²²⁶ Böyle şahsiyetlerin iftiranın hedefi seçilmesi elbette tesadüf değildi. Bir yandan iftiranın en büyük hedefi vahyin temsilcisi Hiz. Peygamber, öte taraftan sadık ve vefalı arkadaşı Hiz. Ebu Bekir, bir de Hiz. Peygamber'in en çok sevdiği eşlerinden olan Hiz. Âişe annemiz iftiranın hedefiydiler.

İslam ordusu Medine'ye döndüğü esnada Hiz. Âişe şiddetli bir baş ağrısına tutulmuştu. Hiz. Âişe'nin olan biten iftirallardan haberi yoktu. Hiz. Peygamber'in ve Ebu Bekir ailesinin bu olaylardan haberi olmuştu. Hiz. Âişe'ye olan bitenlere dair kimse bir şey söylemiyordu. Daha önceki zamanlarda hastalandığında kendisiyle ilgilenip şefkat ve merhamet gösteren Hiz. Peygamber artık bu ilgiyi göstermiyordu. Hiz. Peygamber, Hiz. Âişe'nin yanına girip selam veriyor ve yalnızca: "Durumunuz nasıl?" diye soruyordu.²²⁷ Hiz. Âişe bu ilgisizliği kendi hatası ve kusuru olmasına bağlamış, bunun Resulullah'ın kendisine darılmasına sebep olduğunu sanmıştı.²²⁸

Hiz. Âişe sonraları bu haberi def-i hacet gidermek için dışarı çıktığı esnada kendisine eşlik eden Ümmü Mistah'tan duymuştu. O dönemde evlerin içinde tuvalet bulundurma âdeti yoktu.²²⁹ Özellikle bayanlar ihtiyaçlarını gidermek için şehirden uzakta boş arazilere gidiyorlardı. Ümmü Mistahla²³⁰ yine bir gece tuvalet ihtiyaçlarını gidermek için gittiklerinde, Ümmü Mistah uzunca olan elbiselerine takılıp dengesini

²²⁵ Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Ez-Zehebî, *A' lāmü'n-nübelâ*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risale Naşirun, 2014), 2/141-143.

²²⁶ Mustafa Fayda, "Âişe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/201-205.

²²⁷ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/429; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3/326-327; Taberî, *Târihu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/613; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 4/66-67.

²²⁸ Taberî, *Târihu'l-Umem ve'l-Mulûk* 3/613.

²²⁹ Araplar evin içi kokmasın diye tuvalet ihtiyaçlarını yerleşim yerlerinin uzağında gideriyorlardı. (Bkz. *Vâkidî, el-Megâzî*, 2/74).

²³⁰ Ümmü Mistah lakabı olup asıl ismi Selma'dır, Hiz. Ebû Bekir'in teyzesinin kızıdır. (Bkz. *Hüseyn Algül, "Mistah b. Üsâse", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,) (İstanbul: TDV Yayınları, 2020), 30/188; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 4/67; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, 2/196; Zehebî, *Târihu'l-İslâm ve Tabakâtu'l-Meşâhîr ve'l-Alâm*, 1/223.

kaybedince oğlu olan Mistah için: “Allah Mistah’ı kahretsin,” dedi. Hz. Âişe; “Bedir savaşına katılan bir ashab için ne kötü bir şey söyledin,” dedi. Bunun üzerine Ümmü Mistah kendisi hakkında söylenen iftira ve dedikoduları haber verdi.²³¹ Buna alet olduğu için Mistah’a beddua ettiğini söyledi.

Duydukları Hz. Âişe’nin yüreğine çok ağır gelmişti. İhtiyacını gidermek için çıktığı halde oraya gidecek takati kendinde bulamayarak geri döndüler.²³² Hz. Âişe’nin hastalığının üzerinden yirmi günü aşkın zaman geçmişti. Bu haberi almadan önce hastalığı azalmaya başlamıştı. Ancak bu iftiraları duyunca hastalığı yeninden artmaya başladı. Gece gündüz kahırla ağladığından sanki ciğerlerinin parçalanacağını zannetmişti. Bu olaydan sonra Hz. Peygamber’den izin alarak ailesinin yanına gitti.²³³

Hz. Âişe’nin amacı ailesinin yanına gidip bilmediği haberleri edinmesi, gelişmeleri takip etmesi ve annesine sitem edip bunu niçin kendisine haber etmediğini iletmesiydi. Nitekim annesine sitem ettiğinde annesi ona sabır göstermesi gerektiğini, kumaları olan ve kocası kendisini seven güzel bir kadının haset edenlerinin de çok olabileceğini öğütledi. Hz. Âişe annesinin bu tesellisine rağmen üzüntüden tüm gece uyku uyumadan ağladı.²³⁴

Hz. Âişe için bu hüznün günleri vahyin iniş sürecine kadar devam etti. Dedikoduların üzerinden bir ay²³⁵ geçmişti. Bu kadar süre geçmesine rağmen henüz bu olayı aydınlatan ilahi bir haber gelmemişti.²³⁶ Hz. Peygamber bir gün Hz. Âişe’nin anne ve babasının hazır bulunduğu ayrıca Ensar’dan bir kadının da yanlarında olduğu sırada Ebu Bekir ailesinin evine gelerek oturdu ve: “Ey Âişe, senin hakkında bana bazı haberler ulaştı. Eğer bu söylenenlerden uzaksan, Allah senin masumiyetini ortaya çıkaracak bir haber gönderecektir. Yok, eğer insanların bahsettiği bu yanlışla bulaşmışsan Allah’tan bağışlanma dile. Çünkü kul günahını itiraf edip tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder” dedi. Hz. Peygamber’in bu sözleri Hz. Âişe’yi daha

²³¹ Vâkidî, *Kitâbu’l-Megâzî*, 2/429; İbn Hişâm, *es-Sîretu’n-Nebeviyye*, 3/327; Taberî, *Târîhu’l-Umem ve’l-Mulûk*, 3/613; Beyhakî, *Delâilu’n-Nübüvve ve Ma’rifeti Ahvâli Sâhibu’Şerî’a*, 4/67; Abdülbaki, *Müttefekun Aleyh Hadisler*, 736/1834.

²³² Vâkidî, *Kitâbu’l-Megâzî*, çev. 2/ 74.

²³³ Vâkidî, *Kitâbu’l-Megâzî*, çev. 2/74.

²³⁴ Vâkidî, *Kitâbu’l-Megâzî* 2/429-430; İbn Hişâm, *es-Sîretu’n-Nebeviyye*, 3/327-328; Taberî, *Târîhu’l-Umem ve’l-Mulûk*, 3/613-614.

²³⁵ Farklı kaynaklarda, Hz. Âişe’nin masum olduğunu ortaya çıkaran ayetlerin Hz. Peygamber’in Medine’ye ulaşmasından 37 gün sonra nazil olduğu belirtilmektedir. (Bkz. Süheylî, *er-Ravdu’l-unufî şerhi es-sîreti’n-nebeviyye li-İbn Hişâm*, 7/41; Makrîzî, *İmtâ’u’l-Esmâ*, 1/216.)

²³⁶ Vâkidî, *Kitâbu’l-Megâzî*, 2/432; Makrîzî, *İmtâ’u’l-Esmâ*, 1/215; İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu’l-Bârî bi-Şerhi Sahîhi’l-Buhârî*, 7/492.

fazla hüzünlendirdi. Öyle ki ağlamaktan göz pınarları kurumuştu. Hz. Âişe babasına dönerek Resulullah'a cevap vermesini istedi. Ancak Hz. Ebu Bekir: "Resulullah'a ne söyleyeceğimi bilemiyorum," dedi. Bunu gören Hz. Âişe annesine Hz. Peygamber'e cevap vermesi için yöneldi. Annesi de Hz. Ebu Bekir ile aynı cevabı verince: "Gerçekten siz dedikoduların ve iftiraların etkisi altında kalmışsınız, eğer ben bu iftiralarla işim yok desem bana inanmayacaksınız. Fakat Allah biliyor ki ben bu söylentilerden uzak olduğum halde, bu işi yaptım dersem beni doğrulayacaksınız. Vallahi! Size bu konuda vereceğim tek örnek, Hz. Yusuf'un babasının çocuklarına söylediği sözlerdir. "Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır."²³⁷ Hz. Âişe bu duruma çok içerlemişti, yatağının üzerine uzandı. Allah'ın onu temize çıkaracağına ve bu iftiraların açığa kavuşturulacağına inancı tamdı.²³⁸

Hz. Âişe babası Hz. Ebu Bekir'in kendisine yönelip tevbe ve özür telkin etmesine: "Vallahi! Söylediğiniz bu olay üzerinden Allah'a tevbe etmeyeceğim." dedi.²³⁹ Hz. Âişe, Allah Teâlâ'nın kendisini bu sıkıntı ve ithamlardan kurtaracağına inanıyordu. Ancak bunun bir vahiyden ziyade Resulullah'a bir rüya ile veya bir haberle geleceğini tahmin ediyordu. Fakat bu haberin namazda tilavet edilecek Kur'an'dan bir ayet olarak geleceğini beklemiyordu.²⁴⁰

Bu konuşmaların ardından Hz. Peygamber'i vahiy hali bürüdü. Efendimiz elbisesiyle yüzünü kapattı. Hz. Âişe bu vahiy halini görünce kendisini temize çıkaracak vahyin geleceğini düşünerek içten içe seviniyordu. Fakat anne ve babası için aynı şey geçerli değildi. Onlar olayın iç yüzünü bilmediklerinden tüm bu suçlamaları doğrulayacak bir haberin gelmesinden endişe ediyorlardı. Hz. Âişe'nin ifadesiyle neredeyse korkudan oracıkta öleceklerdi. Hz. Peygamber'in vahiy hali geçince terleyen alnını sildi ve gülerek.²⁴¹ "Müjdeler olsun! Ey Âişe! Allah masum olduğunu bana haber verdi." dedi. Hz. Âişe'nin annesi kalkıp Resulullah'a bu müjde için teşekkür etmesini

²³⁷ Yusuf 12/18.

²³⁸ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/432-433; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329-330; Abdalbaki, *Muttefekun Aleyh*, 737/1834.

²³⁹ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/433.

²⁴⁰ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/433; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 4/71; Abdalbaki, *Muttefekun Aleyh*, 737-738.

²⁴¹ Hz. Peygamber'in gülmesi çok dengeli idi. Kahkaha şeklinde güldüğü kaynaklarda hiç zikredilmemiştir. Fakat bu olayda azı dişleri görünecek şekilde güldüğü rivayet edilmektedir. (Bkz. *Kasım Tahtavî, Peygamberin Gülmesi ve Ağlaması*, çev. Ali Rıza Güneş, İstanbul: Polen Yayınları, 2005, 46)

istedi. Fakat Hz. Âişe bunu reddetti ve yalnızca Allah'a hamd ve teşekkür edeceğini söyledi.²⁴²

“Hz. Âişe'nin bu cevabı çevresindekilerin ona kuşkulu bakma tavırları ile ilgili nedenlerle kızgınlık ifadesi olarak görülebilir. Bundan dolayı da sadece Allah'a hamd edeceğini belirterek bir nevi sitem ve serzenişini dile getirmiş oldu. Burada annesinin, kızından Hz. Peygamber'e teşekkür beklentisi ise, kuşaklar arasındaki ayrılığın en iyi örneklerindendir. Çünkü Âişe, küçüklüğünden bu yana İslâm ile haşır neşir olmuş, Kur'ân eğitimini almış birisi olduğu için, haklı olduğunu bildiği bu konuda cesurca bir cevap vermiştir. Annesinin yaklaşımında ise, her ne kadar Müslüman olmuşsa da ister istemez hayatının yarısını cahiliye döneminde geçirdiği için, o dönemdeki liderlere yapılan mutlak itaatin izlerinin hala görüldüğünü söyleyebiliriz.”²⁴³

2.4. HZ. SAFVAN B. MUATTAL ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Hicretin 5. (627) yılından önce Müslüman olduğu bilinen Safvan b. Muattal Hendek ve Beni Mustalik seferlerine katılmıştır. Uykusu çok ağır olduğu için sadece kendiliğinden uyanabilen Safvan'ı Hz. Peygamber ordunun artçısı yapmıştı. Safvan'ın katıldığı ilk gazvenin İfk olayının da gerçekleştiği Beni Müstalik gazvesi olduğu rivayeti de vardır.²⁴⁴

Hz. Âişe gibi o da bu iftiranın önde gelen mağdurlarındandır. Bundan dolayı onun tavrı da önem arz etmektedir. Safvan b. Muattal kendisi hakkında böyle bir iftiradan haberdar olunca: “Sübhanallah! Vallahi ben, daha önce hiçbir bayanın eteğini kaldırmadım” diyerek şaşkınlığını belirtmiştir.²⁴⁵

Safvan b. Muattal hakkında Hz. Peygamber'in de daha önce hüsnü şahitliğini belirtmiştik. Minbere çıkıp Müslümanlara seslenen Hz. Peygamber: "Öyle bir adam hakkında dedikodu yapmışlar ki; vallahi o adam hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Üstelik bu iftira edilen kişi evlerime ben olmadan girmemiş ve sürekli benim gözetimimde girmiştir. O kişi hakkında yalan uyduruyorlar.” demişti.²⁴⁶

²⁴² Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/433-434; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/616; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n Nihâye*, 4/277.

²⁴³ Ali Aksu, “İfk Olayı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (8/1) (Haziran 2004), 1-22.

²⁴⁴ M. Yaşar Kandemir, “Safvân b. Muattal”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/485-486.

²⁴⁵ Köksal, *İslam Tarihi*, 12/76.

²⁴⁶ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/76.

Safvan b. Muattal bu olayda, bu iftirayı yayıp kendisi ve kabilesi olan Mudar aleyhinde şiir yazan Hasan b. Sabit ile bir husumet yaşadı.²⁴⁷

Hassan b. Sabit yazdığı şiirlerle müşrik olduklarından dolayı Kureyş ve Mudar kabilelerini aşağılıyordu.²⁴⁸ Safvan iftiraya ve aşağılanmaya o kadar öfkelenmişti ki Medine'ye beraber geldiği arkadaşı Cuayl b. Suraka'ya, Hassan'ı attığı bu iftiradan dolayı öldürmeyi teklif etti. Cuayl bunu reddederek: "Rasûlullah'ın yapmamızı emretmediği bir şeyi yapmam. Sakın sen de böyle bir şey yapma." dedi.²⁴⁹ Fakat Hassân'a çok kızan Safvân b. Mu'attal, kabilesinden bazı kimselerle birlikte otururken ona kılıcıyla saldırdı ve Hassân'ı başından yaraladı.²⁵⁰

Safvan b. Muattal'ı Ensardan Sabit b. Kays b. Şemmas yakaladı ve elini arkasından bağlayarak Hassan'ın kabilesi olan Beni Harise b. Hazrec bölgesine götürdü. Yolda Addullah b. Revaha'ya rastlayan Sabit'e bu olaydan Hz. Peygamber'in haberi olup olmadığını sordu. Yaptıkları işten Hz. Peygamber'in haberdar olmadığını öğrenen Abdullah b. Revah'a yapılmaması gereken bir iş yaptığını ve Safvan'ı serbest bırakmasını söyledi.

Ardından Abdullah b. Revaha onları hakemlik yapması için Hz. Peygamber' götürdü. Hz. Peygamber'in huzuruna varınca olanı biteni ona anlattılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Safvan b. Muattal'a kızarak bunun neden yaptığını sordu. Safvan da Hassan'ın kendisini sefihlikle suçlayıp hicvettiğini, Müslümanlığından dolayı haset ettiğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber bu defa Hassan'a dönerek "İslâm üzere olan bir kavmi sefihlikle mi itham ediyorsun?" diyerek onu azarladı.

Resulullah, Hassan'a Safvan'dan kısas hakkından vazgeçmesi teklifinde bulunup onu affetmesini istedi. Hassan da "Ya Rasûlallah! Hakkım senin olsun." diyerek mukabelede bulundu. Hz. Peygamber buna karşılık Hassân'a, Sîrîn isimli bir Kıpti köle ve Ebu Talha tarafından sadaka olarak bağışlanan bahçeyi verdi.²⁵¹

²⁴⁷ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/436; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/332.

²⁴⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/333; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4/278.

²⁴⁹ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/436; Makrîzî, *İmtâ'u'l-Esmâ*, 1/217.

²⁵⁰ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/436; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/333; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/618; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 4/75.

²⁵¹ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/333-334; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk* 3/618-619; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 4/75.

Safvan b. Muattal'ın hasur (iktidarsız) olduğu ile alakalı bir rivayet de zikredilir.²⁵² Oysa bunun böyle olmadığı Safvan'ın künyesinin Ebu Amr (Amr'ın babası) olduğu, bundan da yola çıkarak çocuğunun olduğu anlaşılabilir.²⁵³ Yine Safvan b. Muattal'ın eşinin kendisini bazı konularda Hz. Peygamber'e şikâyet ettiği ve Hz. Peygamber'in Safvan'a nasihat ettiği²⁵⁴ rivayeti esas alındığında Nur suresinde zaten temize çıkarılan Hz. Âişe ve Safvan'ın bu tür bir savunma refleksine ihtiyaçlarının olmadığı anlaşılabacaktır.

Hiz. Safvan b. Muattal, Nur suresi ayetlerinin masumiyetinin izlerini taşıyarak yaşamış, hayatını izzetli bir şekilde gönöl verdiği inancı uğrunda şahadetle noktalamıştır.²⁵⁵

2.5. HİZ. PEYGAMBER'İN EŞİ HİZ. ZEYNEP BT. CAHŞ VE DADISI ÜMMÜ EYMEN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İfk olayının Hiz. Peygamber'in eşlerinin üzerinde bıraktığı tesirler de konumuz açısından önem arz etmektedir. Zira Hiz. Peygamber'in rızasını kazanmak ve onun gözüne girmek için kıyasıya bir rekabet²⁵⁶ yaşayan eşlerinin, rakipleri Hiz. Âişe hakkındaki görüşleri de elbette önemlidir.²⁵⁷

Hiz. Peygamber'in eşlerinin birbirlerine yakınlık ve arkadaşlıkları üzerinden iki gruba ayrıldıklarını görüyoruz. Bu iki grubun iki öncüsü de Hiz. Âişe ve Hiz. Zeynep bt. Cahş'tı. Hiz. Âişe'nin bulunduğu tarafta, Hiz. Safiye, Hiz. Sevede, Hiz. Hafsa yer alıyordu. Zeynep bt. Cahş'ın tarafında ise, Hiz. Ümmü Seleme, Hiz. Ümmü Habibe, Hiz. Cüveyriye bulunuyordu.²⁵⁸ Bu rekabette Hiz. Âişe'nin rakibi ve belki de tek dengi sayılan Zeynep bt. Cahş'ın görüşleri önem arz ediyordu.

Hiz. Peygamber İfk olayı ile alakalı eşlerinden Hiz. Zeyneb'e de ne düşündüğünü sordu. Hiz. Âişe, Zeynep bt. Cahş'ın kendisine olan rekabetinden dolayı onun hakkında Hiz. Peygamber'e olumsuz bir şey söyleyeceğini zannediordu. Ancak Hiz. Zeynep

²⁵² İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/334; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/619; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târih*, 2/199.

²⁵³ Cemâluddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed, İbn Abdilber, *el-İstî'âb fi Ma'rifeti'l-Eshâb*, tah. Ali Muhammed el-Becâvî, (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1992), 2/725.

²⁵⁴ İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, (Ankara: Akçağ Yayınları 1993), 284-285.

²⁵⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/334; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/619; İbnu'l-Esîr, *el-Bidâye ve'n Nihâye*, 2/199; İbn 'Abdilber, *el-İstî'âb*, 2/725; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve Tabakâtu'l-Meşâhîr ve'l-Âlâm*, 1/232.

²⁵⁶ Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/614.

²⁵⁷ el-Aynî, *Umdetü'l-Kari fi Şerhi Sahihi'l-Buhari*, 20/244; İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kebîr*, 8/85.

²⁵⁸ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2/143.

erdemli bir tavır ortaya koymuş ve: “Görmediğim şeyi gördüm demekten gözlerimi sakındırırım. Duymadığım şeyi de duydum demekten kulağımı korurum. O’nun hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum.” dedi.

Ümmü Eymen, Hz. Peygamber’in dadısıydı. Aynı zamanda Hz. Peygamber’in evlatlığı Zeyd b. Harise ile evlenmiş ve ondan Üsame b. Zeyd doğmuştu.²⁵⁹

Hz. Peygamber iftira ile ilgili ona da düşüncesini sormuş o da Kur’an’i bir tavır ortaya koymuştu. Ümmü Eymen: “Yalan gözümünden ve kulağımdan uzak olsun; onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum.” demişti.

2.6. HZ. ÖMER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Hz. Peygamber vahiy gecikince sahabe ile istişare edip iftira ile alakalı görüşlerini soruyordu. Hz. Peygamber’in insanların görüşlerini aldığı ve vahyin gecikmesinden dolayı daraldığı bir sırada Hz. Ömer gelerek: “Ya Rasulallah! Allah senin bedenine pis sinekleri kondurmazken, bedenini böyle pisliklerden koruyorken, aileni korumaması nasıl düşünülebilir.”²⁶⁰ diyerek Hz. Peygamber’i teselli etmeye çalıştı.

Hz. Ömer’in burada dikkat çektiği husus, Hz. Peygamber’in Allah’ın koruması altında olduğu; maddi ve manevi korunan Peygamberin küçük hatalarında bile onu uyaran ve düzelten Rabbinin,²⁶¹ onu böylesine iddialı ve büyük bir günaha karşı korumamasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

2.7. HZ. OSMAN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Hz. Peygamber’in damadı, üçüncü halife Hz. Osman da Hz. Ömer’in sözlerine benzer sözlerle Hz. Peygamber’e görüş bildirdi. “Gölgeni insanlar üzerine basmasın veya pis şeylerin üzerine düşmesin diye yere düşürmeyen Allah, nasıl olur da ailenin haysiyetini insanların kirletmesine izin verir.” dedi.

Hz. Osman’ın düşüncesi de Allah’ın böyle bir çirkinliği asla Peygamberine bulaştırmayacağı idi. Hayatının tüm kareleri gözleri önünce cereyan etmiş, temiz ve

²⁵⁹ Bünyamin Erul, “Ümmü Eymen”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/317.

²⁶⁰ Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs*, 1/477; Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, (İstanbul: Nesil Yayınları, 2007), 230.

²⁶¹ Abese, 80/1-10; et-Tevbe, 9/43.

tâhir olan bir Peygamber'in ailesinin de temiz ve pak olduğuna inanıyordu. Hz. Osman bu konuda Hz. Ömer ve birçok sahabe gibi aynı düşünceleri paylaşıyordu.

2.8. HZ. ALİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ VE BAZI MÜLAHAZALAR

Hz. Peygamber damadı ve amcaoğlu olan Hz. Ali ile de bu iftira olayını istişare etmiş ve görüşünü sormuştu. Hz. Ali: “Ya Rasulallah! Allah sana evlilik konusunda sınır koymamıştır. Nikâhlanacağın kadın da çoktur. Bu konuda Allah senin gönlünü hoş kılmış ve kadınlarla nikâhı sana kolaylaştırmıştır. Onu boşa ve başkası ile evlen.”²⁶² “Fakat Hz. Âişe'nin cariyesine düşüncesini sorabilirsin. O sana doğruyu söyleyecektir.” dedi.²⁶³

Hz. Ali'nin bu tavrı daha sonra tartışılmış, niçin böyle bir tavır takındığı çeşitli iddialara sebebiyet vermiştir.²⁶⁴ Ancak şunu ifade etmeliyiz ki, Hz. Ali'nin bu sözleri neden söylendiği tetkik edilmeden bir kanıya varmak isabetli olmayacaktır. Uzun süre vahyin inmemesi, sanıkların olup tanıkların olmaması, süreç uzadıkça Hz. Peygamber'in bile ruhunun daralması gösteriyor ki; Hz. Ali bu sözü Resulullah'ın üzüntüsünü azaltmak ve gönlünü teskin etmek için söylemiştir. Eğer bu tavırda bir dargınlık ve küskünlük aranmış olursa şayet, Hz. Âişe'nin anne ve babasının da tavrının buna yakın olduğu müşahade edilecektir. Zira Hz. Âişe'nin ifadesi ile ailesi; Nur suresinin iniş sürecinde olumsuz bir haber ulaşır diye neredeyse ölüm baygınlığı geçirecekti. Bu korku onların kızlarından emin olmadığı anlamına gelmeyeceği gibi, Hz. Ali'nin sözleri de Hz. Âişe'ye olan herhangi bir husumetinden dolayı değil, Hz. Peygamber'i rahatlatmak için söylemiş olduğu söylenebilir.

Hz. Ali kendi düşüncesini böyle dile getirmişti. Vahyin henüz inmediği bir ortamda bu düşüncesi bir çıkış kapısı olabilirdi. Ancak Hz. Ali'nin bu fikri şöyle bir yanlış yolun açılmasına sebebiyet verebilirdi. “Daha sonra iffetli bir Müslüman kadın iftiraya uğradığında, ayetin istediği dört şahit getirilmeden²⁶⁵ kadının kocası onu boşayacak ve bu bir sünnet haline gelecekti.”²⁶⁶

²⁶² Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/430; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329; Taberî, *Târihu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/615; Abdalbaki, *Muttefekun Aleyh*, 736/1834.

²⁶³ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/430; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329.

²⁶⁴ *Cemel savaşının sebebinin bu tavırla alakalı olduğu iddiası*, (Bkz. Seligsohn, *Âişe*” İA, 1/229).

²⁶⁵ en-Nur, 24/4.

²⁶⁶ Aksu, “İfk Olayı Üzerine Bir Değerlendirme”, 10.

Çağdaş bazı yazarlar²⁶⁷ ise Hz. Ali'nin, Hz. Peygamber'e Hz. Âişe'yi boşama fikrini söylemesinin Cemel Savaşı'na sebebiyet verdiğini iddia ederler.²⁶⁸

Kanaatimize göre bir savaşın çıkma nedenleri bir veya birden çok mesele sebebiyle olabilir. Bu sebep bazen basit bir mesele, bazen de çok büyük problemler olabilir. Ancak otuz yıl önce söylenen bir sözün otuz yıl sonra bir savaşa etki etmesi düşük bir ihtimal olsa gerektir. Bahsedilen iki olayın; Beni Mustalik seferi ve Cemel savaşı arasında tam otuz sene vardır.²⁶⁹ Cemel savaşını bu küskünlüğün ve dargınlığın sebebi saymak, zorlama bir yorum olsa gerektir.

Yine Hz. Ali, Talha ve Zübeyr'i Cemel savaşından dolayı eleştirirken, “Hz. Âişe'nin bu iki sahabe tarafından kandırılarak bu savaşa getirildiğini”²⁷⁰ ifade etmesi de bu iddiayı zayıflatmaktadır. Eğer karşılıklı veya tek taraflı bir kırgınlık olmuş olsaydı, Hz. Ali, Talha ve Zübeyr ile Âişe'yi de suçlardı.

Sözü edilen savaşta, Hz. Ali ve Hz. Âişe'nin diyalogları öyle bir kırgınlık ve kinin olmadığını göstermesi bakımından yine önemli bir vesikadır. “Hz. Âişe yanına gelen Hz. Ali'ye, “Sen galip geldin, artık müsamahalı davran” dedi. Hz. Ali de hem Âişe'ye hem de onun yanında savaşa katılanlara son derece iyi davrandı. Yine Hz. Ali, savaşta vefat eden Müslümanların defnine bizzat katıldı. Basra'ya girmeden önce ordusuna asla yağma ve öldürme olaylarına karışmamalarını emretti. Medine'ye dönmek üzere Basra'dan ayrılacak olan Hz. Âişe'yi uğurlamak için şehrin dışına kadar eşlik etti. Hz. Âişe meydana gelen savaştan dolayı birbirlerini incitmemelerini, kendisi ve Hz. Ali arasında şahsi herhangi bir dargınlık ve küskünlük olmadığını, onun iyi ve seçkin bir şahsiyet olduğunu ifade etti. Kendisiyle beraber refakat etmesi için, Basralıların ileri gelenlerinden kırk kadın, kırk erkek görevlendirildi.”²⁷¹

Sonuç olarak İfk olayında Hz. Ali'nin söylemiş olduğu sözün kırgınlığı olabilir ve bu mümkündür. Ancak bunun on yıllar sonra bir savaşa sebebiyet vermesi zor bir ihtimaldir. Şöyle bir iddia olsa idi daha inandırıcı gelebilirdi. Hz. Âişe'nin babası Hz.

²⁶⁷ Bkz. (Max Seligsohn, “Âişe” İA, 1/229; Muhammed Abdülhay el-Kettani, *et-Terâtibu'l-İdâriyye*, İstanbul:2003)

²⁶⁸ Seligsohn, “Âişe”.; Abbott, *Hz. Muhammed'in Sevgili Eşi Ayşe*, 52.

²⁶⁹ *Beni Mustalik Gazvesi, Cemel Savaşı*, 626-656 (Bkz, Eyüp Kurt, *Siyer İlmine Kur'an-ı Kerim'in Vazgeçilemez Kaynak Oluşu*, Ankara: İlahiyat Yayınları, 119; Ethem Ruhi Fırlalı, “*Cemel Vak'ası*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/320-321.

²⁷⁰ Şerîf er-Radî, *Nehcu'l-Belâga*, çev. Adnan Demircan, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2006), 16.

²⁷¹ Ethem Ruhi Fırlalı, “*Cemel Vak'ası*”, 7/320-321.

Ebu Bekir'e halife olduğunda Hz. Ali'nin ona geç biat etmesi zikredilebilirdi. Üstelik bu olay tazeydi ve bu daha inandırıcı gelebilirdi.

2.9. HZ. ÜSEYD B. HUDAYR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yukarıda İfk olayının Hz. Peygamber üzerindeki etkilerinden bahsederken Efendimizin minberde verdiği hutbeden bahsetmiştik.

Hz. Peygamber: “Bana ve aileme eziyet eden bu adamlardan beni kim kurtarır? deyince, Evs kabilesinden Üseyd b. Hudayr²⁷² ayağa kalkarak: “Ya Rasulallah! Eğer bahsettiğiniz kişi Evs kabilesinden ise biz ona yeteriz. Eğer kardeşlerimiz olan Hazrec kabilesinden ise, sen yine emret, emrini yerine getirip onu cezalandıralım. Vallahi! Bu işleri yapanların boyunlarının vurulması haktır.” dedi. Bu sözlerin ardından Abdullah b. Ubey'in de mensup olduğu Hazrec kabilesinden Sa'd b. Ubade, kabile taassubunun verdiği öfkeyle ayağa kalkarak: “Vallahi! Yalan söylüyorsun, senin onu öldürmeye gücün yetmez. Eğer bu iftiracının kendi kabilenden birisi olduğunu bilseydin bunu söylemezdin. Ancak sende biliyorsun ki o Hazrec'tendir.” Üseyd b. Hudayr ayağa kalkarak: “Vallahi! Sen yalan atıyorsun. Sen münafık olmasaydın onlar adına hareket etmezdin.” Deddi. Bu öfkeli konuşmaların her iki kabilenin de müntesiplerini harekete geçirme potansiyelini gören Hz. Peygamber minberden inerek onları sakinleştirdi.²⁷³

Üseyd'in buradaki tavrı, Hz. Peygamber'in çağrısına icabet etmek amaçlıdır. Peygamber'in ırzına dil uzatılmasına kızmakta ve onun mahzun gönlünü desteğiyle teselli etmek istemektedir. Zaten Hz. Peygamber'in çağrısı da bu yöndedir. Çaresizlikle yaptığı konuşma Ensar'dan yardım ve destek çağrısıdır. Üseyd bu iftiranın cezasız kalmaması için çırpınmakta ancak kabile asabiyetinin koyuluğu ona ve bu fırsatı vermemektedir.

2.10. HZ. ÜSAME B. ZEYD ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Medine'de iftira ve dedikoduların yayılmasının ardından, Hz. Peygamber yakın arkadaşları ve ailesine mensup şahsiyetlerle görüşerek onlarla istişare ediyordu. İstişare ettiği kişilerden biri de çok sevdiği hizmetlisi Zeyd b. Harise'nin ve dadısı Ümmü

²⁷² Bazı kaynaklarda ilk konuşma yapan kişinin Sa'd b. Mu'az olduğu belirtilmektedir. Ancak biz Beni Mustalik Gazvesinin, Hendek savaşı ve Kureyzaogulları seferinden sonra yapıldığını esas aldığımızdan Sad. B. Muaz'ın vefat ettiği için bu konuşmayı Üseyd b. Hudayr'ın yaptığını değerlendiriyoruz. (Bkz. İbn Kayyım, *Zâdü'l-Me'âd*, 56-57.)

²⁷³ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/328-329; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/614-615.

Eymen'in oğlu Üsame b. Zeyd idi.²⁷⁴ Üsame Hz. Âişe hakkında hüsnü zannını koruyup dillendirenlerdendi. Hz. Üsame Hz. Âişe ile ilgili Hz. Peygamber'in sorusuna: "Ey Allah'ın Resulü bu sözler yalan ve batıldır. Biz Hz. Âişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmeyiz,"²⁷⁵ dedi. Vâkîdî'ye göre Hz. Âişe'nin cariyesi Büreyre'nin de görüşünü almasını söyleyen Üsame b. Zeyd'tir.²⁷⁶

Hz. Üsame b. Zeyd, vahiy evinde yetişmenin vermiş olduğu ahlakın gereği olarak teenni ile hareket etmiş ve hüsnü zannını koruyarak örnek bir duruş ortaya koymuştur.

2.11. HZ. EBU EYYÛB VE HANIMI ÜMMÜ EYYÛB ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Hicret esnasında Hz. Peygamber'i evinde misafir eden, İstanbul'da medfun bulunan ve Türkiye'mizde Eyüp Sultan unvanıyla şöhret bulan, "Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd b. Küleyb el-Ensârî" Hazrec kabilesinin Neccaroğulları kolundandır.²⁷⁷

Nur suresinin on ikinci ayetinin Ebu Eyyûb hakkında nazil olduğu rivayet edilir.²⁷⁸ Bu ayetler indirilmeden evvel Medine'de herkesin İfk olayını konuştuğu esnada Ebu Eyyûb ve hanımı Ümmü Eyyûb arasında şöyle bir diyalog gerçekleşir.

Ümmü Eyyûb kocası Ebu Eyyûb'e: "Hz. Âişe hakkında söylenenleri işitiyor musun?" dedi. Cevap veren Ebu Eyyûb:" Evet duyuyorum, ancak bunlar hep yalan sözlerdir. Ey Ümmü Eyyûb! Sen böyle bir şey yapar mısın?" diye sorunca: Ümmü Eyyûb:" Vallahi yapmam deyince:" Vallahi sen yapmazsan Âişe'de yapmaz, çünkü o senden daha hayırlıdır,"²⁷⁹ dedi.

Burada hadiselerle Müslümanca bakışın nasıl olması gerektiğini, Kur'an'ın rehberliğinde ve sahabenin örneğinde ortaya konduğunu görüyoruz. Müminler birbiri hakkında empati, hüsn-ü zan ve güzel düşünmek durumundadırlar.

²⁷⁴ Vâkîdî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/430; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/615; Abdalbaki, *Muttefekun Aleyh*, 736/1834; Mehmet Salih Arı, "Üsame b. Zeyd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/361-363.

²⁷⁵ Vâkîdî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/430; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/329; Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/615; Makrîzî, *İmtâ'u'l-Esmâ*, 1/214; Abdalbaki, *Muttefekun Aleyh*, 736/1834.

²⁷⁶ Vâkîdî, *Kitâbu'l-Megâzî*, çev. 2/75.

²⁷⁷ İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakati'l-Kebir*, 1/110-116; Hüseyin Algül, "Ebû Eyyûb el-Ensârî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/123-125.

²⁷⁸ "Bunu işittiğiniz zaman mümin erkekler ve kadınların birbiri hakkında hüsn-i zan beslemeleri ve "Bu apaçık bir iftiradır" demeleri gerekmez miydi?"

²⁷⁹ Seyyid Kutub, *Fi zilâl'il Kur'an*, çev. Salih Uçan (İstanbul: Tayf Yayınları, 2020), 7/402.

2.12. SESSİZ KALAN ÇOĞUNLUĞUN ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İfk olayında hadiseye karşı üç tavır gelişti. Birinci tavır; olayın iftira olduğu ve Hz. Âişe'nin bu dedikodu ve iftiradan uzak olduğu görüşüydü. Bu görüşte olan ve yukarıda isimlerini zikrettiğimiz birçok sahabe, hadisenin büyük iftira olduğunu ikrar ediyordu. Ancak bunu kanıtlayacak bir delilleri olmadığı için vahyin inmesini bekliyorlardı.

Çoğunluğu oluşturan ikinci bir grup vardı ki bunlar İfk olayına inanmadıkları halde sessiz kalmayı tercih ediyorlardı. Aslında bu grup, inecek olan vahyin Hz. Âişe'yi temize çıkaracağını umuyordu. Ancak bunu sessizce düşünüyorlar ve açık destek vermekten kaçınıyorlardı.

Kur'an bu sessiz çoğunluğun tavrını “Bunu işittiğiniz zaman mümin erkekler ve kadınların birbiri hakkında hüsn-ü zan beslemeleri ve “Bu apaçık bir iftiradır” demeleri gerekmez miydi?” ayetiyle kınamıştır.²⁸⁰

Kur'an burada pasif durmayı ve hüsn-ü zan beslenmesine rağmen iyi düşünceleri içinde gizleyip bunu dile getirmeyen tavrı kınamıştır. Çünkü sessiz tavır, iftira ve dedikodunun yaygınlaşmasına sebebiyet vermiştir. Marjinal bir iddia, sessiz ve pasif iyilerin çekincesiyle kitlelere rahatlıkla ulaşmıştır. Eğer bu sessiz çoğunluk Kur'an ifadesiyle, “haza İfkun mübin” bu apaçık iftiradır deme cesaretini göstermiş olsaydı, bu küçük ve sıradan dedikodunun Medine'yi dolaşması düşünülemezdi.

Bahsettiğimiz üçüncü grup ise münafıkların dışında kalan ancak gafletle bu iftira olayına alet olan küçük bir gruptur. Kaynaklarımızda isimleri geçen bu grubun birkaç şahsiyetinden bahsedeceğiz.

3. İFTİRA OLAYINA GAFLETLE DALAN SAHABELER

3.1. HZ. HASSAN B. SÂBİT

İfk olayında iftiraya alet olup, kazf cezası²⁸¹ ile cezalandırılan dört kişiden biri olan ve Hz. Peygamber'in şairlerinden olan Hassan b. Sabit, Ensar'dan olup Hazrec kabilesindendir.²⁸²

²⁸⁰en- Nur, 24/12.

²⁸¹ İffetli bir kimseye zina iftirasında bulunma anlamında fıkıh terimi. Namuslu bir erkeğe veya kadına yapılan zina iftirası 80 değnekle cezalandırılır. (Bkz. En-Nur, 24/4).

Hassan b. Sabit'in bu iftiraya neden alet olduğu ilk kaynaklarımızda geçmemekte dolayısıyla ifk hadisesinde Hz. Aişe aleyhinde konuşmasının nedeni bilinmemektedir. Çağdaş siyer yazıcılarından bazıları bu iftiraya alet olmasını Safvan b. Muattal ile olan eski bir husumetine bağlarlar.²⁸³ Böyle bir çıkarımda bulunmak önceki kaynaklardan herhangi bir bilgiye dayanmadığı için güçtür.

Hassan b. Sabit'in Ensar'ın güçlü kabilesi Hazrec'e mensup olması, şairliği ve edebi kişiliği, şiirlerinde sahabenin fakirlerinin bir kısmını yermesi, cahili asabiyetin izlerinin tezahürü olarak görülebilir. Abdullah b. Übey attığı iftiradan sonra Cehcah ve Safvan'ın arkadaşı Cuayl'i de diline dolamıştı. Bu iki zat Muhacirlerin fakirlerindendi. İbn Übey haklarında şöyle demişti: “Bu tür adamların durumu kavmime dokunuyor. Biz Muhammed'i Kinane'nin en saygın evlerinde misafir ettik. Vallahi Cuayl, garibanlığı yüzünden söz almamaya ve konuşmamaya razıydı. Ama bugün konuşup düşüncelerini söylüyor.”²⁸⁴ İbn Übey, Safvan hakkında da ileri geri konuştuktan sonra, Hassan b. Sabit şu şiiri okudu:

“Şuradan buradan toplanan yabancılar, şevket ve kuvvet kazandılar ve çoğaldılar”²⁸⁵

Şiirden anlaşılacağı üzere kırsaldan kente göçen Medine'deki yabancılara ve Muhacirlere karşı bir rahatsızlık söz konusudur. Özelde ise gariban ve fakir Muhacirlerden olan Safvan ve arkadaşı Cuayl, sosyal konumlarından dolayı hor görülme durumuna maruz kalmıştır.

3.2. HZ. MİSTAH B. ÜSÂSE

Mistah'ın asıl ismi Avf olup Mistah ismi lakabıdır. Mistah henüz çocukken babası vefat ettiğinden yetim olarak büyümüştür. Ümmü Mistah olarak tanınan annesinin asıl adı ise Sülma) Selma'dır. Selma Hz. Ebu Bekir'in teyzesinin kızıdır.²⁸⁶ Hz. Peygamber'in ashabı içerisinde cesur ve mücahit olarak tanınan Mistah; Bedir savaşı dâhil olmak üzere Resulullah'ın katıldığı bütün seferlere katılmış, Ubeyde b.

²⁸² Hüseyin Elmalı, “Hassân b. Sâbit”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/399-402; Bazı rivayetlere göre Abdullah b. Ubey'e kazf uygulanmamıştır. (Bkz, Hüseyin Elmalı, “Hassân b. Sâbit”).

²⁸³ Hüseyin Algül, *İslam Tarihi 1* (Bursa: Emin Yayınları, 2018), 426.

²⁸⁴ Vâkîdî, *Kitâbu'l-Megâzî*, çev. 2/81.

²⁸⁵ Mehmet Azimli, *Hz. Safvan b. Muattal*, (İstanbul: Adıyaman Belediyesi Kültür Yayınları, 2008), 38-39.

²⁸⁶ Hüseyin Algül, “Mistah b. Üsâse”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2020), 30/188.

Haris'in komutasındaki Rabiğ seriyyesinde²⁸⁷ sancaktarlık görevini ifa etmiştir.²⁸⁸ Bedir ashabından olan böylesine yiğit bir savaşçının Hz. Ebu Bekir'in yaptığı iyiliklere ve ikrama rağmen neden bu iftiraya katıldığı ile alakalı ilk kaynaklarımızda bir bilgiye rastlamamaktayız. Modern zamanda bazı düşünürler Mistah'ın ekonomik anlamda sıkıntı çektiği için kendisine akrabalık ve iman kardeşliği cihetiyle yardım eden Hz. Ebu Bekir'e içten içe bir haset sebebiyle bu tavrı ortaya koyabileceğine dair çıkarımlarda bulunmuşlardır.²⁸⁹ Doğrusu akrabalık bağıyla birbirine bağlı olan yakınların bu kompleks tavrını günümüzde de müşahade etmekteyiz. Bazen uzak ve akraba sayılmayanların yapmış oldukları iyilik ve ikramlara vefalı davranan modern insanda aynı vefayı yakınlarından esirgeyebilme refleksini gösterebiliyor.

Mistah ileri yaşlarda gözlerini kaybetmiştir. Bir kısım insanlar bu durumu attığı iftiradan dolayı başına gelen bir musibet olarak değerlendirmiştir.²⁹⁰ Ancak şer'î ve hukukî olan had cezasını çekmiş olan birisi²⁹¹ zaten cezasının karşılığını bu dünyada had cezası uygulanarak çekmiştir. Aynı zamanda Hassan b. Sabit ve Hamne'nin de bu iftiraya alet olduğu göz önüne alındığında onların bu tür olağanüstü bir musibete uğramış olmaları gerekirdi. Ancak onların böyle bir musibete uğradıklarına dair bir kayıt yoktur.

3.3. HZ. HAMNE BT. CAHŞ

Hamne bt. Cahş, Hz. Peygamber'in halası Ümeyme'nin kızıdır. Aynı zamanda Hz. Peygamber'in eşi olan Zeynep bt. Cahş'ın kız kardeşidir.²⁹²

Önceki konularda değindiğimiz gibi Hz. Peygamber'in hanımları arasındaki rekabetin bir tarafını Hz. Âişe, diğer tarafını da Hamne'nin kız kardeşi Hz. Zeynep oluşturuyordu. Hamne kardeşi Zeyneb'in Hz. Peygamber'in yanındaki konumunu ve nüfuzunu arttırmak için bu dedikoduların yayılmasına ön ayak olduğu rivayetlerde

²⁸⁷ Mustafa Sabri Küçükbaşçı, "Râbiğ Seriyyesi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/382-383.

²⁸⁸ Algül, "Mistah b. Üsase".

²⁸⁹ Algül, *İslam Tarihi*, 1/426.

²⁹⁰ Algül, "Mistah b. Üsâse".

²⁹¹ Algül, "Mistah b. Üsâse".

²⁹² Mehmet Aykaç, "Hamne bt. Cahş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/497.

aktarılmaktadır.²⁹³ Ancak Hz. Zeynep kardeşi Hamne'nin bu görüşüne katılmamış ve Hz. Âişe hakkında olumsuz bir şey söylemeyerek hüsnü zannını korumuştur.²⁹⁴

4. İFTİRA OLAYI ÜZERİNDEN VERİLEN MESAJLAR VE İFTİRA CEZASI

4.1. İFTİRAYI ATANLAR

O iftirayı atanlar içinizden bir gruptur.²⁹⁵ Buradaki “usbetun” içinizden bir grup olarak kastedilenler on kişiden kırk kişiye kadar olan bir topluluk manasındadır. Burada bahsedilen topluluk münafıkların elebaşı Abdullah b. Ubey b. Selül, sahabeden Hassan b. Sabit, Mistah b. Üsase, Hamne bt. Caşş, Zeyd b. Rufae ve bu dedikoduların yayılmasına aracılık eden kişilerdir. Bu kelime kapsamına üç-on arası veya ondan on beşe kadar bir insan topluluğunu almaktadır.²⁹⁶ Yine “usbe” sözcüğü birbirine destek ve yardım eden bir topluluğa verilen bir isimdir.²⁹⁷ “Minkum” içinizden denmesi de gafletle bu dedikoduya alet olan Müslümanları işaret ediyor. Zira iftirayı her ne kadar münafıklar ortaya attı ise de dikkatsiz Müslümanların yayması iftirayı inandırıcı hale getirmiştir.

4.2. İFTİRA ŞER GİBİ GÖRÜNSEDE SONUCU HAYIRLI OLMUŞTUR

İftira olayı ilk bakışta şer gibi gözükse de Yüce Allah “bunda hayır olduğunu beyan etmiştir.” “Bunun sizin için kötü olduğunu sanmayın, aksine bu hakkınızda hayırlıdır.”²⁹⁸

Bu iftira birçok hayra kapı aralamış Müslümanların manen ve irade eğitimi yönünden gelişimine sebebiyet vermiştir. Öncelikle münafıklar savaşlarda fiziki olarak veremedikleri zararı manen ve ruhen de Müslümanlara dokunduramamış bunda da hüsrana uğramışlardı. Müslümanların çoğunluğu bu iftiraya alet olmamış, vahyin gelip bu işi vuzuha kavuşturacağına yürekten iman etmişlerdir. Hz. Peygamber ve Ebu Bekir ailesine acı gelse de sabır ve metanetle beklemeyi ve akl-ı selim ile hareket etmeyi öğretmiştir.

²⁹³ Taberî, *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*, 3/614; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 4/72.

²⁹⁴ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî* 2/430; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*, 4/72; İbn Kesîr, *Tefsîru'l Kur'ani'l Azim*, 11/5796.

²⁹⁵ en-Nur, 24/11.

²⁹⁶ Beydavi, *Envaru't tenzil ve esraru't te'vil*, 4/100; Kadi'l Kudat İmam Ebu's Suud Muhammed b. Muhammed el-Ammari, *İrşadu'l akli's selim*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2010), 4/721.

²⁹⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Camiu li Ahkami'l Kur'an*, (Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 2006), 15/164.

²⁹⁸ en-Nur, 24/11.

“Bu olayın Müslümanlara daha başka çok yararları olmuştur. Bu olay nedeniyle, İslam’ın sosyal hukuk kurallarına önemli ek maddeler konulmuştur.²⁹⁹ Müslümanlar Allah’tan aldıkları yeni hükümlerle, İslam toplumu ahlaki kötülüklerin baş gösterip yayılmasına karşı koruma altına alınıyor”³⁰⁰ ciddi iddialara karşı şahit getirme zorunluluğu getiriliyordu.³⁰¹ Böylece daha sonra gelen İslam toplumlarına benzer hadiselerle karşı nasıl pozisyon ve tavır alınması gerektiği, Rabbani bir terbiye metodu ile ve bu örnek olay üzerinden gösteriliyordu.

Bu olayın başka hayır taraflarından biri de “Müslümanlar Hz. Peygamber’in gaybı bilmediğini bütünüyle anlamış oldular. Onun bildiği yalnızca Allah’ın kendisine haber verdikleriydi. Hz. Peygamber tam bir ay Hz. Âişe ile ilgili olarak insani bir endişe içinde kaldı.”³⁰²

Yine Hz. Âişe kendisi hakkında tilavet edilecek ve Kur’an’da yer alacak bir ayetin geleceğini tahmin etmemiş ancak Hz. Peygamber’e gerçeğin haber verileceğini beklemişti. Ancak Yüce Allah Hz. Âişe’yi tezkiye etmiş ve öznesi olduğu bir olayı kıyamete kadar tilavet edilecek ayetle taçlandırmıştı. Bu da kuşkusuz Hz. Âişe açısından, Ebu Bekir ailesi ve Hz. Peygamber açısından güzel hayırların bir işareti olsa gerektir.

Ayrıca hayır ve şerrin ölçüsü nedir? Bir olay ve hadise neye göre hayır ve neye göre şer olarak isimlendirilebilir. Zahirde göre bazen şer ve kötü gözükken bir olay bazen hayrın kendisi olabilir. Tam aksine hayır gözükken bir hadise şer ve kötü olma durumunu gösterebilir. “Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz.”³⁰³

4.3. GÜNAHIN BÜYÜĞÜNÜ YÜKLENENE BÜYÜK AZAP VAR

“Onların her biri işlediği günahı yüklenecektir. İçlerinden günahın büyüğünü üstlenen için ise büyük bir azap vardır.”³⁰⁴ Hiçbir günah cezasız ve yaptırımsız kalmaz.

²⁹⁹ Zina suçu ispat edilemeyen namuslu ve masum (evli olsun, olmasın) kadınlara iftira etmek yasaklanmış, cahiliyeden kalma bir adet olan gelişi güzel iftira atmanın önü kesilmiş, dört şahit getirmeyenin iddiası ret edilmiştir. Ayrıca namuslu kadınlara iftira ettikleri için 80 sopa ile cezalandırılmaları hüküm altına alınmış, iftira attıkları sabit olunca da ömür boyu şahitlikleri kabul edilmeme durumu ile karşılaşmışlardır. (Bkz. Karaman, vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 4/54.)

³⁰⁰ Mevdudi, *Tefhimul Kur-an*, 3/504.

³⁰¹ en-Nur, 24/4.

³⁰² Mevdudi, *Tefhimul Kur-an*, 3/504.

³⁰³ el-Bakara, 2/216.

³⁰⁴ en-Nur, 24/11.

Hele bu namuslu “muhsan” bir kadına yapılan bir iftira ise. İman edenlerden bu işe gafletle dalanlar bu dünyada bunun bedelini haddi kazf ile ödemişlerdir.³⁰⁵

“İçlerinden günahın büyüğünü üstlenen için ise büyük bir azap vardır.” الكبير kelimesi Kaf’ın zammesiyle çoğunluk anlamındadır. Araplar bu kelimeyi yaş ve konum açısından büyük kimseler için kullanmaktadır. Kaf’ın kesrasıyla iftirayı başlatmak anlamında veya günah anlamındadır. Cumhur âlimler burada kastedilenin birinci görüşte olduğu gibi işin büyüğünü üstlenen anlamına geldiğini belirtmişlerdir.³⁰⁶

Günahın büyüğünü yüklenen, iftirayı yayıp toplum arasında yayılmasına vesile olan ve büyük azaba maruz kalacak olan kimdir? Bu konuda iki görüş vardır. Birinci görüş ve bizim de katıldığımız görüş, haddi kazf cezasının uygulanmadığı, iftiranın baş aktörü Abdullah b. Übey b. Selül olduğudur.³⁰⁷ Çünkü bu iftirayı ilk defa ortaya atan, insanlar içerisinde yayılmasını sağlayan odur. Tamamen zanla hareket edip, hiçbir delile, bulguya, işarete, şahide gerek duymadan bu uydurmayı kendisi kurgulamıştır. Bu yaptığından dolayı, dünyada rüsvaylık ve ahirette cehennem azabıyla müjdelenmiştir. Urve’nin Hz. Âişe’den aktardığına göre Hz. Âişe; “o günahın büyüğünü üzerine alan ve iftirayı başlatan kişi Abdullah b. Übey b. Selül’dür” demiştir.³⁰⁸

Bir diğer görüşe göre ise günahın büyüğünü yüklenen kişi Hassan b. Sabittir. Elim azaptan kasıt ise gözünü kaybetmesi, çolak kalması, Safvan’ın kendisine vurduğu kılıç darbesidir.³⁰⁹

Hiz. Âişe’nin Hassan’ı evinde ağırlaması, ona ve şiirlerine ehemmiyet vermesi, Hassan’ın Hiz. Âişe’nin suçsuzluğuna dair övücü şiirler söylemesi, Hiz. Peygamber ve ehli beytini şiirlerde methetmesi³¹⁰ gibi sosyal ve beşerî ilişkiler değerlendirildiğinde ayette bahsedilen kişinin Hassan değil, iftira olayının başlatıcısı olan Abdullah b. Übey olma olasılığı öne çıkmaktadır.

³⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/30-35.

³⁰⁶ Rabiah Mılad, *İfk Ayetleri Tefsiri ve İslam Düşüncelerine Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu, 2017, s. 45.

³⁰⁷ İbn Kesir, *Tefsiru’l Kur’ani’l Azim*, 11/25.

³⁰⁸ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi’u’s-sahîh*, nşr. Muhammed Zühayr b. Nasr, (Beyrut: Dâru Tavki’n-Necât, 2001), Kitabu’t Tefsir, 62, (4749).

³⁰⁹ Muhammed bin Yusuf el-Endelusi Ebu Hayyan, *el Bahri’l muhit*, (Beyrut: Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 2010), 6/401.

³¹⁰ Ebu Hayyan, *el Bahru’l muhit*, 6/401.

4.4. DÖRT ŞAHİDİ OLMAYANIN İDDİASI GEÇERSİZDİR

“İffetli kadınlara iftira atan, sonra da dört şahit getiremeyen kimselere seksen sopa vurun ve artık onların şahitliklerini asla kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkanların ta kendileridir.”³¹¹

Bu hükmün gayesi, birçok kötülüklerin yayılmasına sebebiyet vermesinden ötürü insanların haram ve gayri meşru ilişkilerinin toplumda yayılmasına engel olmaktır. Bu hüküm, tabandan tavana doğru yayılma potansiyeli olan ahlak dışı bir havanın toplumun tüm katmanlarına yayılması tehlikesine karşı sıkı sıkıya alınmış bir tedbir-i ilahidir. Dolayısıyla bir insanın bir zina olayını gözüyle görmesi onun yaptırımını için tek başına yeterli değildir. Şahidin de olması lazım. Şahit var ama bu da yetmez şahitlerin yani aynı olayı görenlerin sayısının dört kişi olması lazım.

Bir şahıs ortaya çıkıp doğru ve yanlış bir başkasının yaptıklarını anlatır, diğer bir şahıs bunu daha fazla gizemleştirerek ve yeni şeyler katarak başkalarına aktarır. Bu şekilde toplum arasında kötü hırs ve haram arzuların galeyanına kapı aralanır. İşte İslam bu harama meylettirecek kapıların ve buna giden yolların kapanmasını gaye edinir.³¹² Bir yandan, zina halinde yakalanan ve suçu ispatlanan kişiye başka hiçbir suça verilmeyen en ağır cezayı verirken,³¹³ öte taraftan bir şahsı zina ile suçlayıp bunu ispatlayamayan ve şahit getirmeyene bir daha böyle bir bühtanda bulunmasın diye 80 kamçı ile cezalandırmasına hükmeder.³¹⁴

Günahı ve ahlak dışı fiili gözleriyle gören kişi bunun yayılmasını engellemek maksadıyla bu günahı toplumda anlatmamaya ve yaymamaya gayret edecektir. Bununla birlikte yeterli sayıda şahidi varsa bunu yine toplumda yaymadan konuyu direk muhatapları olan mercilere yani mahkemelere götürerek tarafların yargılanmasını sağlayacaktır.³¹⁵

Şahit getirilme meselesi sıradan bir suçlamanın değil, temiz ve “muhsan” kadınların iffetine atılan iftiralarda söz konusu edilmiştir. Yine dört şahit getirilme mevzusu başka hiçbir suçta istenmediği halde zina suçunda istenmesi İslam’ın iffet ve

³¹¹ en-Nur, 24/4.

³¹² (Bkz. İbrahim Kâfi Dönmez, “Sedd-i Zerâi” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/277-282.

³¹³ en-Nur, 24/2; en-Nisa, 4/15-16.

³¹⁴ en-Nur, 24/4.

³¹⁵ Mevdudi, *Tefhimül Kur’an*, 3/482.

hayânın toplumsal önemine ve aile kurumunun korunmasına yönelik hamlesine örnek olarak gösterilebilir.

Ayette, her ne kadar el-muhsanat (temiz ve namuslu kadınlar) dan söz ediliyorsa da fakihler yalnızca kadınları suçlamakla sınırlı olmayıp, namuslu erkeklere iftirayı da içine aldığıında ittifak etmişlerdir. Aynı şekilde, iftiracılar için "müzekker siğası-eril kipi" kullanılmışsa da yasa yalnızca erkek iftiracılarla ilgili olmayıp, kadın iftiracıları da kapsamına almaktadır. Suçun kötülüğü ve ağırlığı açısından, suçlayan veya suçlanan kadın olsun erkek olsun fark etmez. Bu nedenle, iftira eden erkekle, faziletli ve temiz bir erkek veya kadına iftira atan kadının her ikisi de bu yasanın kapsamı içine girmektedir.³¹⁶ Bu hüküm, yalnızca suçlanan iffetli bayan veya erkekler için geçerlidir. Suçlanan erkek ve kadın iffetsizlikleriyle biliniyorsa bu yasa geçerliliğini yitirir. Zira "muhsan" olmayan kişiler ahlaksızlıklarıyla meşhur iseler iftira diye bir şey söz konusu olmayacaktır.³¹⁷

4.5. OLGUN MÜMİNİN TAVRI BELİRTİLMİŞTİR

"Bunu işittiğiniz zaman mümin erkekler ve kadınların birbiri hakkında hüsn-ü zan beslemeleri ve "Bu apaçık bir iftiradır" demeleri gerekmez miydi?"³¹⁸ Bu ayet her ne kadar İfk olayı bağlamında inse de öğüt ve nasihati böyle bir durumla karşılaşan tüm zamanların müminine hitap etmektedir. Ayetin nüzul sebebi her ne kadar sınırlı bireyi kapsasa da öğüt ve nasihati tüm müminlere şamildir. Hadiselerin yeri ve zamanı değişebilir. Ancak unutulmaması gereken husus her zaman ve zeminde farklı insan grupları da bu tarz iftiralarla karşılaşılabilirler. Bu iftiralarla karşılaşan her müminin örnek tavrı hüsn-ü zan beslemek, kardeşleri hakkında olayları iyiye yormaktır. İslam'da su-i zandan kaçınmak emredilmiş,³¹⁹ hüsn-ü zan ise burada olduğu gibi³²⁰ övülmüş ve tavsiye edilmiştir.

Burada Müslüman erkek ve kadınlar denmemiş iman eden erkek ve kadınlar denmiştir. İslam teslim olan kişiyi, mümin ise imanı özümsemiş kişiyi ifade eder. O halde imanı olan bir müminin kardeşi hakkında, imanını zedeleyecek zanda bulunması düşünülemez. "İman, insanın din kardeşinin namusu ve onuru hakkında delilsiz, asılsız ve şahitsiz konuşmamasını gerektirir. Müminin konuşma ve niyetini kontrol etmesi, din

³¹⁶ Seyyid Kutub, *Fizilalil Kur'an*, 7/443; Mevdudi, *Tefhimül Kur'an* 3/482.

³¹⁷ Mevdudi, *Tefhimül Kur'an*, 3/482.

³¹⁸ en-Nur, 24/12.

³¹⁹ el-Hucurat, 49/12.

³²⁰ en-Nur, 24/12.

kardeşi hakkında iyi şeyler düşünmesi, her habere kulak vermemesi ve her duyduğu şeyi aktarmaması gerekir.”³²¹

Burada örnek bir duruş sergileyen ashabın bu örneğini kuşanmak gerektiği gerçeği ile karşılaşmaktayız. Ebu Eyyûb ve hanımı arasındaki diyalog ve Hz. Peygamber’in hanımlarının hüsn-ü zan ile yaptıkları açıklamaları bu örneğin bir yansıması olarak anlaşılabilir.³²²

İffetli bir bayana veya erkeğe isnat edilen zina iftirasına dört şahit getirilmediği müddetçe bu iddia Allah katında yalan sayılmıştır. Bu iddia toplum tarafından ister kabul görsün ister kabul görmesin hukuki bir geçerliliği yoktur. “Onlar (iftiracılar) bu iddialarına dair dört şahit getirselerdi ya! Mademki şahit getirmediler; işte onlar Allah yanında yalancıların ta kendileridir.”³²³

“Bu iftirayı işittiğiniz vakit, “Böyle sözleri ağızımıza almamız bize yaraşmaz. Seni eksikliklerden uzak tutarız Allah’ım! Bu, çok büyük bir iftiradır” deseydiniz ya!”³²⁴

Burada Yüce Rabbimiz işittiğimiz her sözün konuşulmayı ve gündem etmeyi hakketmediğini, “çünkü kulak, göz ve kalbin, bilgi sahibi olunmayan mevzuları konuşmanın bir sorumluluğunun olduğunu belirtiyor.”³²⁵ Müminin takınması gereken tavrın iftiraya karşı net bir karşı duruş almak olduğu öğüdü veriliyor.

4.6. ALLAH’IN ÜZERİNİZDE RAHMETİ OLMASAYDI SİZE AZAP DOKUNURDU!

“Eğer dünyada ve âhirette Allah’ın lütfu ve rahmeti hep sizinle olmasaydı içine daldığınız günah yüzünden size büyük bir azap gelecekti.”³²⁶

Bu ayetin muhatabı İfk olayında müminlerin annesinin namusu hakkında konuşan ve bu konuda haddi aşip meseleyi uzattıkça uzatan ve iftiraya alet olanlardır. Şayet Allah sizlere latif ve rahmet sahibi olmasaydı, mühlet tanıyıp imtihana tabi tutma gayesi gütmeseydi, tövbe ve pişmanlık kapısını açık bırakma muradı olmasaydı, daldığınız o çirkin ve size yakışmayan günah yüzünden size büyük bir azap

³²¹ Beydavi, *Envaru’t tenzil*, 4/101; Ebu Hayyan, *el-Bahru’l muhit*, 6/402.

³²² İbn Atiyye, *el-Muharrir el-veciz*, 1351; İbn Kesir, *Tefsiru’l Kur’ani’l Azim*, 11/27.

³²³ en-Nur, 24/13.

³²⁴ en-Nur, 24/16.

³²⁵ el-İsra, 17/36.

³²⁶ en-Nur, 24/14.

dokunduracaktı. Burada Allah Teâlâ iftiraya dalanları azarlamakta ve tövbe etmeleri için onlara fırsat verdiğini onlara hatırlatmaktadır.³²⁷

Söz konusu rahmete vesile olmanın şartı iman ve salih amel işleyen, tevbeyle namzet müminlerdir. Mistah, Hamne ve Hassan tevbe ile arınıp hatalarından dönmüşlerdir. Ancak iftiranın büyüğünü yüklenen Abdullah b. Übey b. Selül gibileri her ne kadar dünyada suçun karşılığı bir ceza çekmeseler de ahirette Allah'ın rahmetinden bir payları olmayacaktır. Çünkü onların azabı çetin, makamları cehennemin en alt tabakasıdır.³²⁸ Zira onları kurtaracak ne bir inançları ne de salih amelleri vardır.³²⁹

4.7. İFTİRANIN GERÇEK AMACI: MÜMİNLER ARASINDA AHLAKSIZLIĞIN YAYILMAK İSTENMESİ VE KONUŞULUR HALE GELMESİ

“Müminler arasında ahlâksızlığın yaygınlaşmasını isteyenlere dünyada ve âhirette can yakıcı bir ceza vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.”³³⁰

Münafıkların müminlerin annesine iftira atmalarının birçok sebebi zikredilebilir. Siyasi anlamda Hz. Peygamberi yıpratmak, bulundukları kötü durumdan biraz rahatlayıp gündem değiştirmek, dışarıdan zarar dokunduramadıkları Müslümanları içeriden ruhen ve psikolojik bir yenilgiye uğratmak gibi sebepler sayılabilir.

Ancak burada Rabbimiz bu iftira hamlesinin başka bir yönünü daha müminlerin dikkatine sunuyor. Her şeyden daha çok önem arz eden bu durum, inkâr edenlerin ve münafıkların ahlaki anlamda müminleri kendi düşük seviyelerine çekme tehlikesine karşı karşıya kalmalarıdır. Bir şeyin şüyuunun, vukuundan beter³³¹ olma sözü burada tam yerine oturmaktadır. İnkârcıların ve münafıkların sosyal hayatında gayet normal karşılanabilecek ahlaksız bir ilişkinin, Müslümanlar arasında bırakın fiilen yapılmasını, dedikodusunun bile yapılması İslam toplumunu rencide eder.

İftira atanlar, ahlaksızlığın propagandasını yapıp yayanlar ve İslami ahlak ve maneviyatı tahrip etmek için uğraş verenler cezayı hak eder. Ayette geçen kelimeler kötülüğün ve ahlaksızlığın tüm enstrümanlarını kapsamaktadır. Bunlar, genelevleri gibi

³²⁷ Kurtubi, *el-Camiu' li Ahkâmi'l Kur'an*, 15/173; Ebu Hayyan, *el-Bahru'l muhit*, 6/402.

³²⁸ en-Nisa, 4/145.

³²⁹ İbn Kesir, *Tefsiru'l Kur'ani'l Azim*, 11/28.

³³⁰ en-Nur, 24/19.

³³¹ “Bir şeyin dedikodusunun yapılması, onun gerçekleşmesinden daha kötüdür” anlamında kullanılan bir söz anlamına gelir. (Bkz. Nedirara,, *TDK Uyumlu Türkçe Sözlük*, “Şüyu vukuundan beter”, <https://nedirara.com/%C5%9F%C3%BCyu-vukuundan-beter>)

kadın bedeninin pazarlandığı yerlerin açılması, şehveti tahrik eden neşriyat ve yayının yapılması, şarkılar, film, tiyatro ve benzeri sanat dallarını bu fuhşun yayılmasına basamak olarak kullananları da kapsamaktadır.³³²

Kendileri hayâsızlaşmış, iffet ve namuslarını kaybetmiş insanlar elbette kendilerinden farklı olan Müslümanları da aynen kendileri gibi iffetsiz ve hayâsız hale getirmenin mücadelesini verirler. Kopardıkları yaygaralarla sanki dünyada herkes fuhşun, zinanın içine düşmüş gibi, yeryüzünde bir tek iffetli insan kalmamış gibi göstererek sonuçta bakın bu işleri yapan sadece bizler değiliz, işte tüm dünya bunları yapıyor demeye çalışırlar. Tüm dünyayı zinanın, ahlâksızlığın, karmaşanın, fuhşiyatın yayılmasına doğru çekerler ki; kendi pislikleri olağan karşılansın. Köşede bucakta gördükleri, görüntüledikleri birkaç münferit olayı tüm Müslümanlara, tüm topluma mal ederek, sanki tüm toplum öyleymiş gibi gece gündüz canhıraş bir çabanın içerisine girerler.³³³

Kur'an bütün bu yollara başvuranların sadece ahirette değil, dünyada da cezayı gerektirecek suçlar olduğunu vurgular. Kamu ahlakına zarar veren bu tür suçlara kamu idaresinin ilgili kurulları bazı müeyyidelerle bu çirkinlikleri yasaklayıp cezalandırmaları, dünyada ki cezalandırmanın da önemini ortaya koymaktadır. Ahirette ki azap ise daha kalıcı ve can yakıcıdır.

5. İFFETLİ KADINLARA İFTİRA EDİP DÖRT ŞAHİT GETİREMEYENLERİN CEZASI

“İffetli kadınlara iftira atan, sonra da dört şahit getiremeyen kimselere seksen sopa vurun ve artık onların şahitliklerini asla kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkanların ta kendileridir.”³³⁴

İslam hukukunda şu dört sıfatı taşıyan kişiye iffetli yani namusunu koruyan manasında “ih̄san” veya “muhsan” denir. Bu vasıflar sırasıyla iffetli olmak, hür olmak, evli olmak ve Müslüman olmaktır.³³⁵ Bu vasıflara sahip iffetli birine dört şahit getirilmeden yakıştırılan her iddia seksen değnek ile cezalandırılır.

Başka bir görüşe göre ise “İffetli kadınlar” şeklinde çevrilen muhsanât kelimesi burada, “evli olsun olmasın, başka bir olayda iffetle ilgili sabıkası bulunsun bulunmasın

³³² Mevdudi, *Tefhimül Kur'an*, 3/508-509.

³³³ Ali Küçük, *Besairu'l Kur'an Tefsiri*, <http://besairulKur'an.blogspot.com/2012/05/nur-suresi.html>

³³⁴ en-Nur, 24/4.

³³⁵ Muhammed Ali es-Sabuni, *Ahkâm Tefsiri*, (İstanbul: Yasin Yayınevi, 2015), 62.

dava konusu olayda mâsum olan, zina suçu işlediği ispat edilemeyen, ergenlik çağına ulaşmış kızlar ve kadınlar” mânasındadır.³³⁶

Bu cezaların gayesi Câhiliye döneminde oldukça yaygın bulunan, aile hayatını tehlikeye sokan, insanları üzen, cinayetlere sebep olan kötü bir geleneğe son vermektir. Bu dönemde insanlar, bir kadınla bir erkeğin görüşüp konuştuklarını görünce hemen dedikoduya başlayıp namuslarına dil uzatırlardı. Çocuğun babaya benzememesi halinde de aynı şeyi yaparlardı.³³⁷

Kazf³³⁸ diye bilinen bu iftira suçunu işleyenler dört şahit getirerek ithamlarını ispat edemedikleri için üç yaptırımla karşılaşacaklardır:

1-Had cezası, zina edenlere nasıl uygulanıyor ise aynı şekilde zina iftirasında (hadd-i kazf) bulunanlara da uygulanır. Şahitler ifade verdikten sonra bir kısmının ifadesi geçersiz sayılırsa, diğer kişilerde iftira etmiş sayılır ve aynı cezayı çekerler. Bu hüküm suçsuz insanları iftiranın şerrinden korumak için önemlidir.

2-“Muhsan” kişilere iftira edenler, iftira suçları kesinleştikten sonra artık ölünceye kadar şahitlikleri kabul edilmeyecektir.

3-İftiracılar sabıkalı duruma düşecekler, fasık olarak nitelendirilecekler bundan dolayı da bazı haklardan istifade etme salahiyetini kaybedeceklerdir.³³⁹

6. İFK OLAYINDA HAD CEZASINA ÇARPTIRILANLAR

Müminlerin annesi Hz. Âişe ve Safvan b. Muattal’ın masumiyetini belirten ayetlerin inmesinden sonra bu iftirayı yayanlara “kazf” cezası uygulandı.

Kazf cezasının kime uygulandığı hakkında farklı görüşler vardır. Bazı kaynaklarımızda kazf cezası, İbn Übey’in de aralarında bulunduğu, Mistah b.Üsase ve Hassân b. Sabit’e uygulanmıştır.³⁴⁰

³³⁶ Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 4/54.

³³⁷ Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 4/54.

³³⁸ Sözlükte “herhangi bir şeyi atmak” anlamına gelen kazf fıkihta haddi gerektiren belirli suçlardan birinin adı olup “muhsan olan bir kimseye zina ithamında bulunmak veya nesebini reddetmek” şeklinde tanımlanır. (Bkz. Hamza Aktan, “Kazf”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2022), 25/148-149.

³³⁹ Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 4/54.

³⁴⁰ Ebü’l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya’kûb İshâk b. Ca’fer b. Vehb b. Vâzih el-Ya’kûbî, *Tarîhu’l Ya’kûbî*, tah. Abdülemir Mühenna, (Beyrut: Müessesetü’l-A’lemi li’l-Matbuat, 2010), 1/35; Vâkidî, *Kitâbu’l-Megâzî*, 2/434.

Yine Mistah b. Usâse, Hassân b. Sâbit ve Hamne bt. Cahş'ın isimlerinin zikredildiği rivayetlere de rastlamaktayız.³⁴¹ Bazılarında ise Abdullah b. 'Ubey, Mistah b. Usâse, Hassân b. Sâbit ve Hamne bt. Cahş'a kazf cezasının uygulandığı nakledilir.³⁴² Hz. Âişe'ye dayandırılan bir rivayete göre Abdullah b. Übey'e iki kez had cezası uygulandığı iddia edilmiştir.³⁴³ Hassan b. Sabit'e had cezasının uygulanmadığını iddia edenlerde vardır.³⁴⁴

Kendilerine kazf cezası uygulananlar Mistah b. Usâse, Hassân b. Sâbit ve Hamne bt. Cahş olduğu kanaati baskındır. Çünkü Vâkidî Abdullah b. 'Ubey'e kazf cezasının uygulanmadığını belirten bir rivayetten sonra: "Bizce doğru olan da budur." der.³⁴⁵ Vâkidî'nin tespiti bize göre de isabetli olmaya daha yakındır. Çünkü iki sebepten Abdullah b. Ubey'e kazf cezası vurulmaması gerekiyordu. İlki kazf, ancak kişinin kendi itirafıyla veya bir delille sabit olur. İbn Übey ise iftira ettiğini itiraf etmedi. Ayrıca hiç kimse onun iftirada bulunduğu dair şahitlik etmedi. Abdullah b. Ubey bunları açıkça konuşmayacak kadar zeki bir insandı. O kendi gibi münafıklar arasında bu tür konuşmaları yapmıştı.³⁴⁶ İkinci bir hususta kavmi içinde güçlü bir konuma sahip olan Abdullah b. Ubey'e kazf cezası vurulması durumunda bu karışıklıklara sebep olabilirdi.³⁴⁷ Bizim de ekleyeceğimiz bir husus ise had cezası Müslümanlara uygulandığında ahiret hayatı için bir kefarete hükmünde³⁴⁸ olduğu halde aynı durum münafıkların başı için söz konusu olamazdı.

Yine Abdullah b. Übey b. Selül'ün had cezası ile karşılaşmamış olduğuna dair şu rivayette önemlidir. Müslümanlardan bir zat, Hassân ve arkadaşlarına uygulanan kazf cezasıyla ilgili bir şiir söylemiştir. Bu şiirde Hassân, Hamne ve Mistah'ın yaptıkları bu çirkin iftiradan ve Hz. Peygamber'e verdikleri sıkıntılardan dolayı Allah'ın gazabını üzerlerine çektikleri ve böyle bir cezayı hak ettikleri vurgulanmıştır.³⁴⁹

³⁴¹ İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/330; Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, 1/343; Taberî, *Târihu'l-Umem ve'l-Mulûk* 3/616.

³⁴² Mehmed Vehbi, *Hulâsatu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1979), 9/3695.

³⁴³ Köksal, *İslam Tarihi*, 12/84.

³⁴⁴ Hüseyin Elmalı, "Hassân b. Sâbit".

³⁴⁵ Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*, 2/434.

³⁴⁶ İbn Kayyım, *Zâdü'l-Me'âd*, 3/302; Seyyid Kutub, *Fîzilâli'l-Kur'ân*, 7/402.

³⁴⁷ İbn Kayyım, *Zâdü'l-Me'âd*, 3/302.

³⁴⁸ el-Buhârî, "*Hudûd*", 8 (14).

³⁴⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, çev. Mehmet Keskin, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 2017), 4/278; İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, 3/336.

SONUÇ

Hız. Peygamber Mekke’de tebliğ çalışmasında büyük zorluklarla karşılaşmış Mekke ahalisinin çoğu İslam’ın mesajına karşı çıkmış, az bir kısım ise Hız. Peygamber’in getirdiklerine iman etmiştir. İnananların mahalle baskısı nedeniyle inançlarını saklamak zorunda bırakılmaları ve özellikle himayeden yoksun “mustazafların” imanlarından dolayı işkenceye uğramaları sebebiyle azınlık olan Müslümanlar inançlarını gizlemek zorunda bırakılmışlardır. Bundan dolayı ikircikli bir tavrın yani Müslüman görünmenin bırakın getirisini, daha fazla sıkıntı ve eziyete neden olacağından münafıklık burada zemin bulamamıştır. Ancak Hız. Peygamber’in Medine’ye hicreti ile başlayan ve Müslümanların otoritesinin hissedilebilir bir derecede kendini gösterdiği Medine’de imana uzak olup konjonktür gereği iman etmiş gibi görünen bir kesim yani münafık bir grup ortaya çıkmış oldu.

Yahudilerin de desteğini alan ve siyasal aklından menfi yönde etkilenen münafıklar Medine’de birçok ortak fitne girişimlerine yeltendiler. Münafıkların başı Abdullah b. Übey b. Selül’ün hükümdarlık hülyası kurduğu günlere rastlayan Müslümanların Medine’ye hicreti tüm planlarını bozmuş ve kinlerini bilemişti. Yahudiler ve münafıklar daha önceye dayanan kabile müttefikliğini bir adım daha ileriye götürmüş Hız. Peygamber ve Müslümanlar karşısında güç birliğine gitmişlerdi. İfk olayı öncesi birçok plan ve kurgu yapılmış hepsinde de başarısız olmuşlardı. Hız. Peygamber’in Medine’ye gelir gelmez kurmuş olduğu alternatif Müslüman pazarının direklerini sökmüş, çadırlarını yakmışlardı. İsrailoğullarından Nadiroğulları kabilesi Hız. Peygamber’e başarısız bir suikast girişiminde bulunmuş, Kaynukaoğulları ise Müslüman bir bayanın tesettürüne el uzatmış ve bundan dolayı sürgün edilmişlerdi. Müslümanların inanç ve ibadetteki özgünlüğü ehl-i kitabı ve münafıkları rahatsız etmiş, kible değişimini hazmedememişlerdi; “Müslümanları şimdiye kadar döndükleri kableden çeviren nedir, şimdiye kadar yapmış oldukları ibadetler boşa gitti” diyerek zihin bulandırmaya çabalamışlardı. Uhud savaşında münafıkların başı Abdullah b. Übey b. Selül, Hız. Peygamber’in gençlerin sözünü dinleyip, kendilerini dinlemediği gerekçesiyle İslam ordusundan üç yüz kişiyi koparmış, Medine’ye geri döndürmüştü. Bedir zaferi dönüşü, Müslümanların zaferini hazmedememişler ve “Müslümanların savaş bilmeyen Kureyşliler ile savaştıkları için zafer kazandıklarını” iddia etmişlerdi. Ahzap savaşında münafıklar evlerimiz açık diye savaştan kaçma numaraları yapmışlar, Kureyzaoğulların’dan olan Yahudiler ise Hız. Peygamberle antlaşmalarını bozarak

müşriklerle birleşip Müslümanları arkadan hançerlemişlerdi. Bütün bunların dışında Münafıklar Hz. Peygamber'in özel hayatı ile ilgili de laflar etmişler, Hz. Zeynep bt. Cahş ile olan evliliğini dillerine dolamışlardı.

Bütün bu yapılanlardan bir sonuç alamayan Yahudi-Münafık ittifakı Medine'de meskûn haldeki Müslümanların kenetlenmiş bir bina gibi bütün bu fitneleri alt etmesinden dolayı yeni arayışlara girdiler. Medine de yapamadıklarını yakın ve zor olmayan bir seferde deneyeceklerdi. İşte Beni Mustalik Seferi bunun için bir fırsattı onlar için. Hicretin beşinci yılında gerçekleşen bu sefere hiç olmadığı kadar Münafık katılmıştı. Zira hem “yakın bir sefer” hem elde edebilecekleri bir “ganimet” hem fesat çıkaracakları bir ortam ihtimali iştahlandırmıştı onları. Bu sefer esnasında, su kuyusu üzerinde küçük bir tartışmayı alevlendirmiş, Ensar ve Muhacirleri karşı karşıya getirmeyi başarmışlardı. Hz. Peygamber'in öğütleriyle büyük bir infial önlenmiş, fitne söndürülmüştü. Ancak bu olayda muvaffak olamayan nifakın elebaşı Abdullah b. Übey b. Selül: “Medine'ye döndüklerinde aziz olanın, zelil olanı oradan söküp çıkaracağını” söylemiş ve bunun üzerine Münafıkun süresi nazil olmuştu. İlgili ayetler münafıkların yüzünü tüm çıplaklığıyla ortaya koymuş, münafıkların bir kez daha psikolojik mağlubiyetine neden olmuştu. İşte tam o esnada bekledikleri fırsat ayaklarına gelmişti. Hz. Âişe ordunun gerisinde kalmış ve ordunun artçısı onu orduya yetiştirmişti. İşte nifak hareketi bu fırsatı kaçırmadı. Adeta ayetlerle tarumar edilen onurunu kurtarmanın telaşıyla “muhsan” iffetli bir bayana üstelik Peygamber hanımına dilini uzatmıştı.

Medine bu haberle çalkalanırken Hz. Peygamber ihtiyatlı ve soğukkanlı bir duruş sergiledi. Buna rağmen beşer olmasından dolayı her insan gibi bu hadiseden o da çok etkilendi. Vahyin gecikmesi onu da her insan gibi endişe ve sıkıntılara muhatap kıldı. Bu olayı tarafların görüşünü alarak soruşturdu, ashabı ile istişare etti. Hutbe verip konu hakkında görüşlerini açıkladı. Vahiy gelince ferahlayıp rahatladı. Hz. Âişe ailesi de neye uğradığını şaşırmişti. Cahiliye döneminde bile böyle bir iftiraya maruz kalmamışlardı. Sahabenin konu hakkındaki tavrı ise değişkendi. Kimisi bu iftiralara gafletle dalmış bu hadisenin yayılmasına ve inandırıcı olmasına vesile olmuştu. Kimileri ise bu olayın apaçık iftira olduğunu ikrar edip empati yapıyor, aynı durumda kaldıklarında kendilerinin yapmayacakları bir günahı Hz. Peygamber'in hanımının asla yapmayacağına dair görüş ortaya koyuyorlardı. Sahabenin büyük bir bölümü ise hüsnü zannını koruduğu halde sessizliği tercih ediyor, Allah'tan gelecek bir haber bekliyorlardı.

Tüm bu olanlardan sonra Rabbimiz olayın iç yüzünü açığa çıkarıyor olayın büyük bir iftiradan ibaret olduğunu belirten ayetler indiriyordu. İftiranın içlerinden bir grubun işi olduğunu belirtiyor, şer gibi görünse de hayır olduğunu ve azabın büyüğünün ise iftirayı ortaya atan münafık başına isabet edeceği söyleniyordu. Bu gibi hadiseler karşısında olgun mümin tavrının da nasıl olması gerektiğini bildiren Rabbimiz: “bu apaçık iftiradır” diyerek hüsnü zannı koruyan müminlerden olmak gerektiğini öğütüyordu. Dört şahit getirmeyenin iddiasının kabul edilmeyeceğini, bu tür bir iddia da bulunanın Allah katında yalancılardan olduğu vurgulanıyordu. Eğer Allah’ın müminler hakkında lütuf ve rahmet gayesi olmasaydı, dalınan bu büyük gûnahtan dolayı müminleri dünyada da büyük bir azap yakalayacaktı. Allah’u Teâlâ şu sözûyle de bu iftira hadisesinin asıl amacına işaret ediyor; inkâr edenlerin müminler arasında ahlaksızlık ve fuhşun konuşulması, yayılması ve normalleşmesi gayesiyle iftira uydurduklarını beyan buyuruyordu.

Netice olarak miladi 627, hicri 5. yılda gerçekleşen bir iftira olayının o tarihte hapsolup kalan bir olay olmadığını ve her dönemde bu iftira silahının kullanılma ihtimaline karşın mümin bilincin teyakkuz halinde olması gerektiği gerçeği ile karşı karşıyayız. Nitekim Nur suresinin ilgili ayetlerinin mesajı genel ve tüm zamanları şamildir. İster mazide ister müstakbelde yaşasın tüm zamanın Müslümanlarına delilsiz, şahitsiz lakırdıların ve dedikoduların ciddiye alınmaması şuuru veriliyor. Müslüman’a düşen görevin iyi niyet ve empati olduğu öğütleniyor. İnkârcı zihnin kendi içinde bulunmuş olduğu ahlaki krizi Müslüman topluma da sirayet ettirmek için var gücüyle gayret ettiği gerçeğine işaret ediliyor. Bu manada tarihi yeniden tekerrür ettirmemek için tarihi hadiselerden ders ve ibret çıkarmak gerekiyor.

KAYNAKÇA

- Abbott, Nabia. *H. Muhammed'in Sevgili Eşi Ayşe*. çev. Tuba Asrak Hasdemir. Ankara: Yurt Kitap Yayınları, 1999.
- Abdülbâkî, Muhammed Fuad. *Muttefekun Aleyh Hadisler*. çev. Abdullah Feyzi Kocaer. Konya: Hüner Yayınları, 1. Basım, 2005.
- Ahd-i Atik. Erişim 15 Ocak 2023. <https://www.bible.com/tr/bible/2028/DEU.13.KMEYA>
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. Beyrut: Dar'ül Hadis, 1405/1985.
- Aksu, Ali. "İfk Olayı Üzerine Bir Değerlendirme" (Sebepler ve Sonuçları Açısından)". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (8/1) (Haziran 2004), 1-22. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/222947>
- Aktan, Hamza. "Kazf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 17 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kazf>
- Al-İsawî, Ahmed, Husein, Mohammed. *Arapça kaynaklara göre Hz. Muhammed Döneminde Medine Yahudileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2016.
- Algül, Hüseyin. "Mistah b. Üsâse". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 13 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mistah-b-usase>
- Algül, Hüseyin. *İslam Tarihi 1*. Bursa: Emin Yayınları, 1. Basım, 2018.
- Algül, Hüseyin. "Ebu Eyyub el-Ensari". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 12 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-eyyub-el-Ensari>
- Algül, Hüseyin. "Evs (Beni Evs)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 7 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/evs-beni-evs>
- Altuntaş, Halil – Şahin, Muzaffer. *Kur'an-ı Kerim Meâli*. çev. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 13. Basım, 2012.
- Apak, Âdem. *Ana Hatlarıyla İslam Tarihi*. İstanbul: Ensar Yayınları, 24. Basım, 2020.
- Arı, Mehmet Salih. "Üsame b. Zeyd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 13 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/usame-b-zeyd>
- Avcı, Casim. "Uhud Gazvesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 8 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/uhud-gazvesi>
- Avcı, Casim. "Kurayza (Benî Kurayza)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 10 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kurayza-beni-kurayza>
- Aydın, Mahmut. *Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi: Tarih, İnanç ve İbadet*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015.
- Aykaç, Mehmet. "Hamne bt. Cahş". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 18 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hamne-bint-cahs>
- Azimli, Mehmet. *H. Safvan b. Muattal*. İstanbul: Adıyaman Belediyesi Kültür Yayınları, 2008.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali. *Delâilu'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sâhibu'Şerî'a*. thk. Abdülmü'tî Emîn Kal'acî. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l- İlmiyye, 1985.
- Beydâvî, Nasıruddîn Ebû Said Abdullâh b. Ömer. *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*. Beyrût: Dârü İhyâ Tûrasi'l-Arabî, 1997.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. el-Câmi'u's-sahîh. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. Beyrut: Dârü Tavki'n-Necât, 2. Basım, 2001.
- Canan, İbrahim. *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1. Basım, 1993.
- Deniz, Ahmet. *Hasenat, 8.0, Kur'an Araştırma Uygulaması*. Sürüm 2022. <http://www.hasenat.net/programlar-hasenat-Kur'an-arastirma.html>

- Derveze, Muhammed İzzet. *et-Tefsîru'l-hadîs*. çev. Ramazan Yıldırım-Mehmet Baydaş. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2014.
- Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasen. *Târîhu'l-Hamîs fî Ahvâli Enfesi Nefîs*. Beyrut: Daru's-Sadîr, no date.
- Doğan, Ahmet. *Osmanlıca Türkçe Sözlük*. Ankara: Akdağ Yayınevi, 1. Basım, 2000.
- Dönmez, İbrahim Kâfi. “*Seddi-i Zeraî*” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 13 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sedd-i-zerai>
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî. *Sünen-i Ebu Dâvûd*. çev. Necati Yeni-el-Hüseyin Kayapınar. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1988.
- Ebu Hayyan, Muhammed bin Yusuf el-Endelusi. *el Bahri'l muhit*. Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2010.
- Ebu's Suud, Kadi'l Kudat İmam Muhammed b. Muhammed el-Ammari. *İrşadu'l akli's selim*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2010.
- el-Aynî, Ebû Muhammed (Ebû's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed. *Umdetü'l-Kârî*. Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2001.
- el-Belâzurî, Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd. *Ensâbu'l-Eşrâf*. tah. Muhammed Hamîdullah. Kahire: Dâru'l-maârif, 1987.
- el-İsfehânî, Râgıb. *Müfredat Kur'an Kavramları Sözlüğü*. İstanbul: Çıra Yayınları, 3. Basım, 2012.
- el-Kettani, Muhammed Abdülhay. *et-Terâtîbu'l-İdâriyye*. İstanbul:2003.
- el-Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh. el-Camiu li Ahkami'l Kur'an. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1. Basım, 2006.
- el-Makrîzî, Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkâdir b. Muhammed. *İmtâ'u'l- Esmâ*. tah. Muhammed 'Abdulhamîd en-Numeysi. Beyrut, Dâru'l-Kütübî'l-ilmîyye, 1999.
- Elmalı, Hüseyin. “*Hassân b. Sâbit*”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 13 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hassan-b-sabit>
- el-Ya'kûbî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih. *Târîhu'l Ya'kûbî*. tah. Abdülemir Mühenna. Beyrut: Müessesetü'l-A'lemi li'l-Matbuat, 2010.
- er-Radî, Şerîf. *Nehcu'l-Belâga*. çev. Adnan Demircan. İstanbul: Beyan Yayınları, 1. Basım, 2006.
- er-Râzî, Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Tefsîru'l-Kebîr: Mefatihu'l-Gayb*. çev. Suat Yıldırım vd. Ankara: Akçağ Yayınları, 1989.
- Erul, Bünyamin. “*Ümmü Eymen*”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 17 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ummu-eymen>
- es-Sâbûnî, Muhammed Ali. *Ahkâm Tefsiri*. İstanbul: Yasin Yayınevi, 1. Basım, 2015.
- es-Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-Tefasir*. çev. Sadreddin Gümüş, vd. İstanbul: Ensar Yayınları, 2019.
- es-Semhûdî, Ebû-Hasen Nûrûddin Ali b. Abdillâh, el-Hasanî eş-Şâfiî. *Vefâu'l-vefâ*. İstanbul Siyer Yayınları, 1. Basım, 2022.
- eş-Şerîf, Ahmed İbrahim. *Mekketü, vel-Medinetü, fîl-cahiliyyeti ve ahdir-Rasül*. Kahire: Daru'l Fikri'l Arabî, no date.
- eş-Şankitî, Muhammed B. Muhtar. *Edvau'l beyan*. Riyad: Darul Fazile, 2010.
- eş-Şafiî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İdris b. Abbas b. Osman b. "Şafiî b. Abdul-Muttalib b. Abdi Menaf el-Muttalib el-Kureyşî, el-Mekki. *el-Ümm*. Beyrut: Darul-Marife, 1990.
- eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali. *Fethu'l-Kadir*. tah. Muhammed b. Riyad Ahmed el-Eseri. Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 2002.
- et-Tahtâvî, Kasım. *Peygamberin Gülmesi ve Ağlaması*. çev. Ali Rıza Güneş, İstanbul: Polen Yayınları, 2005.

- ez-Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî, el-Fârikî ed-Dımaşkî. *Târîhu'l-İslâm ve Tabakâtu'l-Meşâhîr ve'l-Âlâm*. Kahire: Mektebetü'l-Kudsi, 1948.
- ez-Zehebî, Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman. *A' lâmü'n-nübelâ*. Beyrut: Müessesetü'r-Risale Naşirun, 2014.
- ez-Zührî, Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb. *El-Meğazi*. çev. Mehmet Nur Akdoğan. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.
- Fayda, Mustafa. “Âişe”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* Erişim 11 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/aise>
- Fayda, Mustafa. “Bedir Gazvesi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 10 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/bedir-gazvesi>
- Fayda, Mustafa. “İfk olayı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 6 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/lfk-hadisesi>
- Fıglalı, Ruhi Ethem. “Cemel Vak'ası”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 12 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/cemel-vakasi>
- Güler, Büşra Nur. *Sîret Nüzul Bağlamında, Ahzab Suresinde Hendek Savaşı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Gültekin, Mücahit. *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*. İstanbul: Pınar Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Gümüş, Aliye. *İfk Hadisinin Tahlili* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Günaltay, Şemsettin. *İslâm Öncesi Araplar Tarihi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1. Basım, 2006.
- Hamîdullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. İstanbul: Beyan Yayınları, Sabah Gazetesi Basımı, 2020.
- İbn Abdilber, Cemâluddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed. *el-İstî'âb fî Ma'rîfeti'l-Eshâb*. tah. Ali Muhammed el-Becâvî. Beyrut: Dâru'l-Cîl 1992.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâtî el-Endelüsî. *el-Muharraru'l veciz*. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2002.
- İbn Hacer, el-Askalânî, Ebu'l-Fadl Şihâbuddin Ahmed b. Alî b. Muhammed. *Fethu'l-Bârî bi-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. tah. 'Abdulazîz b. Abdullah b. Bâz-Muhammed Fuâd 'Abdubbâkî. Kahire: Daru'l-Hadis, 1999.
- İbn İshâm, Ebû Muhammed Abdulmelik. *es-Sîretu'n-Nebeviyye*. tah. Mustafa es-Sakâ-İbrahim el-Ebyârî-Abdulhafîz Şiblî. Beyrut: Dâru Sâdır, ts.
- İbn İshâk, Muhammed. *Sîretu İbn İshâk*. tah. Muhammed Hamîdullah. çev. Sezai Özel. İstanbul: Akabe Yayınları, 1. Basım, 1991.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ, İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *el-Bidâye ve'n Nihâye*. çev. Mehmet Keskin. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2017.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ. *Tefsîru'l Kur'ani'l Azim*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1. Basım, 2018.
- İbn Sa'd, Muhammed, *et-Tâbakatu'l-Kebîr*. tah. Muhammed 'Abdulkâdir 'Atâ. Beyrut: Dâru Sâdır: Dâru Beyrut, 1997.
- İbn Kayyim, el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Züraî ed-Dımaşkî el-Hanbelî. *Zadu'l Mead fî Hedyi'l İbad*. çev. Şükrü Özen. İstanbul: Nuh Yayıncılık, 1. Basım, 2018.
- İbnü'l-Esîr, İzzeddin. *el-Kâmil fî't-Târih*. Beyrut: Dâru Sâdır, 1979.
- Kandemir, M. Yaşar. “Safvan b. Muattal”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 12 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/safvan-b-muattal>

- Kara, Seyfullah. "İfk olayının etkileri ve olayla ilgili ortaya konan tavırlar". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (0/15) (Haziran 2001), 373. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30789>
- Karaman, Hayreddin *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: DİB Yayınları, 6. Basım, 2017.
- Kelpetin, Mahmut. "İslâm Öncesi Medine". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (52/52) (Haziran 2017), 95-113. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/333572>
- Kocaaslan, Recep. *Beni Mustalik Gazvesi ve İfk Olayı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2008.
- Koçyiğit, Talat. "Abdullah b. Übey b. Selül". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 7 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdullah-b-ubey-b-selul>
- Köksal, Mustafa Âsım. *İslâm Tarihi, Medine Devri*. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1. Basım, 1987.
- Kurt, Eyüp. *Siyer İlmine Kur'an-ı Kerim'in Vazgeçilmez Kaynak Oluşu*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 1. Basım, 2022.
- Kutub, Seyyid. *Fi zilâl'il Kur'an*. çev. Salih Uçan. İstanbul: Tayf Yayınları, 2. Basım, 2020.
- Küçük, Ali. *Besairu'l Kur'an Tefsiri*, <http://besairulKur'an.blogspot.com/2012/05/nur-suresi.html>
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri. "Rabiğ Seriyyesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 13 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/rabig-seriyyesi>
- Luggat, "Mahfe" Erişim 10 Ocak 2023. <https://www.luggat.com>
- Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ. *Tefhimül Kur'an*. çev. Muhammed Han Kayani, vd. İstanbul: İnsan Yayınları, 2022.
- Milad, Rabiah. *İfk Ayetleri Tefsiri ve İslam Düşüncelerine Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu, 2017.
- Miras, Kâmil. *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecdî-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1972.
- Mutçalı, Serdar. *Arapça Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Nedirara, *TDK Uyumlu Türkçe Sözlük*. Erişim 17 Şubat 2023. <https://nedirara.com/şüyu-u-vukuundan-beter>
- Okuyan, Mehmet. *Kur'an'ı Kerim Sözlüğü*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 1. Basım, 2015.
- Önkâl, Ahmet. "Mustalik (Benî Mustalik)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 10 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/Mustalik-beni-Mustalik>
- Özkuyumcu, Nadir "Benî Nadir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 10 Ocak 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/nadir-beni-nadir>
- Rodinson, Maxime. *Hazreti Muhammed*. çev. Atilla Tokatlı. İstanbul: Hür Yayınları, 1980.
- Seligsohn, Max. "Âişe". *Millî Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*. Eskişehir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2001.
- Süheylî, Ebu'l-Kasım Abdurrahman b. Abdullah. *er-Ravdu'l-unuf fî şerhi es-sîreti'n-nebeviyye li-İbn Hişâm*. thk. Ömer Abdusselâm es-Sellâmî. Beyrut: Dârü İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 2000.
- Suruç, Salih. *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*. İstanbul: Nesil Yayınları, 153. Basım, 2007.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Câmiu'l-Beyân an Tefsîr-i Âyi'l-Kur'ân*. çev. Hasan Karakaya-Kerim Aytekin. İstanbul: Hisar Yayınevi, 2021.
- Taberî, Muhammed B. Cerir. *Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk*. tah. Muhammed Ebu'l-Fazl

- İbrahim. Beyrut: Dâru't-Turâs. 1984.
- Vâkidî, *Kitâbu'l-Megâzî*. çev. Musa Kazım Yılmaz. *İstanbul*: İlk Harf Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Vâkidî, Muhammed b. Ömer. *Kitâbu'l-Megâzî*. tah. Marsden Jones. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb. 1984.
- Vehbi, Mehmed. *Hulâsatu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*. İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1979.
- Watt, W. Montgomery. *Peygamber ve Devlet Adamı Hz. Muhammed*. çev. Nazife Şişman. İstanbul, İnsan Yayınları, 2001.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Azim Dağıtım, 3. Basım, 2015.

